

Osnovna šola KIDRIČEVO
s podružnico Lovrenc na Dravskem polju
in enoto Vrtec Kidričevo

kulturna šola
SIMBIOZA

HEMA
ŠOLSKEGA
SADJA
IN ZELENAVE

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorice: Tina Blažević
Alja Soršak
Sonja Topolovec

Avtorica ilustracije na naslovnici: Tjaša Furek, 8. b

Kidričevo, 2016

Osnovna šola KIDRIČEVO
s podružnico Lovrenc na Dravskem polju
in enoto Vrtec Kidričevo

OJ MLADOST TI MOJA

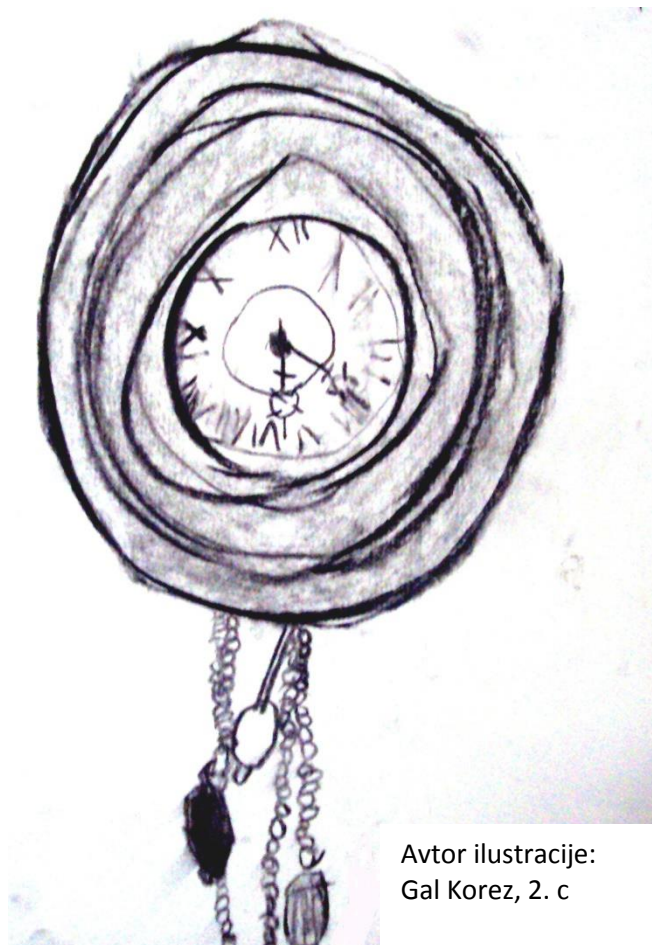
ETNOLOGIJA, SLOVENŠČINA IN ZGODOVINA

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorice: Tina Blažević
Alja Soršak
Sonja Topolovec

Mentorice: Sonja Lenarčič
Jasna Medved
Jana Jerenec

Kidričevo, 2016

Avtor ilustracije:
Gal Korez, 2. c

ZAHVALA

Pri izdelavi raziskovalne naloge se za pomoč, strokovno usmerjanje in nasvete zahvaljujemo mentoricam Sonji Lenarčič, Jasni Medved in Jani Jerenec.

Prav tako se zahvaljujemo učiteljici Lidiji Horvat, ki nam je pomagala pri našem delu, likovnici Aleksandri Vidovič za pomoč pri likovnih izdelkih ter anglistki Deborah Krtalič za prevod povzetka v angleščino.

Zahvaljujemo se tudi OŠ Kidričevo, vsem sodelujočim anketirancem, domu za ostarele ter vsem, ki so nas spodbujali (starši, stari starši, sorodniki ...) in nam pomagali pri nastanku raziskovalne naloge.

Kazalo vsebine

1	UVOD	3
1.1	Opredelevanje področja in opis problema	3
1.2	Namen, cilj	3
1.3	Raziskovalna vprašanja	3
1.4	Hipoteze	4
1.5	Predvidene metode raziskovanja	4
2	TEORETIČNI DEL IN EMPIRIČNI DEL	5
2.1	APAČE	5
2.1.1	KRATKA ZGODOVINA APAČ	5
2.1.2	ZANIMIVI DOGODKI MED LETI 1940 IN 1960	6
2.1.3	KULTURNO DELOVANJE	7
2.1.4	PO POTEH SPOMINOV	7
2.2	KUNGOTA PRI PTUJU	13
2.2.1	KRATKA ZGODOVINA KUNGOTE PRI PTUJU	13
2.2.2	ZANIMIVI DOGODKI MED LETI 1940 IN 1960	13
2.2.3	KULTURNO DELOVANJE	14
2.2.4	PO POTEH SPOMINOV	15
2.3	LOVRENC NA DRAVSKEM POLJU	22
2.3.1	KRATKA ZGODOVINA LOVRENCA NA DRAVSKEM POLJU	22
2.3.2	ZANIMIVI DOGODKI MED LETI 1940 IN 1960	23
2.3.3	KULTURNO DELOVANJE	28
2.3.4	PO POTEH SPOMINOV	29
2.4	ŽUPEČJA VAS	35
2.4.1	KRATKA ZGODOVINA ŽUPEČJE VASI	35
2.4.2	ZANIMIVI DOGODKI MED LETI 1940 IN 1950	35
2.4.3	KULTURNO DELOVANJE	36
2.4.4	PO POTEH SPOMINOV	37
3	REZULTATI IN DISKUSIJA	47
4	ZAKLJUČEK	49
5	LITERATURA IN VIRI	50
5.1	ČASOPISNO GRADIVO	50
5.2	INTERNETNI VIR	51
5.3	INTERVJUVANCI	51

5.4	MONOGRAFSKO GRADIVO	52
5.5	ČLANEK V PERIODIČNI PUBLIKACIJI	52
5.6	ŠOLSKA KRONIKA.....	52
5.7	ZBORNIK	53
5.8	ZGODOVINSKI ARHIV PTUJ	53
6	PRILOGE.....	55
6.1	DEJAVNOSTI OB DNEVU ŠOLE:	55
6.1.1	DRUŽBOSLOVNE RAZISKOVALNE METODE	55
6.1.2	IGRA: GLUHI TELEFON	56
6.1.3	PANTOMIMA	57
6.1.4	KVIZ: KAKO DOBRO POZNAM OBČINO KIDRIČEVO?.....	58
6.1.5	KVIZ VPRAŠANJA.....	59
6.1.6	DRAMATIZACIJA LJUDSKIH OBIČAJEV.....	61

KAZALO SLIK

Slika 1: a Obutev. (Vir: Zafošnik M., 2015); b šiviljski stroj. (Vir: Zafošnik M., 2015)	8
Slika 2: a Koš za prenašanje sena (Vir: Metličar I., 2016); b orodje (Vir: Metličar I., 2016)	19
Slika 3: a Grad Ravno polje – nekoč (Vir: Dlib.si YB8SZ219 doc, 2016); b Grad Ravno polje – danes (Vir: Ptujski tednik, 2013)	21
Slika 4: a Babičina bala (Vir: Brumen A., 2016); b babičina bala (Vir: Brumen A., 2016)	30
Slika 5: a Leseno kolo z lojtrnika (Vir: Brumen A., 2016); b merilne posodice (Vir: Brumen A., 2016)	32
Slika 6: a Bratranec Ivana šibile z mamo (Vir: Šibila I., 1959); b Ivan Šibila z botrom (Vir: Šibila I., 1964)	39

POVZETEK

»Vsaka mladost je polna sreče in radosti, sijajnega sonca in prešernega smeha. Vsaka mladost ...« (Cankar, Ivan, 2012).

»Lepa je naša dežela« – imamo navado reči sami sebi, prijateljem in tujcem. Pri tem nas upravičeno greje kanček zadovoljnega ponosa: vemo, da govorimo resnico. Lepa je ta naša Slovenija, lep je ta košček sveta v srcu Evrope na križpotju cest od hladnega severa k toplemu jugu, za soncem od vzhoda proti zahodu. Lepota se je naselila vsepovsod: v pomursko ravnino, na mogočne vence gora, v zamaknjene gorenjske doline, na valujoče, hudomušno krotke dolenjske griče, na teranovsko bridki Kras, k oknu sinjega Jadranskega morja. Za pest zemlje, a polno prgišče lepega!

Ljudsko izročilo je tista vsebina in oblika ljudskega življenja, ki nastaja v različnih dobah, se spreminja in tudi odmira (Slovenski ljudski plesi, 2016).

Velik del našega odraščanja je povezan z zgodbami starih staršev. Naši dedki in babice so bili poleg staršev naši prijatelji, naše prve oči v svet, ki so nas spodbujali in nas učili. Vsi se spomnimo zgodbic, ki so jih pripovedovali naše babice in dedki o svojih mladostnih letih. Pripovedovali so nam o lepih in malo manj lepih dogodkih svojega življenja. Z njihovo pomočjo smo spoznali veliko življenjskih resnic in pridobili ogromno znanja ter izkušenj.

S pomočjo raziskovalne naloge smo želele spoznati življenje naših dedkov in babic. Osredotočile smo se na kulturno dediščino dedkov in babic, ki so preživljali svoje otroštvo v Apačah, Kungoti pri Ptuj, Lovrencu na Dravskem polju in Župečji vasi. S pomočjo arhivskega in časopisnega gradiva, šolske kronike, zgodovinske kronike ter strokovne literature smo spoznale, kako so nastali kraji. Zgodovinsko dogajanje smo nato vključile v leta odraščanja naših babic.

Bogat vir informacij nam je ponujala šolska kronika v Lovrencu, zato smo temu delu posvetile več pozornosti.

Po končanem teoretičnem delu smo se podale po spominih naših babic in dedkov, saj smo izvedle veliko intervjujev starostnikov, ki so se rodili ali odraščali v omenjenih krajih. Osredotočile smo se na čas med drugo svetovno vojno in po njej. Prišle smo do spoznanja, da sta bila otroštvo in mladost naših starih staršev drugačna od današnjega odraščanja, kajti otroci in mladostniki niso imeli takšnih pogojev za življenje, kot jih imamo danes. Ugotovile smo, da sta na njihovo življenje vplivala tudi izrazito ljudsko izročilo kot tudi kulturna dediščina, ki je bila takrat bolj prisotna kot med današnjimi otroki.

Iz razgovorov smo ugotovile, da se kulturna dediščina opušča, da otroci ne poznajo ljudskega izročila naše občine. Upamo, da bomo v okviru raziskovalne naloge in dneva šole, ko bomo na šoli gostili člane kulturnih društev in posameznike, ki nam bodo prikazali kulturno in ljudsko izročilo naših krajev, učence in širšo okolico spodbudili k ohranjanju šeg in navad, nadaljnjemu raziskovanju, spoznavanju in doživljanju ljudskega izročila ter posledično k vključevanju v društveno življenje naše občine.

KLJUČNE BESEDE

kulturna dediščina, Apače, Kungota pri Ptuj, Lovrenc na Dravskem polju, Župečja vas

ABSTRACT

“Every youth is full of happiness and joy, brilliant sun and gaily laughter. Every youth ...” (Cankar, Ivan, 2012).

“Our country is beautiful” we are used to say to ourselves, to friends and strangers. By doing this, we are reasonably warmed up by a bit of satisfied pride: we know we are speaking the truth. Slovenia, this country of ours, is beautiful; it’s a beautiful piece of world in the heart of Europe at the crossroad from the cold North to the warm South, following the sun from East to the West. The beauty has been settled down everywhere: to the plains of Prekmurje, to the mighty chains of mountains, to the enchanted valleys of Gorenjska, to the wave-like, gently mischievous hills of Dolenjska, to like the Teran-wine bitter Karst region, to the window of the blue Adriatic Sea!

The popular tradition is that sort of content and form of people’s life that comes into being in various periods of time; it changes and dies off, as well. (Slovenski ljudski plesi, 2016).

A great part of our growing up is linked with stories told by our grandparents. Our grandfathers and grandmothers were, beside our parents, also our friends, our first eyes directed toward the world; they were encouraging and teaching us. We all do remember the stories told by our grandmothers and grandfathers about their youth years. They were telling us about their pretty and less pretty life events. With their help we became acquainted with the truth of life and gained immense knowledge and experiences.

Through the research project we wanted to get to know the lives of our grandfathers and grandmothers. We have focused on the cultural heritage of grandparents who lived their childhood in Apače, Kungota pri Ptuj, Lovrenc na Dravskem polju and Župečja vas. With the help of archival and newspaper material, school chronicle, historic chronicles and specialist literature we found out how these places came into being. Then we included the historic events into the growing up years of our grandmothers. A rich source of information was the school chronicle in Lovrenc, so we paid more attention to this part of the project work.

After the theoretical part had been finished, we gathered memories of our grandmothers and grandfathers by conducting interviews with elderly people who were born and growing up in the above-mentioned places. We focused on World War II and the time after it. We realized that the childhood and youth of our grandparents were different from growing up today, because children and young people didn’t have the same living conditions as is usually the case nowadays. We found out that their lives were influenced by a distinct popular tradition and cultural heritage which were at that time much more significant than they are today.

Through conversation we found out that the cultural heritage has been given up, that children are not acquainted with the popular tradition of our municipality anymore. In the frame of the research project and the school anniversary day, when we will host the members of cultural societies and individuals who will show us the cultural and popular tradition, we hope to encourage the pupils and the broader surroundings to preserve the customs and habits, to research, recognize and experience the popular tradition and to include them into the society life of our municipality.

KEY WORDS

cultural heritage, Apače, Kungota pri Ptuj, Lovrenc na Dravskem polju, Župečja vas

1 UVOD

1.1 Opredelitev področja in opis problema

Smo učenke devetega in sedmega razreda in zanimajo nas zgodovina, slovenščina in življenje nekoč in danes.

Ker je življenje naših dedkov in babic velik del našega življenja in odraščanja, smo se odločile, da raziščemo njihovo otroštvo. Včasih je bilo življenje naših dedkov in babic drugačno. Otroštva skorajda ni bilo, otroci so že od majhnih nog pomagali na polju, pri tem pa so uporabljali drugačne pripomočke kot jih danes; poleg tega so bili njihova bivališča, prehrana, oblačila in celotno življenje drugačni kot danes. V otroštvu smo slišale veliko zgodb o njihovem odraščanju, zato smo se lotile raziskovalne naloge o življenju naših babic in dedkov med leti 1940 in 1960. Bili so otroci 2. svetovne vojne in otroci staršev 1. svetovne vojne ter potomci prednikov okraja Ravnega polja.

V ta namen smo raziskale arhivsko in časopisno gradivo, šolsko kroniko, zgodovinsko čitanko in strokovno literaturo ter obiskale veliko starostnikov, ki so nam povedali veliko zanimivega o kraju: vaške zgodbe, legende, o porokah, ljudskih pesmih, oblačilih, hišnih imenih, praznikih in praznovanjih, kmečkih opravilih, znanih osebah, bivališčih, zgodbe iz šolskih dni, o igračah, pregovore ...

1.2 Namen, cilj

Cilj naše naloge je bil seznaniti se s kulturno dediščino naših krajev, z ljudskim izročilom, delovanjem društev naše občine, hkrati pa spodbuditi učence k raziskovanju, spoznavanju in doživljanju ljudskega izročila ter posledično k vključevanju v društveno življenje naše občine.

Upamo, da bo naša raziskovalna naloga bralcem zanimiva, ko bodo prebirali, kaj se je dogajalo v življenju naših dedkov in babic nekoč, in ga primerjali z današnjim časom. Menimo, da bi bilo potrebno ohraniti kulturno dediščino in izročilo za nadaljnje rodove.

1.3 Raziskovalna vprašanja

Zastavile smo naslednja vprašanja:

- Kako je nastalo ime kraja?
- Poznate kakšno zgodbo iz domačega kraja?
- Poznate kakšno legendo iz domačega kraja?
- Lahko opišete staro ohcet?
- Poznate kakšno ljudsko pesem našega kraja?
- Kako ste se oblačili?
- Se spomnite hišnih imen?
- Kaj ste jedli in kolikokrat dnevno?
- Katere praznike in obrede ste praznovali in čistili?
- Naštejte kmečka opravila.
- Katerih znanih oseb tistega časa se spominjate?
- Katere obrti in denar ste imeli?

- Opišite bivališča nekoč.
- Imate kakšen star predmet iz vašega otroštva?
- Kakšne igrače ste imeli?
- Se spomnite kakšnega vremenskega pregovora, molitve, kletvice ...?

1.4 Hipoteze

Naše hipoteze so:

1. Ljudsko izročilo izumira zaradi moderne tehnologije.
2. Ohraniti moramo slovensko tradicijo.
3. Starejši ljudje še poznajo ljudsko izročilo.
4. Otroci in mladostniki nekoč so imeli drugačno otroštvo, kot ga imajo otroci danes.
5. V življenju otrok in mladostnikov sta igrala pomembni vlogi kulturna dediščina in ljudsko izročilo.
6. Spoštujemo izročilo naših prednikov in ga zapustimo zanamcem.
7. Izsledke raziskave lahko predstavimo širši javnosti, prav tako so le-ti lahko didaktični vir učiteljem pri določenih predmetih.

1.5 Predvidene metode raziskovanja

Raziskovalna naloga je sestavljena iz dveh delov. V prvem delu smo iz literature, šolske kronike, časopisnega gradiva in zgodovinske čitanke opisale zgodovino naših krajev kot tudi pomembne dogodke med leti 1940 in 1960.

V drugem delu smo uporabile naslednje metode raziskovanja:

Pripravile smo vprašalnik, ki vsebuje petnajst vprašanj. Na vprašalnik so odgovarjali babice in dedki naših učencev ter drugi starejši krajanji omenjenih vasi. Intervjuvanci so na vprašanja odgovarjali resno in z zanimanjem. Bili so zelo veseli, da otroke zanimajo njihovo otroštvo, šege in navade naših krajev.

Sodelovale smo tudi pri izdelavi kviza, ilustracije na naslovnici ter pripravi »malega« muzeja, ki ga bomo prikazali ob dnevu šole 11. 4. 2016.

2 TEORETIČNI DEL IN EMPIRIČNI DEL

Občina Kidričevo je nastala leta 1995. Kraj Kidričevo je nastal po drugi svetovni vojni ob današnji tovarni Talum, takrat TGA. Naselje je blokovsko s svojevrstno kulturo, saj tukaj živi veliko priseljencev. Prebivalstvo je ostarelo, naravni prirastek nizek, število prebivalcev se manjša. Sam center nima identitete, zaledje pa je povezano s tradicijo.

V občino Kidričevo je vključenih 18 naselij, v katerih je nastajala bogata kulturna dediščina starejših naselij. Tema naše obravnave bodo predvsem vasi Lovrenc – St. Lourenzen, 1345, Župečja vas – Saukendorf, Apače – Maydburch, 1265 in Kungota – St. Kunigund.

Posebej zanimivi temi sta šterntalsko taborišče v Strnišču in propadajoči grad Ravno polje v Kungoti.

Dravsko polje je subpanonska pokrajina, ki se začne pri Mariboru in se širi v obliki trikotnika ob desnem bregu reke Drave do meje s Ptujem in Halozami.

Podobo Dravskega polja je ustvarila reka Drava v pleistocenski ledeni dobi, je izrazito kmetijsko področje, a zaradi političnih razmer so kmetje začeli opuščati njivske površine. Velika posestva so se zmanjšala, nastanejo delavsko-kmečka gospodinjstva.

Tudi naraščanje prebivalstva zaradi večjih središč je začelo zaradi zmanjšanja delovnih mest po letu 1991 upadati.

Večina vasi na Dravskem polju je sklenjenih zaradi kmetijskih površin in stojijo ob glavni vaški ulici. Prevladoval je tradicionalni tip kmečkih domov: dom na vogel in stegnjeni dom.

Vasi so danes izgubile tradicionalni kmečki videz, nastajajo zgradbe mestnega videza.

2.1 APAČE

2.1.1 KRATKA ZGODOVINA APAČ

Apače so nastale v začetku 13. stoletja, ko je vojvoda Leopold VI. podaril samostanu v Žičah nekaj posesti ob Polskavi in Dravinji. Verjetno je nato samostan ustanovil nekaj vasi, med njimi Apače. V virih najdemo Apače pod imenom Maydburch, kakor se je tudi imenoval grad na tem območju. Grad je bil prvič omenjen 25. 12. 1261 kot Meidenburch (Hernja Masten, 2010).

Leta 1357 je štajerski vojvoda Albert od žičkega samostana kupil 79 kmetij na Dravskem polju. Te kmetije je priključil svojemu gradu Maidenburg. V listini je omenjena tudi vas Albrechtsdorf, ki se je kasneje preimenovala v Apače. Leta 1400 je posest postala last gospodov Ptujskih. Po smrti zadnjega ptujskega gospoda leta 1438 so posest v Apačah dobili ptujski minoriti (Hernja Masten, 2010).

V obdobju turških vpadov so Turki leta 1532 požgali Maidenburg skupaj z gradom. Leta 1542 so vas ponovno poselili. Štela je 15 kmetij, ki so spadale h gospodstvu Majšperk. V zapisu se vas imenuje Abstarf. Slovensko se je vas imenovala Valpeča vas, Vapča vas oz. Vaupoče. Ime je dobila po valptu oz. uradniku. V 18. stoletju se je kraj imenoval Amtmannsdorf, kar prav tako pomeni valpet oz. uradnik. V vasi je bil manjši dvor ali upravna stavba, v kateri je bival in posloval uradnik, ki je skrbel za pobiranje naturalne in denarne dajatve podložnikov, ki so živeli v kraju. Vas se je počasi večala, saj je imela leta 1878 že 80 hiš in 399 prebivalcev (Hernja Masten, 2010).

2.1.2 ZANIMIVI DOGODKI MED LETI 1940 IN 1960

Prebivalci Apač so se v velikem številu vključili v NOB. Sodelovali so posredno, tako da so nudili podporo partizanskim enotam v Halozah. Njihovo sodelovanje se je pričelo avgusta 1943, ko so terenski aktivisti prvič prinesli letake s sporočili o junaškem pohodu naših partizanov po vsem jugoslovanskem ozemlju. Kmalu nato so ustanovili KOOF za Apače. Od takrat so partizani redno zahajali iz Haloz v Apače na mitinge. Prebivalci Apač so jim dajali hrano, prenočišče, pogumnejši pa so jim iz Strnišča, kjer je bila nemška vojaška postojanka, prinašali orožje in municijo. Kljub temu da so za delovanje prebivalcev izvedeli nemški orožniki iz Lovrenca in da so trikrat obkolili vas, jim nikoli ni uspelo ujeti niti enega partizana, četudi so se v času obkolitve nahajali v vasi (»Pošiljam poročilo o zbranih podatkih in dogodkih iz NOB«, SI_ZAP/0078 OLO Poverjeništvo za prosveto, AS 96, OV 389).

V Apačah je KLO leta 1948 oddal 100 % pridelanega žita. Ob tej priložnosti so kmetje stopali za vozovi, napolnjenimi z žitom. Ob tem jih je spremljala godba, na čelu godbe je pripadnik kmetov nosil zastavo in transparent z napisom »Delavec kmetu – kmet delavcu.« (Odkup žitaric smo dosegli. V: Naše delo, leto 1, št. 4, str. 1.). Iste leta so hoteli v Apačah med ljudmi popularizirati prostovoljno gasilstvo. V ta namen so organizirali veliko sestankov, kjer so ljudi seznanjali z gasilsko organizacijo in njihovo službo nasploh. Hoteli so pritegniti čim več ljudi, zato je bil sestanek obvezen za vse državljane oz. prebivalce Apač, kjer so jim želeli dati podlago za varovanje lastnine pred požari, saj se je po njihovo v obdobju socializma gradila industrija in je bilo potrebno zagotoviti vse, da do požarov ne bi prišlo (Masovni sestanki v tednu gasilstva. V: Naše delo, letn. 1, št. 7, str. 4).

Pozimi 1950 so v Apačah organizirali Ljudsko univerzo. Udeležba je bila na vseh predavanjih, ki jih je vodil Marčič Adolf, zelo obiskana. Kmetje so se vedno bolj zanimali za dogodke v svetu, poleg tega pa so jih vedno bolj pritegnila predavanja o gospodarski dejavnosti posameznih držav v svetu (Sestavil Marčič Adolf, Kronika za šol. leto 1950/51, str. 4).

V Apačah so imeli gostilno Pri Kopušarju, ki je bila priljubljeno središče za vaščane Apač. V gostilni so se pogovarjali o gospodarskih in političnih problemih. Vaščani so bili zadovoljni tako z vljudnostjo gostilniškega osebja kot tudi s postrežbo, niso pa bili zadovoljni s kvaliteto vina. V gostilni naj bi prodajali »lahka vina«. Gostje so želeli, da bi v gostilni stregli pristno in težko vino. Pritožba se je glasila, da naj se žene pritožijo vinogradnikom, saj so moški kljub veliki količini popitega vina ostali še vedno trezni. Posledično pa so zapravili več denarja, kot pa če bi bilo vino boljše kvalitete. Vaščani so hoteli s pritožbo doseči, da bi se izboljšala kvaliteta gostiln na podeželju (Zakaj dobivamo v Apače samo «lahko» vino?. V: Ptujski tednik, leto 5, št. 50, str. 2).

Leto 1953 je bilo zelo pomembno za prebivalce Apač, saj so jim zagotovili 500 000 din za elektrifikacijo 3400 m odcepa v Apačah. Apače so bile takrat namreč poleg vasi Barislavci, Trnovci ter Sele še brez elektrike. Delo je pred enim letom zastalo, saj je bilo v letu 1952 veliko naravnih nesreč. S tem pa interesenti niso imeli denarja, da bi sofinancirali za daljnovod (V okraju še 17 odstotkov brez elektrike. V: Ptujski tednik, leto 6, šte. 9, str. 4; Iz naših krajev. V: Ptujski tednik, leto 6, šte. 31, str. 2). V istem letu so se izkazali tudi mladinci, ki so sodelovali v okviru mladinske organizacije (Iz Lovrenca na Dravskem polju. V: Ptujski tednik, leto 6, šte. 10, str. 3).

Leta 1955 so se Apače odločile, da se bodo priključile tistemu okraju, kateremu se bo priključilo Kidričevo (Dokončni predlog nove upravno-teritorialne ureditve na področju ptujskega okraja. V: Ptujski tednik, letn. 8, šte. 11, str. 1).

Poleti 1958 je imelo PGD Apače poseben dogodek, saj so 10. avgusta 1958 proslavljali petindvajseto obletnico obstoja. Ob tej priložnosti so razvili nov gasilski prapor. Društvo je bilo ustanovljeno 30. marca 1933. Gasilsko društvo so ustanovili, ker je v Apačah takrat velikokrat gorelo. Društvo je imelo veliko težav, saj so zelo težko prišli do denarja, s katerim so si kupili brizgalno brizgo. Njihov predsednik Lovro Rajh je leta 1958 upal, da jim bo uspelo s prispevki kupiti motorizirano prevozno sredstvo. (Nov gasilski prapor v Apačah. V: Ptujski tednik, letn. 11, šte. 26, str. 3).

Leta 1958 so v Apačah kot tudi drugod v ptujski občini zasledili, da se je med mladimi in odraslimi udomačil alkohol. Proti temu so se borili svojci in krajanji, ker so na lastni koži občutili škodo, ki jo je povzročal alkohol (Alkoholizem in razno gorje. V: Ptujski tednik, let. 11, šte. 8, str. 6).

2.1.3 KULTURNO DELOVANJE

V Apačah so krajanji lahko ponosni na spomenik devetim padlim partizanom, na Kavčekovo kapelico, Študentovo kapelico in na kužno znamenje.

2.1.4 PO POTEH SPOMINOV

2.1.4.1 *Ime kraja*

Po pripovedi gospe Marjane Kranjc so živeli v sedanjih Apačah Apati. Gospa Mihaela Planinšek je dodala, da je bil v kraju majhen grad, ki je bil v lasti samostana oz. opatov. Po opatih naj bi kraj dobil ime. Grad pa je potem, ko ga je odkupila, od opatov prevzela Maria Schneeweiss (Kranjc, 2015; Planinšek, 2015).

2.1.4.2 *Vaške legende in zgodbe*

Gospa Planinšek se je spomnila, da so se na travniku, ki je preraščal mesto, kjer je nekoč stal grad, otroci radi kopali in iskali ostanke opeke. To so počeli, medtem ko so se pasle krave (Planinšek, 2015).

Gospa Planinšek je povedala, da so imeli v Apačah svoje sodstvo s pravico krvnega sodstva. Nekoč so obesili 25-letno Lizo zaradi detomora. V vasi so imeli tudi vislice in sramotilni steber (Planinšek, 2015).

Gospa Kranjc se ni spomnila nobene legende iz Apač. Spomnila pa se je, da so ljudje pred več kot 100 leti šli po vasi molit, ker je bila suša. Molili so za dež, dobili pa so točo. Spomnila se je tudi zgodbe o furmanih, ki so bili fantje in možje, ki so s konji vozili po vasi drva, les, krmo pa tudi iz drugih vasi. Ob tem so se ustavili v bližnji gostilni, kjer so se pogreli od »znotraj in od zunaj«, tam so tudi zaspali, pot pa nadaljevali naslednji dan (Kranjc, 2015).

Ljudje so bili prepričani, da so živele v vasi ženske, ki so imele čarovniško moč. Le-to so uporabljale v zle namene vaščanov. Marsikdo ni dovolil, da vidijo novorojenčke, ki so se takrat rojevali doma, da jih ne bi »čarovnice« preklele. Niso jih spustili v hlev ali svinjak k živini, da ne bi priklicale bolezni. Otroci so z velikim zanimanjem poslušali starejše, ki so pripovedovali o coprnica in srečanjih z njimi (Pišek, 2016).

Gospa Marija Pišek iz Apač se je spomnila, da so kot otroci namesto tobaka kadili suho listje. Bilo je ogabno, ampak so mladostniki vseeno poskušali. Potem so velikokrat bruhalo (Pišek, 2016).

2.1.4.3 *Poroka*

Ohcet¹ je trajala dva dni. V cerkev so svatje šli peš z muzikanti, kasneje s kolesli². Po poroki so svatje prišli najprej v gostilno, šele potem domov na pojedino. Pred poroko so fantje in dekleta imeli krancel pint³, kjer so se zabavali in plesali. To sta bili deklščina in fantovščina skupaj (Planinšek, 2015).

¹ ohcet – poroka

² kolesli – vozovi

³ krancel pint – deklščina oz. fantovščina

2.1.4.4 Oblačila

Moški so nosili obleke, srajce, klobuke in modre šurce⁴. Ženske so nosile črne predpasnike, krila, ki so bila široka, spodaj unteršnice⁵, nabrane bluže, na glavi pa pošterkane⁶ bluže. Ženske po pripovedovanju naj ne bi pod dolgimi krili nosile ničesar. Fantki so nosili kratke hlače in srajčke. Ob nedeljah so fantje nosili suknjiče ter si nadeli klobuke, punčke pa krila ali oblekice in spletali so jim kite (Kranjc, 2015; Planinšek, 2015).

Slika 1: **a** Obutev. (Vir: Zafošnik M., 2015); **b** šiviljski stroj. (Vir: Zafošnik M., 2015)

2.1.4.5 Hišna imena

Hišnih imen je veliko. Med njimi so Žegarjevi, Šimetovi, Kovačevi, Cencovi, Blažovi, Fendekovi, Fričovi, Vedlini, Rajketvi, Blažekvi, Zofkini, Falentovi, Marčekovi, Čelanovi, Fišlarji, Klepovi ... (Kranjc, 2015).

2.1.4.6 Hrana

Jedli so trikrat dnevno. Za zajtrk so jedli žgance in mleko. Za kosilo so po navadi jedli krompir, fižol, zelenjavne juhe ali zelje. Za večerjo so jedli mlečno juho, gris⁷, gibanico, štrudl⁸ ali tamerle⁹. Ob nedeljah so običajno jedli meso (Kranjc, 2015).

2.1.4.7 Prazniki in praznovanje

Praznovali so god, poroke, birme, obhajila, krst in smrt. Niso pa praznovali rojstnih dni. Ob krstu, obhajilu in birmi sorodnikov niso vabili. Praznovanja so bila skromna, a se je velikokrat pojavil kak muzikant, ki je zaigral kako veselo »vižo« (Kranjc, 2015).

V vasi je bila navada ob smrti, da se je ob mrliču, ki je ležal na »parah« v domači hiši, bdelo vso noč oz. dve noči. Starejši so bili zadolženi za molitev, pri kateri smo sodelovali vsi prisotni. Neporočena dekleta so se posedla k mizi v kotu in pela pesmi s primerno žalostno vsebino. Ena takšnih se je začela: »Mi smo čuli praviti, da mrtvo truplo tu leži ...« (Pišek, 2016).

⁴ šurc – predpasnik

⁵ unteršnice – spodnje krilo

⁶ poštirvano – poškrabljen

⁷ gris – zdrob

⁸ štrudl – zavitek

⁹ tamerl – pecivo, običajno iz ajdove moke, prelito s prekuhanim vinom in posladkano

Koline so bile včasih težko pričakovani dogodek. Potekale so drugače, kot potekajo danes. Medtem ko so štirje moški ubijali pujsa, so otroci morali biti skriti na peči, ker tega dejanja niso smeli gledati. Šele ko je bil pujs mrtev, so prišli pomagat odraslim. Zvečer je sledila pojedina. Zbrala se je vsa družina, saj so bile koline pomemben dogodek. Zbrani so sedeli za mizo in jedli meso, ki je v tistih časih bilo malokrat na jedilniku. Otroci niso smeli sami sedeti za mizo med odraslimi. Tudi hrane z mize niso smeli vzeti sami. Sedeli so za majhno mizo in jedli to, kar so jim dali odrasli (Krivec, 2015).

Včasih, ob večjih praznikih, so bile veselice tudi večdnevne, še posebej vsako leto 29. 11., ko je bil dan republike (Huzjan, 2016).

2.1.4.8 Kmečka opravila

Med kmečka opravila, ki so jih opravljali, sodijo kidanje gnoja, molža, okopavanje njiv, žetev, setev, oranje z voli ali s konji, trganje koruze, ličkanje, trgategv, puljenje repe, sekanje drv ... (Kranjc, 2015).

Še posebej veselo je bilo pri kožuhanju¹⁰. Otroci so z zanimanjem prisluhnili različnim zgodbam, veliko se je med delom prepevalo. Po opravljenem kožuhanju je sledila pogostitev s čajem in svežim domačim kruhom, ki je bil velikokrat še topel. Zanimivo je bilo tudi luščenje bučnic ter čajžanje¹¹ perja. Pozimi so se sosede družile in skupaj pletle. Otroci pa so pomagali pri paranju odej, iz katerih so dobili nitko za pletenje (Trop, 2016).

Ženske so vezle različne prte, prtičke, prevleke za vzglavnike in odeje. Mama gospe Planinšek je imela šablone iz »paus« papirja in je vzorce s pomočjo indigo prahu prenašala na platno. Da se vzorec – prah ni zbrisal, ga je fiksirala s špiritom. Špirit je razpršila po indigo tisku na platno. Tudi na steni so viseli izvezeni prtički. Po navadi so imeli kakšen napis, kot npr.:

- Iz jajc, moke in masti znam prav dobro kuhati!
- Na ženi dom stoji.
- Na ženi se pozna, kakšnega ima moža.
- Na možu se pozna, kakšno ženo ima.
- Roka roko umije – lice pa obe.
- Kdor o meni slabo sodi, naj nikar v moj dom ne hodi (Planinšek, 2015).

Včasih je živino paslo veliko otrok. Vsak dan so se zgodaj odpravili na travnik. Če so otroci kravo izgubili, so bili pošteno tepeni, čeprav so jo potem našli (Planinšek, 2015).

2.1.4.9 Znane osebe kraja

Gospa Kranjc se je spomnila župnika Jožeta Gutmana, učitelja Jožeta Pucka, vojakov, ki so se skrivali na gmajni, vaških posebnežev Pšajda, Franca Mlakarja in Martina Zupaniča, ki je imel dolge lase (Kranjc, 2015).

2.1.4.10 Denar in obrt

Denarna enota so bili dinarji, kasneje pa smo imeli bone. V kraju so imeli kovača in mizarja (Huzjan, 2016; Kranjc, 2015).

2.1.4.11 Bivališča

Stavbe so bile butane¹² ali iz opeke, odvisno od premoženja. Hiše so bile podolgovate. Hiš se je držalo gospodarsko poslopje (Trop, 2016; Kranjc, 2015).

¹⁰ kožuhanje – ličkanje

¹¹ čajžanje – česanje

¹² butanje – nabijati ilovico

2.1.4.12 Zgodbe iz šolskih dni

V šolo so hodili peš. Imeli so zvezke, knjige, torbo in peresnik. V zvezke so pisali s peresnikom, svinčnikom. Nekateri otroci so imeli tudi barvice (Kranjc, 2015).

Tudi gospa Marija je hodila v šolo peš po travnatih poteh. Med potjo so otroci radi prepevali, se prepirali, igrali, lupili in jedli repo, ko je ni bilo več na njivah, odpirali zasnice. S sošolci iz drugih vasi so se radi pretepali. Običajno so jih izzivali s pesmimi Apačko mesto, Šeklovranski trg, Župečani posrani, Podvrnjen Pleterc. Deklice so bile zadolžene za »deklamacijo«, medtem so bili dečki v zasedi oz. v bojni pripravljenosti, da ubranijo »apačko« mesto. Učitelje pa so zelo spoštovali in se bali kazni za norčije, ki so jih ušpičili (Pišek, 2016).

Gospa Planinšek se spominja, da so dekleta morala fantom nositi šolske torbe. Ko pa so jih zatožile, so fantje ostali po šoli. Pot domov brez fantov ni bila zanimiva, zato so raje ostajale tiho. Včasih so fantje dekleta zato, ker so jih zatožile, »prebutali«. Med potjo domov so se velikokrat zaigrali. Pozimi so se drsali na mlaki v Lovrencu, potem še v Apačah (Planinšek, 2015).

2.1.4.13 Stari predmeti

Gospa ni imela starih predmetov. Kljub temu ima v lasti zanimiv »volek«, ki je še vedno dobro ohranjen (Kranjc, 2015).

Družini Zafošnik je še posebej pri srcu obesek za verižico z zlato levjo glavo na jantarjevem podstavku, ki se v njihovi družini prenaša iz roda v rod že vsaj 7 generacij. Sedaj je v lasti Nie Krajnc, pred tem je bil obesek v lasti njene mame Milene, babice Milenke, prababice Olge Korpar, praprababice Olge Drevenšek, praprababice Agnes Paveo in zadnja, za katero vemo, da je obesek nosila, je praprababica Hana. Obesek je še vedno delna neznanka, saj ima na jantarjevem podstavku vgravirano krono in inicialki A E, tako da prve lastnice ne poznamo. V zbirki imamo tudi fotografije vseh lastnic tega obeska. Najstarejša fotografija je iz leta 1898, na kateri je praprababica Agnes, naslednja je iz leta 1911, na kateri je fotografirana praprababica Olga. Zanimivo pri tej fotografiji je, da je na zadnji strani lično s pozlačenimi črkami odtisnjeno ime fotografa J. Massaka iz Maribora. Kljub temu da je takrat Maribor sodil h Kraljevini Jugoslaviji, so napisi v nemškem jeziku, kar nakazuje, da je bila nemščina še vedno prisotna med določenim slojem prebivalstva (Milena Zafošnik, 2015).

Drug poseben predmet v zbirki Milene Zafošnik je srebrna žlica družine Herberstein. Njena babica Jelka je odraščala na Ptuj. Ko je bila babica majhna, so se otroci veliko igrali zunaj, velikokrat pod grajskim hribom. Pozimi so se sankali, saj je bilo to najbolj priljubljeno sankališče. Vsako pomlad je grajski hrib še danes ves bel, saj ga prekrivajo cvetoči zvončki. Neko lepo pomladno jutro, ko je bila babica stara devet let, se je s prijateljicami odpravila nabirat zvončke. Zadelala je ob nekaj železnega in našla staro žlico, ki jo je prinesla domov. Žlico je doma pospravila, saj se ji ni zdela nič kaj posebnega. Šele mnogo let kasneje je po inicialkah, ki so vtisnjene na njej, odkrila, da gre za srebrno žlico, ki jo je imela v lasti družina Herberstein. Herbersteini so bili plemiška rodbina, ki so imeli v lasti ptujski grad od leta 1873, ko ga je kupila grofica Terezija Herberstein, ki ga je obnovila in na novo opremila. V njihovi lasti je ostal do leta 1945, ko je bil podržavljen (Milena Zafošnik, 2015).

Družina Zafošnik hrani še stare likalnike, ki se v marsičem razlikujejo od današnjih. Likalniki so zapuščina babice Jelke, ki jih je dobila v last od tete Elze. Živela je v Lenartu in se preživljala kot šivilja, ki je hodila po šterah¹³, to pomeni, da je odšla v neko vas, kjer se je za nekaj dni nastanila pri sorodnikih ali kakšni družini, in tam šivala ter popravljala oblačila za vaščane. Ti likalniki so stari nekaj čez 100 let, so tudi precej težki, najtežji tehta 4 kilograme, zato je bilo likanje z njimi precej naporno. Takšnim likalnikom so včasih rekli peglajzli¹⁴, kar je popačenka iz nemške besede. Na Štajerskem še danes uporabljamo ta izraz (Milena Zafošnik, 2015).

¹³ šterlah – hodila na dnino

¹⁴ peglajzl – likalnik

Največji in najstarejši likalnik je narejen iz železa in ima lesen ročaj, ki je pritrjen na pokrov, ki se odpre. V notranjost likalnika so dali žerjavico, nanjo pa nasuli oglje, da je bila temperatura bolj enakomerna. Ob straneh likalnika so odprtine, ki so omogočale dovajanje zraka in tlenje. Gospodinje in šivilje so likalnik stresale ali pihale vanj skozi odprtino, da se je žerjavica razžarela in segrela likalnik. Skozi stranske odprtine na likalniku so včasih prileteli na blago koščki žerjavice, ki so oblačilo poškodovali. Pogosto se je oblačilo med likanjem tudi umazalo s pepelom. Manjša likalnika imata odprtino, v kateri je kos železa, ki ga je bilo potrebno segreti in nato vstaviti v likalnik, kar je bilo tudi precej nevarno, saj je železo, ki so ga vstavili v likalnik, bilo zelo vroče. Tukaj pa ni bilo nevarnosti pepela, ampak se je velikokrat zgodilo, da se je blago sežgalo. Takrat niso likali vseh oblačil, ampak samo boljša, nedeljska oblačila, zato je bila škoda še toliko večja. Danes, ko uporabljamo sodobne parne likalnike, kjer se skoraj ne zgodi, da bi se oblačilo poškodovalo, si to kar težko predstavljamo (Milena Zafošnik, 2015).

2.1.4.14 Igrače in otroške igre

Igrače so ji starši izdelovali doma. Spominja se, da ji je oče izdelal Človek ne jezi se. Za figure so uporabljali koruzo, grah ali fižol (Kranjc, 2015).

Gospa Marija Pišek je velikokrat igrala igro fuclanje s knofi¹⁵. Na določeni razdalji so ciljali z gumbi v krog, zarisan na zemlji. Poleg tega so se igrali tudi »gnilo jajce« ter še »krpanje«. To je bila igra na gmajni, podobna hokeju (Pišek, 2016).

Igrač otroci večinoma niso imeli. Fantje so si naredili žogo iz cunj, da so brcali. Punce pa so imele punčke iz cunj (Trop, 2016).

2.1.4.15 Rokopisne pesmarice, vremenski pregovori, molitve, kletvice, romanja

Gospa Marije se spomni ljudske pesmi iz Apač. Naslov pesmi je »Barab apačkih sem glavlar«. Gre pa takole (Pišek, Apače):

Barab apačkih sem glavlar,
celo mesto me že pozna,
od Apač pa do Livnega,
povsod sem jaz doma.

Ne delam nič,
ne žanjem nič,
pa vendar veselo živim,
samo če kakšen groš ali dva
za šnops jaz dobim.

Po besedah gospe Marije so bili Apačani nekoč na slabem glasu. Ljudje so jim rekli:

- Če greš skozi Apače, moraš imeti žepe narobe obrnjene.
- V Apačah je 99 številka pa 100 tatov.
- Če v Apačah pozdraviš, rečejo: »Smo te kaj vprašali?«
- Če si šel mimo brez pozdrava, pa so vprašali: »Kako se reče?« (Pišek, 2016)

Veliko je bilo tudi preteпов s fanti iz drugih vasi. »Kri v luft, čreva na plot!« je bil kar pogost slogan med fanti (Pišek, 2016).

Sprli so se tudi pevci dveh vasi, ko so hodili pet od hiše do hiše z zvezdo ob treh kraljih. Peti so smeli le v svoji vasi; če so jih zalotili v drugi vasi, so jim domači fantje zlomili zvezdo. Podobno je bilo tudi za pusta. Orači so smeli »orati« le v svoji vasi, v nasprotnem primeru pa so obračunali kar z jajci, ki so jih razbili na nepovabljenih gostih (Pišek, 2016).

¹⁵ fuclanje s knofi – igra, kjer so morali metati gumbe preko premice ali v luknjo

Gospa Kranjc se je spomnila nekaj pregovorov:

- Urška pipa repo, Šima ima sneg.
- Matija led razbija.
- Katreja sneg veja, če ga ni, ga naredi.
- Božič na ledini, velika noč na peči. (Kranjc, 2015)

Našle smo tudi pesem Marije Tik iz Apač, ki so jo objavili v Ptujskem tedniku (Pomlad na vasi. V: Ptujski tednik, letn. 13, šte. 15, str. 4)

Pomlad na vasi

Ko zarja zjutraj vstaja
in pozlati slemena hiš,
vse tiho je in mirno,
le spomladanski piha piš.

Takrat pa ko zažari dan
in videti je svet kakor dlani,
razlega se prek poljan
en sam, glasen pozdrav pomladi.

Zvečer zatone dan v sen
in mrak spusti se na zemljo.
Potihne glas pozdravov vseh,
le zvonovi v dalji še pojo ...

Marija Tik, Apače (Pomlad na vasi. V: Ptujski tednik, letn. 13, šte. 15 , str. 4).

Romali so v cerkve v Žetale, k Sv. Trojici v Slovenske Gorice in k Sv. Petru na Kozjansko. Hodili so peš. Med hojo so molili, peli. Oseba na čelu procesije je nosila križ, ki pa je bil priročen za stepanje sadja med potjo z dreves (Planinšek, 2015).

2.2 KUNGOTA PRI PTUJU

2.2.1 KRATKA ZGODOVINA KUNGOTE PRI PTUJU

Dvorec Ravno polje – Ebensfeld v Kungoti se podira, predvsem je propadal po drugi svetovni vojni, čeprav je bilo tu že zelo zgodaj naselje. Kraj se je več stoletij ponašal z lepim dvorcem s številnimi plemiškimi družinami. Kungota z okolico je bila znana že v rimski dobi po vodovodu s Pohorja proti Ptujju, vojaškem poligonu za urjenje vojakov. Med 2. sv. vojno je bilo Strnišče z bližnjo okolico prizorišče tragičnih dogodkov: taborišče za vojne ujetnike, delovno taborišče ... Kungota je po vojni doživela preobrazbo, bližnja TGA je nudila varnost kmetom in delavcem (Oblak, 2004).

»Kungota je prvič omenjena 1328. Ime gosposčine Ravno polje – Ebensfeld pa se pojavi leta 1586, čeprav je že leta 1265 izpričana na desni strani Drave pristava gospostva Vurberk, ki je najbrž njegova zasnova. Novo grajsko stavbo je 1670 zgradil grof Galler. Članek navaja lastnike gosposčine od gospodov Ptujjskih, Stubenbergov, Gallerjev, Sauerjev, Herbersteinov in zadnje družine Muzek. H gosposčini Ravno polje je spadal do leta 1917 tudi Šentjanž. Okraj Ravno polje je po popisu hiš iz leta 1754 štel 373 podložniških hiš v 28 okrajih severno in južno od Drave. Ravno polje in Vurberk sta bili sosednji gosposčini na desnem in levem bregu Drave. Njun večni spor zaradi ribolovnih pravic v Dravi je privedel leta 1677 do uboja grofa Jurija Gunterja Herbersteina.« (Hernja Masten, 2004, str. 41-60)

Ravno polje ni ime za vas, temveč za graščino. Ime je menda dobila zaradi tega, ker leži v ravnini. Gosposčina je imela sodišče in sodno pristojnost nad podložniki in pravico nizkega lova. Deželsko sodišče Ravno polje je imelo razen civilnopravne jurisdikcije nad podložniki še deželsko kriminalistično sodišče s političnim okrajem za območje 19 občin. »V članku je predstavljen dvig in zaton rodbine Blagatinšek pl. Kaiserfeld. Franc Seraf Anton Blagatinšek je pričel kot uradnik in nadaljeval kot uspešen ekonom na več gosposčinah. Z uvedbo ovčereje na zakupni gosposčini Ravno polje od leta 1786 do smrti 1820 je gospodarstvo dvignil na zavirljiv nivo uspešnega posestva. Leta 1817 je bil nobilitiran v plemeniti Kaiserfeld. Zadnji ekonom je bil Franc Ludvik, ki je leta 1819 kupil gospostvo Stattenberg. Zaradi slabih gospodarskih razmer je prišlo do zadolženosti in je bilo leta 1827 prodano na dražbi, številni Kaiserfeldi pa so odslej opravljali razne poklice in izgubili kontakt s Ptujem in okoliškimi gosposčinami.« Štajerske ovčje črede je Franc S. Anton pomagal povečevati z lastno vzrejo, s posredovanjem svojega znanja ... S posnemanjem metod avtorja so okoliški kmetje povečali svoje ovčje črede ali začeli na novo z vzrejo ovac. Leta 1768 ga je na dvorcu obiskal cesar Jožef II. Franc S. Anton je veliko pripomogel k razvoju šolstva – zgradil je tri osnovne šole, uvedel cepljenje proti kozam in skrbel za duhovno življenje v Ravnem polju. V Ravnem polju je živel s številno družino – 19 otrok (Kaiserfeld, 2004).

»Okraj Ravno polje je leta 1811 obsegal 20 vasi in leži na ravnini na Zgornjem Ptujjskem polju na desni strani Drave z municipalnim trgom Ptujjska Gora ter s štirimi naselji, ki ležijo že v gričevnatih Halozah ...« »Svet je pretežno ravninski, njive, ki jih zaradi pomanjkanja gnoja zasejejo le vsako tretje ali četrto leto s sladko travo srakonogo ... Zemlja je povečini gramozna, le na zahodnih legah ob gričevju je težja in ilovnata ...« Ta sodni okraj je meril 14781 oralov, 72 kvadratnih sežnjev (Hernja Masten, 2004, str. 105-128).

2.2.2 ZANIMIVI DOGODKI MED LETI 1940 IN 1960

Tudi v Kungoti pri Ptujju so leta 1953 doživeli, da je šla ena od tras Titove štafete od Starš skozi Kungoto ter nadaljevala pot proti Ptujju (Titova štafeta bo razgibala ves okraj. V: Ptujski tednik, leto 6, št. 20, str. 3).

Kulturno društvo Kungota je leta 1954 uspešno gostovalo s svojo predstavo v Staršah. Uprizorili so gledališko predstavo Dve nevesti (Uspešno gostovanje KUD Kungota v Staršah. V: Ptujski tednik, leto 7, št. 22, str. 2).

Leta 1955 je Kulturno umetniško društvo Kungota sodelovalo pri proslavi ob 10. obletnici osvoboditve v Hajdini (Proslava 10. obletnice osvoboditve v Hajdini. V: Ptujski tednik, letn. 7, št. 24, str. 1).

Tudi v Kungoti so se soočali s težavami, ki jih prinaša prekomerno pitje alkohola. Brata Panikvar sta brez vzroka napadla Franca O. iz Ptuja, za kar se bosta morala zagovarjati pred sodiščem (Naduti pijanci izzivajo pretepe. V: Ptujski tednik, letn. 11, št. 34, str. 2)

V četrtek, 6. avgusta 1959, je na cesti Ptuj–Rače pri gramoznici po trčenju s tovornim avtomobilom iz Maribora tragično preminil 54-letni zidar iz Kungote Lovrenc Kiselak. Okrog 16. ure se je Kiselak odpravil s kolesom z doma od Kungote proti Hajdini in čez nekaj minut obležal mrtev pri gramoznici zaradi težkih poškodb glave in telesa. Daleč od njega je obležalo njegovo dvokolo, na drugem mestu prednje kolo dvokolesa, nekaj metrov v stran zopet del njegovega gumijastega škornja. Tovornjak iz Maribora, ki ga je upravljal voznik D. S., je iz koruze po nesreči zavozil nazaj na cestni rob in tam ostal do konca dela komisije iz Maribora. Po izjavah očitovcev nesreče je moglo priti do usodnega trčenja na ravni cesti brez velikega ali nepreglednega ovinka edino zaradi nagle vožnje tovornjaka, po izjavah voznika in njegovih dveh spremljevalcev pa je bila za Kiselaka ta vožnja usodna zaradi tega, ker se ni izognil vozilu dovolj na desno. Na kraju nesreče zbrana množica je takoj opazila na avtomobilu vinske sode, v šoferski kabini pa pletenko vina. Organi so opravili točne meritve, ki so običajne pri nesrečah s smrtnim izidom. Tako bi lahko ugotovili vzroke nesreče in morebitno krivdo voznika. Tovornjak je imel poškodovano levo prednjo luč, kar je kazalo na močno trčenje avtomobila in kolesarja, to pa najbolj potrjujejo razdalje, kjer je po nesreči obležal pokojni Kiselak in deli kolesa (Prometna nesreča pri Kungoti. V: Ptujski tednik, letn. 12, št. 32, str. 4).

Kungota je imela svoj nogometni klub in je sodelovala na tekmovanju v Kidričevem zato, da so s tekmo poživili celotno dogajanje (Priprave nogometašev Aluminijska. V: Ptujski tednik, letn. 13, št. 37, str. 6).

2.2.3 KULTURNO DELOVANJE

Kulturno društvo Kungota so ustanovili 1951. Na začetku sta v okviru društva delovali dramska in tamburaška sekcija. Največji razcvet je društvo doživelo v 60-ih letih, ko je začel delovati tudi moški pevski zbor, leta 1970 pa je začela delovati tudi harmonikarska sekcija. Istega leta so začeli graditi kulturni dom, ki so ga s pomočjo vaščanov in njihovih pridnih rok zgradili ob cerkvi v središču vasi. V okviru društva je začela delovati tudi knjižnica, ki deluje še danes (Urih, 2010).

Društvo je organiziralo kvize in oddaje Pokaži, kaj znaš. Kulturno društvo je prav tako organiziralo prireditve ob različnih praznikih. Na njihovem odru so gostovale gledališke skupine. Njihova gledališka skupina je uprizarjala predstave doma in gostovala v bližnji okolici. Gledališka skupina še danes deluje in uprizarja najrazličnejše igre. Leta 2003 so uprizorili Vaške igre. Besedilo je napisal in zrežiral vaščan Janko Vindiš. Uprizorili so še monodramo Duh Ravnega polja, ki je vplivala na to, da so ustanovili komisijo za revitalizacijo gradu Ravno polje. S pomočjo občine Kidričevo so izdali publikacijo o zgodovini tega gradu in kraja Kungota (Urih, 2010).

V Kungoti nisem bil nikoli pravi predsednik kulturnega društva, vedno sem bil le vodja dramske sekcije (Vindiš, 2016).

V gradu se je včasih veliko dogajalo. V njem je bilo okrajno sodišče, v kleti pa zapor. Še danes so v steni obroči, na katere so z verigo pripeli zapornike. Od takrat naprej se govori, da v gradu rado straši (Vindiš, 2016).

Prav tako so v gradu potekale vojaške vaje, od tod pa so potem vojaki odšli na fronto. Največ jih je bilo okrog 30.000, večina konjenice (Vindiš, 2016).

Okrog leta 1950 so v gradu Kungočani uprizarjali gledališke igre, tako da so si v eni izmed velikih soban zgradili oder. Prav tako je vas imela svoje tamburaše, ki so tam nastopali. Tudi proslava ob dnevu žena je potekala v gradu. Prva gledališka igra je bila Dve nevesti, naslednja pa Gosposka kmetija. Priprave na igro so potekale po hišah (Topolovčeva, Dobnikova, Metličarjeva, Zupaničeva in Sagadinova), v gradu je potekala le predstava sama. Ko pa se je zgradil kulturni dom, so se gledališke igre začele uprizarjati tam (Vindiš, 2016).

Pozimi so večinoma potekale dramske igre (Vindiš, 2016).

Okoli leta 1956 se je začelo tekmovanje Pokaži, kaj znaš (v Kungoti), ki se je dvakrat prenašalo tudi po radiu (oddaja se je imenovala Smeh, znanje in glasba). Potekalo je par let zaporedoma, tako da je to postala neka tradicija. Ljudi je bilo ogromno, predvsem iz sosednjih vasi (Janko Vindiš, Kungota pri Ptujju) (Vindiš, 2016).

2.2.4 PO POTEH SPOMINOV

2.2.4.1 Ime kraja

Gospa Marija Požgan pove, da se kraj imenuje po cesarici, ki je bila sv. Kunigunda in je tudi zaveznica cerkve (Požgan, 2015).

Ime Kungota se imenuje po sv. Kunigundi, svetnici. Do leta 1955 se je vas imenovala Sveta Kunigunda, od takrat naprej pa Kungota pri Ptujju. Leta 1900 je štela 135 ljudi, leta 1910 150, leta 1948 225, leta 1964 300, leta 1980 375, leta 1992 pa 380. Leta 1917 je grad kupil grof Herberstein. V času agrarne reforme (1932) je grad dobil računovodja Josif Muzek, podedovala pa sta ga sin Josip ter hči Olga. Sedaj sta lastnici hčerki Josipa (ml.) (Vindiš, 2016).

V 9. stol., ko sta brata sv. Ciril in Metod potovala v Rim iz Moravske, je na tem območju že bilo močno prisotno krščanstvo. V času Karla Velikega je bilo l. 811 Ptujsko-Dravsko polje razdeljeno na salzburško in oglejsko nadškofijo. Kungota je torej spadala k Ogleju k pražupniji Hoče (Pucko, 2004).

Kungota je dobila ime po zavetnici cerkve sv. Kunigundi, nemški cesarici, ženi cesarja Henrika II (930 – 1033). Je zavetnica nadškofije Bamberg, nosečnic in (bolnih) otrok. Ustanovila je benediktinski samostan, kamor se je zatekla po moževi smrti. Leta 1200 jo je papež Inocenc III. proglasil za svetnico. Kunigunda je pogosto upodobljena z lemežem – znamenjem prešuštva, za katerega so jo obsodili zlobneži. Pred zbrano množico je šla preko žarečih lemežev, a je niso poškodovali. Podložniki so jo zato še bolj spoštovali. Moža je prosila, naj obrekovalcem odpusti. Na Štajerskem so ji posvečene tri župnije. »Kunigundini vodi« so pripisovali zdravilno moč, iz timijana so pletli vence, ki so imeli zdravilno moč. K njej so se zatekale predvsem porodnice. Cerkev so zgradili pred letom 1520 v poznogotskem slogu in jo posvetili v čast sv. Kunigundi. Po njej se je imenovalo naselje do l. 1955. Nekoč se je bogoslužje obhajalo le na god sv. Kunigunde, 3. marca, od l. 1969 se opravlja bogoslužje vsako nedeljo in praznik in tudi dvakrat med tednom. Grajska kapela v gradu Ravno polje je bila posvečena Svetim trem kraljem (Pucko, 2004).

2.2.4.2 Vaške legende in zgodbe

Gospa Požgan se spominja, da je imel grad najprej v lasti grof Herberstein, ki ga je nato podaril gospodu s priimkom Muzek, podedoval pa ga je njegov sin. Sedaj je v lasti Muzkove vnukinje. Prav tako se spominja ene izmed soban v gradu, ki je bila bogato okrašena s freskami. V njej so pogosto izvajali gledališke predstave. Kungota je bila zelo močna na kulturnem področju, saj smo imeli predstave v Staršah, Hajdini, Prepoljah, Lovrencu ... (Požgan, 2015).

Za zgled jim je bila pripoved, ko je bodoča nevesta kljub pogoreli hiši ženina postala njegova žena ne glede na slaba finančna sredstva (Požgan, 2015).

2.2.4.3 Poroka

Spominja se zlate poroke, kjer je bila nevesta resnično zelo lepa. Imela je zelen kostim in zlate rože na prsiah. Spominja pa se tudi neke dokaj revne zlate poroke, saj zlatoporočenca nista bila med premožnejšimi. Ženin si je služil denar kot ključar v cerkvi (Požgan, 2015).

Svečanost poroke je bila odvisna od premoženja. Obvezna je bila šranga¹⁶, po poroki pa veselica (Vindiš, 2016).

2.2.4.4 Oblačila

Oblačili so se kmečko, revno. Denarja niso imeli veliko, da bi si lahko privoščili kaj več (Požgan, 2015).

Nismo dobivali veliko novih oblačil. Če je bilo kaj novega, smo to najpogosteje dobili za veliko noč. Večina oblačil, ki smo jih nosili, je prej pripadala starejšim bratom, sestram, tudi sorodnikom. Veliko oblačil so nam mame spletle tudi doma (šali, nogavice, puloverji ...) (Vindiš, 2016).

Navadna obleka je bila iz lanu, lodna – trpežne, skoraj nepremočljive volnene tkanine in sukna. Prva dva sta po navadi domač izdelek, sukno so kupili pri mestnih trgovcih in kramarjih. Praznična oblačila so bila tudi bombažna in svilena. Svilene so bile ovratne rute bogatih žensk. Moški so nosili navadne črne lodnaste hlače, zato so jim govorili črnohlačniki. Plašči so bili iz modrega sukna, suknje so bile sive ali iz črnega lanu. Obuti so bili v škornje, nosili so modre nogavice iz sukanca ali volne, poleti so bili brez nogavic. Srajce so bile iz grobega lanu, nosili so okrogle klobuke. Ob nedeljah in praznikih so nosili tudi lajbič¹⁷, redki ovratno ruto. Ženske so bile oblečene v bela ali črna lanena krila, zgoraj so nosile lanen ali bombažen telovnik, prsno ruto. Spodaj so nosile flanelasto srajco, kratko laneno srajčko, preko so nosile moder lanen ali pisan predpasnik. Pozimi so nosile škornje z belim krznom, na glavi preko čela črn žametni trak, lodnasto avbo z letečimi čipkami in haderco¹⁸ iz finega lanu ali muslina (Hernja Masten, 2004 str. 105-128).

2.2.4.5 Hišna imena

Gospa Požgan se je spomnila nekaj hišnih imen ljudi, ki še danes živijo v kraju. Tako so Onzovi/Štjonetvi/Tjožovi – danes Lobenwein, Urškini – danes Požgan, Lovretovi – danes Pušnik, Mickini – danes Dobnik, Lizini – danes Štrucl, Štefovi – danes Vindiš, Lojzetovi – danes Steiner, Dobnikvi – danes Intihar (Požgan, 2015).

2.2.4.6 Hrana

Požganovi so jedli trikrat dnevno. Za zajtrk po navadi kakšno jabolko, ki so ga otroci utrgali na poti v šolo, za kosilo krompir in zelje, za večerjo pa kruh in mleko, mlečni gris, tudi polento. Vsako nedeljo pa sta starša po maši šla v mesnico in kupila govedino, tako da smo za kosilo jedli govejo juho z domačimi rezanci, govedino in krompirjevo omako (Požgan, 2015).

Prebivalci so jedli tri obroke dnevno: zjutraj, opoldne in zvečer, in sicer žgance, proseno kašo, v svaljke skuhamo črno moko, zelje, repo, korenje, krompir in stročnice. Meso so jedli v majhnih količinah in poredko. V obilju so meso jedli ob nedeljah in praznikih: velika noč, binkošti, božič in po postnem času. Koline priredijo takrat, ko zakoljejo svinjo in povabijo sosede, bratrance, botre in očetove sorodnike. Pojedjo veliko mesa in klobas, pijejo vino. Dninarji in obrtniki morajo poleg

¹⁶ šranga – pregrada poti z namenom, da ženin plača vaškim fantom odkupnino za nevesto

¹⁷ lajbič – telovnik iz žameta

¹⁸ haderca – naglavna ruta

navadne hrane piti vino, ob malicah dobijo različne jedi. Navadni kruh je bil iz koruzne, ržene in ajdove moke, v gostilnah so stregli kruh iz pšenične moke (Hernja Masten, 2004 str. 105-128).

Jedli smo zajtrk in kosilo, seveda samo domačo hrano (repa, zelje, fižol ...). Meso je bilo mogoče enkrat na teden (Vindiš, 2016).

2.2.4.7 Prazniki in praznovanje

Pri Požganovih so praznovali veliko noč, velikonočni ponedeljek, razna žegnanja, binkoštni ponedeljek. Praznovali niso nobenih rojstnih dni, za god pa so otrokom podarili kuhano jajce. Birno in krst so v njihovi družini opravili v Staršah. Birno je opravila gospa Marija skupaj z bratoma. Spominja se, da so se njihovi botri s kočijo pripeljali v Starše, kar je bilo za tisti čas zelo razkošno (Požgan, 2015).

Božič smo praznovali vsak zase, vendar je bil pomemben. Drevesce smo okrasili z domačimi orehi, keksi, bomboni ... Če so pa bili pri hiši otroci, je teh kar hitro zmanjkalo. Za novo leto pa je bila v kulturnem domu vedno veselica, velikokrat so odšli v Gerečjo vas na fureš mast¹⁹. To je potekalo tako, da so zaklali svinjo in jo nato na veselici pojedli (Vindiš, 2016).

Veliko bolj kot rojstni dnevi so se praznovali godovi. Takrat si dobil kakšno praženo jajce, klobaso ... (domača skromna darila). Prav tako pa so tamburaši hodili večer pred godom na dom igrat slavljencem (predvsem ob pomembnejših svetnikih – Anton, Jože ...) (Vindiš, 2016).

Včasih se je praznoval dan republike (29. 11.), proslave so bile tudi za dan žena. Vsi vaščani so se na igrišču zbrali 1. 5. in 31. 5. ob postavljanju in podiranju majskega drevesa pa tudi ob praznikih. Za veliko noč je potekala zabavna igra, in sicer so se v vrsto postavila kuhana jajca, vaščani pa so eden za drugim vanje metali kovance. Zmagovalec je bil tisti, ki mu je v jajcu ostal kovanec. Ta je prav tako dobil zadeto jajce, lahko je pa tudi pobral ves denar, ki je ležal po tleh okoli jajc (Vindiš, 2016).

Zanimiva je bila tudi cvetna nedelja, saj so vaščani "tekmovali", kdo bo imel večji presmec²⁰ (Vindiš, 2016).

Glavna strast prebivalcev sta bila trgovina in prepiranje z oblastmi glede dajatev. Ponekod so še verjeli v coprnice in čarovnije ob boleznih, pomembno je bilo zvonjenje ob mašah in plačilo maš ter udeležba na procesijah. Množična so postala romanja. Ob krstu, porokah in pogrebih so ljudje goste pogostili z vinom in različnimi jedmi. Vladata vinska razposajenost in pijanost. Pri porokah morajo prisostvovati muzikanti, javnih in nacionalnih praznovanj ni. Na proščenjih v gostilnah jedo pečenko in tam so muzikanti. Pojejo se predvsem cerkvene pesmi. Pesmi so revne besedilno in melodično. Instrumenti so violina, bas, klarinet, rog, redkeje cimbele (Hernja Masten, 2004 str. 105-128).

2.2.4.8 Kmečka opravila

Doma so kidali gnoj, orali, rajsali²¹, okopavali njive. Na majhnem ozemlju so imeli zasajenih veliko pridelkov. Na njivi so tudi "cik-cak" izkopali jamice, v katere so kasneje dali gnoj, da je bila boljša zemlja. Prav tako so sadili veliko krompirja (Požgan, 2015).

Ženske s srpi požanjejo žito in ga povežejo v snope. Severovzhodni del okraja je snope znosil v kopice, haloški del na oslice. Doma jih v skednjih omlatijo. Mlatili so jih izkušeni možje s cepci na tleh v skednju. Koruzo so na njivah potrgali, latje²² odpeljali domov. Tu se je zličkalo²³ in obesilo, da se je posušilo, potem se je omlatilo ali zluščilo²⁴. Krompir, korenje, repo so skopali, očistili cimo, spravili v

¹⁹ fureš – kolone oz. zakol svinje

²⁰ Presmec – butara

²¹ rajsati – rahljati zemljo

²² latje – koruzni storž

²³ zličkalo – ličkanje

²⁴ zluščilo – oluščilo

kleti ali v zemeljske jame preko zime. Zelje so na njivah posekali, odpeljali domov, slabe liste očistili, ga naribali na posebne ribežne²⁵ in dali kisat v kadi. Lan so populili, razprostrli po travnikih in strli. Deteljo so pokosili, obesili na oslice, posušili in spravili na senik. Strojnih mlatilnic še ni bilo. Kmetje so žito spravljali v stare sode v posebnih žitnih kaščah, kletah ali v hišah na podstrežju v posebnih velikih in zaklenjenih lesenih skrinjah (Hernja Masten, 2004 str. 105-128).

Travnikov niso posebej obdelovali. Na dvokošeninskem travniku so krmo kosili dvakrat letno: seno konec junija in otavo konec avgusta do polovice septembra, na enokošeninskem travniku ob Jakobovem. Travo so raztresli po travniku in večkrat obrnili, nato suho krmo odpeljali domov v hleve ali senike. Seno je kislo in primernejše za konje (Hernja Masten, 2004 str. 105-128).

Dela, ki so jih opravljali skozi leto:

- do polovice aprila: setev jarega žita, prosa in ovsa;
- do konca aprila: popravilo ograj, gnoj za koruzo je zvožen na njive, setev in sajenje koruze, stročnic in krompirja;
- do polovice maja: setev ovsa in srakonoge;
- do konca maja: na njive je navožen gnoj za zelje, doma so postorjena različna dela, okopljeta se koruza in krompir;
- do polovice junija: pripravi se seme ajde, njive za zelje, sadike zelja se posadijo;
- do konca junija: košnja in spravilo sena;
- julij: žetev, posejeta se ajda in repa, koruza in krompir se ogrneta;
- avgust: končana je žetev ovsa, košnja otave;
- september: otava je spravljena, žetev prosa in srakonoge;
- oktober: žetev ajde, trganje koruze, izkop krompirja;
- do polovice novembra: spravilo stelje;
- začetek decembra do marca: opravila, času primerna (Hernja Masten, 2004 str. 105-128).

Doma smo opravljali vsa kmečka opravila, seveda ročno. V vasi je bilo nekaj kmetij, ki so orale in delale s konji, večina pa je to delala s kravami (Vindiš, 2016).

Zelo velik prihodek je imela pridelava krompirja, saj so kmetje krompir vozili na železniško postajo in ga naložili na vagone (prodajali) (Vindiš, 2016).

Poleti so kmetje tudi hodili v Gerečjo vas obirat hmelj, nekateri pa tudi sveže storže nemškega bora. Slednje je bilo kar težko zaradi smole. Če ti je prišla v lase in na kožo, si se je težko rešil. Kasneje so začeli pobirati tudi suhe storže na tleh (Vindiš, 2016).

2.2.4.9 Znane osebe kraja

Ga. Olga Serdinšek je upokojena učiteljica, ki je dolga leta poučevala na OŠ Hajdina. V samem kraju Kungota pri Ptujju je z otroki pripravljala program za najrazličnejše kulturne prireditve in tako ogromno prispevala k razvoju kulture v kraju (Žnider, 2016).

G. Janko Vindiš je v kraju organiziral športne prireditve. V medobčinski ligi so tekmovali v nogometu in odbojki. V mlajših letih je bil igralec v dramski skupini, kasneje pa režiser in igralec. Napisal in odigral je monodramo Duh na Ravnem polju, ki se je odvijala v gradu Ravno polje in je bila hkrati tudi zadnja predstava v gradu. Prav tako je sam napisal komedijo Vaške afere ob 50-letnici KD Kungota ter dve deli za otroke. Enodejanko Franček so odigrali otroci iz Kungote. Zadnje delo je bil scenarij za prireditev Iz mošta vino pride na Hajdino, kjer se je preizkusil tudi kot režiser. Po izgradnji KD je bil organizator več prireditev Pokaži, kaj znaš ter Znanje, smeh in glasba, ki jo je predvajal ptujski radio. S komedijami so vsako leto gostovali na 30 različnih odrih po Sloveniji. Izvajal je tudi skeče in recitale, prav tako pa je bil 20 let dejaven v vaškem pevskem zboru v domačem kraju (Žnider, 2016).

²⁵ ribežn – strgalo

»Josif Muzek je pri grofu Herbersteinu delal v Vurbergu v pisarni in je grad Ravno polje prejel ob upokojitvi. Ob smrti očeta je polovico gradu podedoval njegov sin Josip, polovico pa njegova sestra Olga Muzek. V gradu in na posesti je imel stanovalce, ki so obdelovali grajsko zemljo, on pa je vse skupaj vodil in nadziral. Zraven tega je bil tudi uslužbenec na občini. Ni bil slab človek, marsikomu je pomagal. Včasih je bil prijazen, spet drugič – ko je šlo kaj narobe – pa je kričal in po zraku metal svoj klobuk,« se spominja svojega najemodajalca gospa Marija Zupanič. Gospa Josipovega očeta ni poznala, je pa o njem slišala govoriti starejše. Nihče ni o njem nikoli rekel slabe besede. Njegova mama je bila zelo dobra in prijazna ženska. Živela je pri hčeri, v zadnjem delu gradu. Gospod Muzek je v gradu živel vse do leta 1975. Bil je zadnji graščak gradu Ravno polje (Zupanič, 2016).

2.2.4.10 Denar in obrt

Imeli so dinarje (Požgan, 2015).

Denar se je pogosto menjeval. Najprej so bili dinarji (jugoslovanski), potem pa boni.

Prvi moped je v vas prišel leta 1956, prvi avto v vasi pa je bil leta 1959. Uporabljal se je seveda za lastne namene kot tudi za prevoz v bolnico, na veselico, krst in podobno. Lastnik gradu pa je imel avto že prej (Vindiš, 2016).

2.2.4.11 Bivališča

Hiše so bile kmečke. Po navadi so imele tudi kolarnc²⁶ (Požgan, 2015).

Stanovanjska hiša je lesena, krita s slamo, ima eno sobo, predvežo, obokano kuhinjo, shrambo, spodaj majhno klet. Živinski hlev je lesen, pokrit s slamo. Skedenj in senik sta ločena (Hernja Masten, 2004 str. 105-128).

2.2.4.12 Zgodbe iz šolskih dni

Gospa Marija se spominja, da so imeli zelo strogega učitelja, ki je bil do vseh zelo nesramen. Jaz sem bila ena redkih, ki sem mu bila všeč. Tudi na splošno so me imeli učitelji radi. V prvem letniku gimnazije sem se kot tuja jezika učila ruščino in srbohrvaščino. Hodila sem tudi v kuharski in kmetijski tečaj. V kmetijskem tečaju smo delali silose, tako da smo v jamo izmenično polagali krompir in deteljo. To je bila najboljša hrana za svinje. Prav tako so ta tečaj priznali kot poklic (Požgan, 2015).

2.2.4.13 Stari predmeti

Gospod Metličar ima doma še veliko ohranjenih predmetov iz preteklosti. Tako je pokazal star traktor, očetovo žepno uro, koso in srp, koš za seno, lončeno peč, žage, staro prešo, izkaz svojega očeta, petrolejka ter veliko orodja za kmečka opravila (Metličar, 2016).

Slika 2: **a** Koš za prenašanje sena (Vir: Metličar I., 2016); **b** orodje (Vir: Metličar I., 2016)

²⁶ kolarnc – gospodarsko poslopje, kjer so hranili kmečko orodje in pripomočke

2.2.4.14 Igrače in otroške igre

Igrač gospa Marija ni imela. Za darilo je pogosto dobila kakšno žemljico (Požgan, 2016).

Šolo sem obiskoval na Hajdini, velikokrat smo se topli. Večna tekma je bila med Gerečjo vasjo in Kungoto. Na poti v šolo (4 km) smo jeseni z dreves pobirali jabolka. Najpogosteje so se fantje in punce igrali ločeno, predvsem na igrišču. Vse igrače, ki smo jih imeli, smo si naredili sami (tudi žoge za nogomet) (Vindiš, 2016).

2.2.4.15 Rokopisne pesmarice, vremenski pregovori, molitve, kletvice, romanja

Gospa Požgan se spominja pesmi Tam dol' na ravnem polju, ki govori o Kungoti (Požgan, 2015).

Gospa Požgan ni hodila na romanja, a so se romanj velikokrat udeležili njeni starši. Nanje so pogosto hodili peš (Požgan, 2015).

Ni dvoma, da so gradovi v zavesti slovenskega človeka vzbujali različna čustva in s tem povezan odnos do simbolov fevdalnih oblasti. Ljudsko slovstvo jih v pozitivni ali negativni podobi opeva ali obsoja tudi v pesmih (denimo v puntarski Grad gori, grof beži ali ljubezenski Tam dol' na ravnem polju).

Tam dol' na ravnem polju,
stoji, stoji en beli grad,
tam dol na ravnem polju
stoji en beli grad.

Pod gradom pa špalcira
en zavber, zavber fantič mlad,
pod gradom pa špalcira
en zavber fantič mlad.

Skoz okno doli gleda
ena zavber zavber deklica,
skoz okno doli gleda
ena zavber deklica.

Oj, fantič pridi k meni,
saj sama, sama sem doma,
oj, fantič pridi k meni,
saj sama sem doma.

Jaz bi že prišel k tebi,
pa se, pa se bojim zaspāt,
jaz bi že prišel k tebi,
pa se bojim zaspāt.
Nič se ne boj zaspāt,
saj imam, saj imam petelinčke tri,
nič se ne boj zaspāt,
saj imam petelinčke tri.

Ta prvi mi zapoje,
ko je ur'ca, ur'ca polnoči,

ta prvi mi zapoje,
ko je ur'ca polnoči.

Ta drugi mi zapoje,
ko je ur'ca, ur'ca dve al' tri,
ta drugi mi zapoje,
ko je ur'ca dve al' tri.

Ta tretji mi zapoje,
ko se dela, dela beli dan,
ta tretji mi zapoje,
ko se dela beli dan.

Petelinčki so zapeli,
a fantič, fantič je zaspal,
petelinčki so zapeli,
a fantič je zaspal.

Jaz grem od ljub'ce svoje
ves truden, truden in zaspan,
jaz grem od ljub'ce svoje
ves truden in zaspan.

Jaz grem od ljub'ce svoje
ves truden, truden in zaspan,
jaz grem od ljub'ce svoje
ves truden in zaspan.

Prekleta ta ljubezen,
oj, kam, oj, kam me ta pelja,
prekleta ta ljubezen,
oj, kam me ta pelja.

Žal je ta pesem veljala pred leti, danes pa je grad v klavnem stanju.

Slika 3: **a** Grad Ravno polje – nekoč (Vir: Dlib.si|YB8SZ219|doc, 2016); **b** grad Ravno polje – danes (Vir: Ptujski tednik, 2013)

2.3 LOVRENC NA DRAVSKEM POLJU

2.3.1 KRATKA ZGODOVINA LOVRENCA NA DRAVSKEM POLJU

Lovrenc leži na jugu Dravskega polja pod Ptujsko Goro. Lovrenc je dobil ime po svetniku, po katerem je nosil ime vse do leta 1952. Kraj je bil prvič omenjen že 31. avgusta 1290, ko so natančno določili, da gre za Lovrenc ob Polskavi. Posesti v Lovrencu so bile podobno kot druge okoliške posesti tesno povezane z gospodi Ptujskimi. V 15. in 16. stoletju so bili podložniki in kmetje večkrat prodani in zamenjani. Različna gospodstva so imela podložnike v različnih vaseh in kmetje v eni vasi so lahko pripadali različnim zemljiškim gospodom, kar je bilo značilno tudi za Lovrenc. V Lovrencu so vse do leta 1848, ko je bilo konec zemljiške odveze, ljudje spadali med različne zemljiške gosposčine: Rače, Gornja Polskava, Hompoš, deželna vlada, lovrenški župnik, komenda Velika Nedelja, leobenski jezuiti, ptujski in graški minoriti in župnija Svetega Vida (Hernja Masten, 2010).

Upravno je Lovrenc vse do leta 1811 spadal h gosposčini Ravno polje, ki je obsegala 20 vasi. Leksikon iz leta 1822 navaja ime za kraj Lorenschka. Leta 1849 je kraj postal občina, ki je bila upravno-teritorialno uvrščena v politični in sodni okraj Ptuj. V občino so bile vključene Apače, Pleterje, Sveti Lovrenc in Župečja vas. Po zakonu je imela občina občinski odbor, ki ga je vodilo 18 odbornikov. To so z večino glasov za obdobje treh let med seboj izvolili občinski svet, ki je imel predstojnika ali župana in štiri svetnike. Prvi župan je bil med leti 1850 do 1859 kmet iz Župečje vasi Matija Bogme. Občina je merila 3026,8 ha. Občina je obstajala do začetka druge svetovne vojne. Število prebivalcev se je pričelo povečevati šele po drugi svetovni vojni, ko se je odprla Tovarna glinice in aluminija v Kidričevem, ki je zaposlila večino domačinov (Hernja Masten, 2010).

Najpomembnejša gospodarska panoga je bilo kmetijstvo. Prevladovala sta poljedelstvo in živinoreja. Gojili so predvsem koruzo, ajdo in pšenico, ječmen in rž sta zaradi prodnate zemlje slabše uspevala. Od leta 1773 se je razširilo gojenje krompirja. Od živinoreje je bila bolj razvita govedoreja. Večje kmetije so gojile še vole in junce. V Lovrencu so imeli do prve svetovne vojne štiri živinske sejme: na gregorjevo (12. marca), petrovo (27. junija), ob dnevu Sv. Lovrenca (10. avgusta) ter na mihaelovo (29. septembra). Poleg poljedelstva in živinoreje so se ukvarjali še z obrtjo; čevljarstvo, gostilničarstvo, kolarstvo, mizarstvo, mlinarstvo, tesarstvo, kovaštvo ter zidarstvo (Hernja Masten, 2010).

Župnija se prvič omenja 1498. Na začetku je bila podružnica hoške podžupnije. Iz nje se je izločila kot kaplanija pred letom 1296. Kapela se prvič omenja leta 1323. Župnija je v času protireformacije prešla v roke leobenskega jezuitskega kolegija. Do leta 1571 je župnija spadala k oglejskemu patriarhu, nato do leta 1787 h goriški nadškofiji, od leta 1787 do leta 1859 sekovski in potem do leta 1962 lavantinski škofiji. Od leta 1962 je del mariborske nadškofije. Prvotno je bila cerkev zgrajena v romanskem stilu, nato pa so jo leta 1414 gotizirali. V času turških vpadov je bila cerkev velikokrat izpostavljena ropanju, požigom ter skrunitvam. Cerkev so leta 1662 obnovili, kar priča tudi napis nad cerkvenim portalom (Hernja Masten, 2010).

V Lovrencu so imeli prvo šolo v kaplaniji. Prvi znani učitelj je bil Ivan Keržner leta 1790, ki je poučeval v svojem stanovanju. Prizadeval si je, da bi otroci dobili osnovno izobrazbo. Leta 1802 so odprli nedeljsko šolo. Prvo šolsko zgradbo so dobili leta 1805. Leta 1811 je šola obiskovalo 74 učencev, katere je poučeval en učitelj. S šolsko reformo 1869 je šola prešla v državno pristojnost. Leta 1879 so zgradili enonadstropno šolsko poslopje. Šele takrat je šola postala dvorazredna. Učenci so se učili tudi »umnega« kmetovanja. Kmalu je šola dobila pet razredov. Šolsko stavbo so nato leta 1904 obnovili (Hernja Masten, 2010).

2.3.2 ZANIMIVI DOGODKI MED LETI 1940 IN 1960

V šolskem okolišu Lovrenc na Dr. polju se je glede na poročilo višjega šolskega upravnika Franca Brancelja pričelo partizansko gibanje šele proti koncu leta 1943. Prepričan je bil, da je razlog ležal v tem, da je bil šolski okoliš na ravnini in se partizanske postojanke niso mogle ustaliti in organizirati v samem kraju. Kljub temu je veliko prebivalcev podpiralo partizane in jim pomagalo po svojih najboljših močeh. Partizansko gibanje se je v Lovrencu pričelo šele aprila 1944. Kmalu so ustanovili KOOF. Sestanki so se vršili na travnikih za gmajno ali pa v mlinu pri Ivančičevih. Zanimiv dogodek iz tistega časa se je zgodil, ko so se pri Emeržiču nahajali Nemci. K njemu so pripeljali dva ukradena vola. Ko so Nemci odšli na večerjo, so pustili le enega vojaka, da je stražil vola. Tega je Emeržič Jože zvalil v domačo vinsko klet in mu naročil, da mora biti tiho. Med tem časom je odpeljal vola k Predikakovim, kjer je bila postojanka. Vrnil se je po drugi strani in osvobodil vojaka iz kleti. Nemci so to opazili šele naslednji dan. Ker pa sta dan poprej pobegnila k partizanom dva njihova vojaka, so obdolžili njiju, da sta ukradla in odpeljala vola. Prav tako sta bila neko nedeljo k Serdinškovim povabljeni dva Nemca. Istočasno so bili povabljeni tudi partizani. Partizani so zvalili Nemca v vinsko klet, kjer so ju partizani, ko sta bila pijana, slekli do golega in razorožili ter ju v mraku izpustili iz kleti (»Pošiljam poročilo o zbranih podatkih in dogodkih iz NOB«, SI_ZAP/0078 OLO Poverjeništvo za prosveto, AS 96, OV 389).

29. novembra 1945, na državni praznik Republike Jugoslavije, so v Lovrencu ta dan slovesno praznovali. Dan pred praznikom so pripravili baklado, ki je bila hkrati prva baklada v tem kraju. Otroci so si iz konzervnih škatel pripravili bakle. Škatle so privezali z žico na palice, nato so v Strnišču v te škatle ulili malo goriva in prižgali bakle. Vojaki, ki so sodelovali na prireditvi, pa so imeli prave bakle. Mladi so v sprevodu po vasi vzklikali: »Tito, Stalin, Beograd!« Poleg tega so peli še partizanske pesmi. V šolski kroniki iz leta 1945/46 je avtor zapisal še, da so se vsi prebivalci, ki so že spali, ob tej priložnosti vstali in pozdravljali novo mladino. Po povorki so priredili še proslavo v društvenem domu. Ob tej priložnosti so poslali še pozdravno brzojavko tovarišu Titu. Naslednji dan so priredili še proslavo za šolsko mladino (Šepec Karel. Šolska kronika 1945/46, str. 2).

21. januarja 1946 so v šoli prvič praznovali obletnico smrti velikega revolucionarja Lenina. Otrokom so pojasnili pomen obletnice revolucije za ves svet, saj naj bi bil Lenin tisti, ki je zdramil množice delavskega ljudstva SZ in vsega sveta. Lenin je napovedal neizprosni boj izkoriščevalcem delavcev. Nekaj tednov kasneje, 8. februarja 1945, so na šoli proslavili obletnico smrti dr. Franceta Prešerna. Pionirji so pod vodstvom OF v domu prosvete priredili zelo obiskano proslavo. Ves teden med 1. in 8. 2. 1946 je potekal v znamenju proučevanja Prešernovega dela in življenja, s katerim so seznanili vse učence. V istem letu je potekalo še veliko prireditev ob različnih priložnostih. Tako so proslavili obletnico obstoja Republike Jugoslavije. Otrokom so prikazali naloge Republike Jugoslavije, ki jih je izvršila v času revolucije proti domačim kontrarevolucionarjem. 27. aprila so slovesno praznovali obletnico ustanovitve OF v času druge svetovne vojne. Na tej prireditvi so imeli pomembno vlogo pionirji, medtem ko je avtor kritiziral mladince, ki so se premalo zavedali pomena OF za narod. Izpeljali so še prireditev ob dnevu dela. Izpeljali so tekmovanje, pionirji so očistili šolski vrt ter zasuli dva jarka. Mladinci pa se niso izkazali, saj so pomagali le pri žaganju drv za šolo, drugih večjih opravil pa niso opravili. Avtor je bil prepričan, da mladina potrebuje še veliko vzgoje in pouka, ker je okupator v času vojne slabo in negativno vplival na njih. 9. maja so obeležili dan zmage nad nacisti. Pionirji so se udeležili prireditve na Ptuj, kjer so sodelovale tudi druge šole. Konec maja, 25. maja, so praznovali rojstni dan maršala Tita. 28. junija 1946 se je zaključilo šolsko leto (Šepec Karel. Šolska kronika 1945/46, str. 3–5).

V kroniki zvemo še, da je bila zima mila. Snega je bilo zelo malo, temperature so bile znosne, saj je temperatura le nekaj dni preseгла -10°C . Takšne temperature so šle na roko tistim, ki so bili za zimo slabo preskrbljeni z oblačili in obutvijo. Šolski obisk je bil zato zadovoljiv, saj je znašal med 85 in 90 %. RK se je vključil v pomoč, saj je 20 najrevnejšim otrokom priskrbel najnujnejše potrebščine. Zdravstveno stanje otrok je bilo slabo, saj so starši svoje otroke že zelo zgodaj zaposlili s težjimi deli

na kmetiji. Pozimi je potekala knjižna akcija, s katero so pridobivali denar za nakup novih knjig. Konec marca je knjižnica začela z izposojajo knjig. Knjižnica je redno poslovala vsako nedeljo. Obiskovalo jo je 40 bralcev, od teh je bilo 20 otrok. V zimskih mesecih so v kraju organizirali kmetijsko-gospodarski-gospodinjski tečaj za mladostnike, ki so v času druge svetovne vojne izstopili iz šole. Tečaj je obiskovalo 50 učencev in učenk. Pouk je potekal trikrat tedensko po štiri ure. Pri pouku so skušali podati osnove znanja iz slovenščine, računstva in zgodovine NOB. V letu 1946 so izpeljali elektrifikacijo kraja ter šole. Slovesna otvoritev je bila v začetku maja. Otvoritve so se udeležili zastopniki tukajšnjega krajevnega odbora, okrajnega okrožja ter ministrstva. Poleti 1946 je kraj doletela velika suša, ki je prizadela poljščine, živali in ljudi, saj so presahnili vodnjaki, posušile so se poljščine, živali so izgubile na teži itd. V kroniki izvemo tudi, da je avgusta v ptujski bolnišnici zaradi vnetega slepiča umrl Žebula Mirko iz Apač, učenec 3. razreda (Šepec Karel. Šolska kronika 1945/46, str. 6–10).

Zima je bila zelo huda, saj je ponekod zapadlo 1 m snega. Poštni in avtobusni promet sta bila za nekaj dni ukinjena. Tudi pouk so prekinili, prav tako pa tudi kasneje, ko se je sneg topil in so nastale velike povodnji. Ljudje so odstranjevali vodo iz stanovanj (Zapisala Klara Botolin, Kronika za šol. leto 1946/47, str. 3).

Od 1.–8. februarja so izpeljali teden knjige, ki se je zaključil s Prešernovo proslavo. Ljudska knjižnica v Lovrencu je štela 50 članov, v njej pa je bilo 376 knjig. V okviru knjižnice so organizirali bralne krožke, izobraževali bralce, ki so vodili bralne večere med ljudstvom (Zapisala Klara Botolin, Kronika za šol. leto 1946/47, str. 3).

29. novembra 1946 so pripravili proslavo, kjer so z izčrpnim programom seznanili navzoče o važnem zasedanju AVNOJ-a v Jajcu. Proslavo so zaključili z zaobljubo pionirjev. Izvršili so sprejem učencev v pionirsko organizacijo, v katero so bili sprejeti vsi pridni in dobri učenci iz vseh razredov (Zapisala Klara Botolin, Kronika za šol. leto 1946/47, str. 2).

V šoli so izvedli tekmovanje v vedenju in znanju v razredih in med posameznimi razredi. Tekmovanja so izvajali mesečno iz posameznih predmetov pred komisijo, ki jo je sestavljal učiteljski zbor in najboljši pionirji (Zapisala Klara Botolin, Kronika za šol. leto 1946/47, str. 1).

21. junija 1947 je pionirska organizacija priredila proslavo ob zaključku šolskega leta. Igrali so dve igri Mezinček in Vedež, ki sta bili predvsem vzgojni in zelo dobro pripravljene. Program se je zaključil z govorom, petjem in deklamacijami. Na proslavo so povabili tudi pionirčke iz Ptujske Gore, ki so bili prav tako zelo zadovoljni s proslavo. Dobiček, ki so ga prejeli ob prireditvi, so uporabili za popravilo šole (Zapisala Klara Botolin, Kronika za šol. leto 1946/47, str. 4).

V istem letu so vpeljevali načrtno gospodarstvo. Prav tako so nekateri kmetje že obdelovali polja strojno. Starokopitnejši temu niso bili naklonjeni, ampak po besedah zapisovalke bo val časa prav gotovo vsem odprl oči, da bodo videli prednosti novih naprav. V juniju in juliju so na poljih mladi in odrasli pregledovali krompirjeve nasade zaradi koloradskega hrošča. Ljudje so bili dobro obveščeni, kaj lahko povzroči hrošč (Zapisala Klara Botolin, Kronika za šol. leto 1946/47, str. 5).

Najpomembnejša dogodka leta 1947 sta bila ureditev in popravilo dvorane Doma prosvete. Dvignili in napravili so novi strop, galerijo, nabavili nove klopi, uredili nove kulise in uredili električno napeljavo. Ob otvoritvi so pripravili igro Za pravdo in srce, ki je uprizarjala obdobje kmečkih uporov. V istem letu so predvajali še naslednje igre: Glavni dobitek, Štandekerjeva Prevara in še Volkodlaki. Dobiček iger se je uporabil za poravnavo dolga pri obnovi Doma prosvete (Zapisala Klara Botolin, Kronika za šol. leto 1946/47, str. 5–6).

13. septembra 1947 so neznani roparji napadli trgovino v Lovrencu ter prisilili poslovodjo, da jim je ob deveti uri zvečer odprla trgovino. Vzeli so za 10 000 din cigaret, 50 kg sladkorja, 6 kg olja in drugo. Svojo moralnost so pokazali s tem, da so rekli poslovodji: «Vzemi si tudi ti, kar hočeš, saj gre na naš račun. Če pa bodo radi našega ropa preveč gnjavili, pa kar k nam pristopi.» 25. septembra 1947 so hoteli roparji ponovno vlomiti v trgovino. Namero so jim preprečili, nekaj roparjev ranili in ujeli. V

nečedne posle je bilo vpletenih tudi nekaj domačinov iz Apač. Kaučevič in Mlakar sta hotela pobegniti, a jima ni uspelo (Zapisala Klara Botolin, Kronika za šol. leto 1948/49, str. 31).

Februarja 1948 je po dolgi in mučni bolezni umrl predsednik OF Maks Ivančič. Po besedah zapisovalke si je bolezen verjetno nakopal v Dachau, kjer je bil interniran zaradi delovanja v NOB v času okupacije. Pogreba se je udeležilo veliko ljudi, kar je pokazalo, kako priljubljen je bil med vaščani in prebivalci okoliških vasi (Zapisala Klara Botolin, Kronika za šol. leto 1948/49, str. 33).

Leta 1948 je skoraj vsak mesec v Lovrencu gostoval mariborski potujoči kino, ki je prikazoval več lepih sovjetskih filmov. Mladina je zelo rada hodila gledat filme. Novembra 1947 so predvajali dva sovjetska filma: Obramba Leningrada in Prvomajska parada v Moskvi (Zapisala Klara Botolin, Kronika za šol. leto 1948/49, str. 32).

27. junija 1948 je bil pionirski dan na Ptujju, ki so se ga udeležili pionirji iz Lovrenca. Na prireditvi so se predstavili s točko »Janez, kranjski Janez«. Šest učencev šole je bilo proglašanih za udarnike, prejeli pa so udarniške znake, rdeče rute in knjižno nagrado. Pionirski odred Vide Tomšič je za svoje delovanje in za prireditev ob 27. aprilu prejel nagrado – radijski aparat, izdelek jugoslovanske tvornice (Zapisala Klara Botolin, Kronika za šol. leto 1948/49, str. 30).

Leta 1948 so kontrolirali krompir, kar je bilo zelo težko, saj naj bi bil razlog, da so ljudje špekulirali, ter iz same potrebe. Ljudje so sadili mnogo novega krompirja in ker so tega prodali že v juliju, niso mogli izpolniti svoje oddaje (Zapisala Klara Botolin, Kronika za šol. leto 1948/49, str. 32).

Tudi v šol. letu 1949/1950 so slovesno praznovali 29. november, 27. april in 1. maj. Poleg tega so s proslavo obeležili še Prešernov dan in spomin na Ivana Cankarja. Še posebej so uživali ob postavljanju novoletne jelke. Skupaj z organizatorji so vsem otrokom pripravili bogata darila. Prav tako so pripravili še igro »Sneguljčica«. Najmlajše cicibane in pionirje je v dvorani pozdravil še dedek Mraz. Ob lepo okrašeni jelki, ob pecivu, bombonih in času so se otroci še dolgo zabavali (Sestavil Marčič Adolf, Kronika za šol. leto 1949/50, str. 2).

Istega leta so obe šolski poslopji, ki sta bili v slabem stanju, prenovili. Obe šoli so zunaj in znotraj prepleskali. Nad pritlične sobe in straniščem v novi šoli so napravili nadzidek ter dve podstrešni sobi za stanovanje učiteljev. Delno so popravili še šolska okna. Vaščani so za obnovo pokazali veliko zanimanje, saj so zbrali 50 000 din samoprispevkov, brezplačno so opravili mnoge vožnje, poleg so sami delali kot prostovoljci (Sestavil Marčič Adolf, Kronika za šol. leto 1949/50, str. 2).

V letu 1950 sta bili mila zima in deževna pomlad. 10. junija je med hudim nalivom toča uničila skoraj ves pridelek. Kmetje so morali žito takoj pokositi. Nekateri ga niso niti potrebovali požeti, saj je bilo klasje ponekod popolnoma uničeno. Mnogi so njive s koruzo preorali in jih posadili znova (Sestavil Marčič Adolf, Kronika za šol. leto 1949/50, str. 4).

Delo pri ZD so leta 1950 ponovno oživel. Nabavili so potrebne zidne opeke in les, tako da je bil dom že do meseca julija pod streho. Domačini so se zelo izkazali. Prvotno so želeli v ZD, ki se drži gasilskega doma, ustvariti dve učilnici, ampak so potem v Strnišču oblikovali osnovno šolo, kamor so prešolali vse učence iz Strnišča (Sestavil Marčič Adolf, Kronika za šol. leto 1949/50, str. 2).

Leto 1951 je bilo za prebivalce Lovrenca zelo uspešno, saj je njihova skupina dobila nagrado zaradi dobrega zgleda. Poleg tega je bila čevljarska zadruga Lovrenc proglašena med najuspešnejšimi v ptujskem okraju (Zgledne grupe ljudskih inšpektorjev. V: Ptujski tednik, letn. 3, številka 1, str. 2; V ptujskem okraju napredujejo obrtno produktivne zadruge. V: Ptujski tednik, letn. 3, številka 8, str. 2). Istega leta sta gasilsko društvo in Zadrugi dom Sv. Lovrenc na Dr. polju zaprosila za gradbeno dovoljenje za gradnjo gasilskega in zadrugnega doma. Prošnjo so utemeljili s tem, da naj bi imela gasilska četa premajhne prostore. Prav tako zadruga ni imela svojih prostorov za trgovino, skladišče, pisarne in za prosvetne dvorane (»Prošnja za dodelitev gradbenega dovoljenja«, SI_ZAP/0014 OLO, AS 4, OV 7/27). Nekaj let kasneje, 29. julija 1956, je Prostovoljno gasilsko društvo Lovrenc na Dr. polju obeležilo 70. obletnico delovanja. Prireditev se je odvijala pred gasilskim in zadrugnim domom v Lovrencu. Na proslavi so hkrati podelili priznanja dolgoletnim članom za dolgoletno službovanje.

Najprej so 28. julija 1956 ob 20.00 izvedli baklado, nato pa naslednji dan po naslednjem sporedu še budnico, sprejem gostov, proste vaje članov in članic, slavnostno sejo, kosilo, generalno vajo članov in članic ptujskega okraja za II. republiški festival, mimohod in nazadnje še podelitev odlikovanj in pohval za požrtvovalno delo v društvu (»Vabilo na proslavo 70-letnice v nedeljo, 29. 7. 1956«, SI_ZAP/0014 OBLO Cirkovce, AS 835, OV 8/16).

26. junija 1951 so pripravili svečano proslavo ob koncu šolskega leta. Na prireditve so povabili tako otroke kot starše. Z lepim in bogatim programom so razveselili povabljene. Na proslavi so pohvalili in obdarili s knjigami najboljše učence in dijake. Prvim »absolventom« nižje gimnazije so pripravili pojedino v razredu. Do večera so proslavljali ob okusnem prigrizku. Sproščen pogovor med starši in učitelji je koristil pri poglobitvi stikov med šolo in domom. Vse dijake, ki so odhajali, so nagradili s knjigo. Od dijakov so se poslovili z geslom, ki je krasilo tudi knjige: »Pojdite na pot v življenje z vero v svoje lastne sile« (Sestavil Marčič Adolf, Kronika za šol. leto 1950/51, str. 2).

Z dijaki nižje gimnazije so si ogledali zagrebški velesejem, kjer so si ogledali izdelke Jugoslavije, Avstrije, Švice, Francije, ZDA, Italije itd. Meseca maja so otroci iz šole Lovrenc prvič videli morje. Odpeljali so jih na izlet na Reko. Otrokom je zastal dih, ko so prišli na morje. V okviru izleta so si pogledali še novo tovorno ladjo »Črna gora«. Oficir je otrokom predstavil čezoceansko ladjo. Ob povratku so si ogledali še Postojnsko jamo (Sestavil Marčič Adolf, Kronika za šol. leto 1950/51, str. 3).

Žal je v šolskem letu v ptujski bolnišnici umrla Brancl Marija, učenka 4. razreda, iz Župečje vasi. Na paši se je na nogi malo opraskala, nepredvidni starši pa so jo spravili v bolnico šele takrat, ko je že imela zaradi zastrupitve noge vse otekle. Pomoč je žal prišla prepozno. (Sestavil Marčič Adolf, Kronika za šol. leto 1950/51, str. 4).

Gradnja ZD v Lovrencu je zelo napredovala. Meseca avgusta so praznovali 65. obletnico ustanovitve gasilskega društva in otvoritev največjega gasilskega doma na Dravskem polju in med najlepšimi v okraju (Sestavil Marčič Adolf, Kronika za šol. leto 1950/51, str. 4).

Letina je bila srednja. Seno je bilo slabe kvalitete, prav tako tudi vino zaradi preobilice dežja. Na kmete je ugodno vplivala uredba o sprostivni obvoznih oddaj. Popolnoma je bila odpravljena oddaja govejega mesa, mleka in krompirja. To pa je pomenilo upad zaslužka prekupčevalcem in špekulantom, ki so na takšen način služili svoj denar (Sestavil Marčič Adolf, Kronika za šol. leto 1950/51, str. 4).

Učenci so v šol. letu 1952/53 priredili več prireditev. Tako so pričakali dedka Mraza. 8. marca 1953 so pripravili igro Vedež. 25. maja 1953 so se udeležili pionirskega festivala v Kidričevem, kjer so zasedli od sedmih šol udeleženk na področju kulture prvo mesto in na športnem področju drugo mesto. Med šolskim letom so si ogledali pet kinopredstav v Kidričevem (Kronika za šol. leto 1952/1953, str. 4).

V zimskih mesecih se je ponovno oblikovala dramska skupina KUD Lovrenc, ki je z igro Živa zakopana doživela velik uspeh. S to predstavo so želi uspehe tudi na gostovanju v drugih krajih v okolici (Kronika za šol. leto 1952/1953, str. 4).

Poleg tega so opravili pregled pismenosti mladincev v kraju. Rezultati so pokazali, da je pismenost mladincev porazna, saj je 70 % moških nepismenih oz. slabo pismenih, medtem ko je med dekleti rezultat boljši (Kronika za šol. leto 1952/1953, str. 4).

V istem šolskem letu so v Lovrencu ustanovili kmetijsko-gospodarsko šolo, ki jo je obiskovalo 21 učencev. Več učencev niso mogli pritegniti, ker je pouk potekal v popoldanskih urah zaradi pomanjkanja prostora. Učenci, ki so obiskovali šolo, so imeli različno predznanje, saj so imeli nekateri le 2 oz. 3 opravljene razrede osnovne šole. V šoli so se našli tudi polpismeni učenci (Kronika za šol. leto 1952/1953, str. 8).

Leta 1954 je Titova štafeta ob dnevu mladosti potekala skozi Lovrenc. Dogodka se je udeležila velika množica ljudi. Štafete so se udeležili pionirji skupaj z gasilci in obvezniki predvojaške vzgoje (Titova štafeta. V: Ptujski tednik, leto 7, števil. 19, str. 1: Sestavil Janez Pucko, Kronika 1954/55, str. 6).

Leta 1955 je v Lovrencu potekala proslava ob 10. obletnici osvoboditve. Proslava se je začela s himno, nato je sledil slavnostni govor gospoda Praprotnika in ob koncu še nekaj krajših točk (Tudi v Lovrencu smo praznovali 10-letnico osvoboditve. V: Ptujski tednik, letn. 8, šte. 26, str. 2).

Leta 1956 je zgorela poslovalnica KZ Lovrenc. Poleg poslovalnice sta pogoreli tudi dokumentacija KZ Lovrenc in knjigovodska dokumentacija stroškov Zadrúžnega doma Lovrenc (»Potrdilo, SI_ZAP/0014 OBLO Cirkovce, AS 16, OV 9/16).

Istega leta so v Lovrencu ustanovili Mladinsko organizacijo, ki se je soočala z veliko težavami, saj so bili člani organizacije predvsem kmetje, ki po besedah avtorja poročila niso bili naprednega mišljenja, kot so bili mladi iz mest. Ljudska mladina Slovenije je ustanovila organizacijo z željo, da bi mladi lahko sodelovali na kulturnem področju. Zato so ustanovili pevski zbor, dramsko in recitacijsko skupino, strelsko in šahovsko sekcijo (»Poročilo«, SI_ZAP/0014 ZMS, AS 3, OV 3/27).

V šoli so se soočali z neznanjem otrok in slabim obiskom otrok pri pouku, zato so na roditeljskem sestanku povedali mnenje šole glede izkoriščanja otrok za poljska in domača dela. Starši so vztrajali, da morajo za pridelovanje živeža uporabiti otroke, ker so bili delavci predragi (Sestavil Janez Pucko, Kronika za šolsko leto 1955/56, str. 6).

Ob pustnem času je prosvetno društvo razveselilo vaščane s svojo zabavno prireditvijo, kjer so igralci in pevci v več kratkih veseloigrah predstavili praznovanja ob pustu (Sestavil Janez Pucko, Kronika za šolsko leto 1955/56, str. 6).

V letu 1956 so na predlog občinskega komiteja LMS Ptuj organizirali skupni praznik mladine Dravskega polja iz ptujске in cirkovške občine. Odločili so se organizirati festival, saj so bili prepričani, da bo mladinsko delovanje v kraju zaživelo. V okviru oktobrskega festivala so organizirali tudi tekmovanja med raznimi osnovnimi mladinskimi organizacijami. V okviru festivala so poleg tekmovanj organizirali še ogled tovarne in zabaven mladinski popoldan. Mladinci iz Lovrenca so tekmovali v šahu, nogometu, strelstvu. Poleg tega so sodelovali še na gasilskih vajah, predavanju ter uprizoritvi igre »Meteš« (»Zapisnik«, SI_ZAP/0014 ZMS, AS 3, OV 3/27, 1956).

Okrajno gledališče Ptuj je leta 1957 gostovalo v Lovrencu, kjer so se predstavili s predstavo V. Eftimiu: »Človek, ki je videl smrt« (Okrajno gledališče Ptuj. V: Ptujski tednik, letn. 10, šte. 24, str. 3). Prav tako so istega leta tukaj že tretje leto zapored taborili obvezniki predvojaške vzgoje. Njihovo mesto so novinarji poimenovali »plateno mesto«, ki je stalo na velikih pašnikih ob Polskavi. 11. avgusta 1957 so imeli v Lovrencu v taboru predvojaške vzgoje veliko svečanost. Na tej svečanosti so sprejeli 95 mladincev v organizacijo Ljudske mladine Jugoslavije. Prireditvev se je pričela s himno, nato so sledili govori, potem je sledil svečan sprejem, ob koncu pa je sledilo še par veselih koračnic (V platneni vasi vihra zastava. V: Ptujski tednik, letn. 10, šte. 27, str. 4; Kratke z vseh strani. V: Ptujski tednik, letn. 10, šte. 31, str. 2).

Leta 1958 je Kidričevo in novo tovarno obiskal maršal Tito. Veliko učencev je šlo pred poslopje tovarne, da bi videli vodjo države (Sestavil Janez Pucko, Kronika za šol. l. 1957/58, str. 6)

Leta 1960 se je organizacija znašla v težavah, saj nalog, ki so si jih zadali, niso dosledno izvrševali, poleg tega se je vodstvo organizacije velikokrat menjalo, niso imeli napotkov za delo, niti izkušenj. Poleg tega so imeli težave s prostori in nevestnostjo mladincev. Ko so težave odpravili, so priredili mladinski ples, 29. novembra so se udeležili proslave, kjer so nastopali s pevskimi točkami in deklamacijami. Poleg tega so organizirali še šahovsko tekmovanje med Mladinsko organizacijo Cirkovce in Mladinsko organizacijo Ptujška Gora (»Zapisnik«, SI_ZAP/0014 ZMS, AS 3, OV 3/27, 1960).

Mladinska organizacija se je vključevala v veliko različnih prireditev. Ob 1. maju 1960 so tako pripravili točko pevskega zbora in recitacije. Poleg tega so radi uprizarjali igre. Tako so med drugim pripravili veseloigro »Na ogledih« (»Zapisnik vodilnega odbora«, SI_ZAP/0014 ZMS, AS 3, OV 3/27, 1960). Poleg tega so razmišljali o ustanovitvi mladih zadrúžnikov. Zadruga je imela nekaj neobdelane zemlje, ki bi jo naj obdelovali mladi, vendar se mladi niso navdušili nad predlogom. V istem letu so

organizirali dva mladinska plesa, šest strelskih in štiri šahovska tekmovanja, 29. novembra so sodelovali na proslavi ob dnevu republike (»Podatki«, SI_ZAP/0014 ZMS, AS 3, OV 3/27, 1960).

Mladinska organizacija se je v letu 1960 zelo trudila sodelovati na športnih, prosvetnih in političnih dejavnostih. Z denarjem, ki so ga dobili z veselico in mladinskimi plesi, so kupili žogo in mrežo za odbojko. Ostali denar so porabili za izlet v Trakoščan in Štatenberg. Zaslužili so tudi z igro »Na ogledih«. Denar so dali v prosvetno blagajno (»Zapisnik redne letne konference«, SI_ZAP/0014 ZMS, AS 3, OV 3/27, 1960).

Istega leta se je obrtno podjetje Dravinja znašlo v težavah. Zoper upravnika so izpeljali sodni postopek. Podjetje naj bi se znašlo v težavah, ker so bile čevljarjem najpomembnejše višje plače, niso pa skrbeli za nabavo novih strojev in izdelavo izdelkov, kjer je bila potrebna ročna izdelava. Tudi mizarska delavnica v kraju ni imela prihodnosti, saj so bile usluge mizarja predrage (Sestavil Janez Pucko, Kronika za šol. leto 1959/1960, str. 9)

Njihove želje oz. naloge so bile, da bi v letu 1961 ustanovili Aktiv mladih združnikov, da bi se v organizacijo vključilo še več mladih. Dramska, šahovska in strelska sekcija naj bi organizirale prireditve in tekmovanja. Politična predavanja pa naj bi potekala vsak mesec. Dramska sekcija je bila zadolžena za organizacijo raznih proslav in kulturnih prireditev, kot so bili Veseli večer, oddaja Pokaži, kaj znaš in mladinski plesi. Poleg tega so imeli nalogo pripraviti vsaj dve igri. Želeli pa so tudi ustanoviti pevski zbor. Šahovska sekcija je imela nalogo organizirati tekmovanja med mladinskimi organizacijami Cirkovce, Ptujsko Goro in Kidričevim, strelska sekcija, ki se je soočala s težavami s puškami in strelivom, pa razna tekmovanja (»Zapisnik 2. redne seje«, SI_ZAP/0014 ZMS, AS 3, OV 3/27, 1960).

2.3.3 KULTURNO DELOVANJE

Kulturno delovanje na območju Lovrenca sega v leto 1907, ko so organizirali Katoliško prosvetno društvo Sveti Lovrenc. Kulturno delovanje se je potem razvijalo dalje, vendar ne v organizirani obliki. Leta 1982 so na pobudo iniciativnega odbora ponovno organizirali Kulturno prosvetno društvo Lovrenc na Dravskem polju. Dogovorili so se, da bodo organizirali gledališko in pevsko sekcijo ter knjižnico. Od leta 1983 so pripravili veliko prireditev, med njimi Pokaži, kaj znaš, v sodelovanju z RTV Slovenija so organizirali radijsko prireditev Koncert iz naših krajev. Predstavila se je dramska sekcija z odlomkom iz igre Moja ata, socialistični kulak, recitacijska sekcija ter fantje iz Lovrenca, ki so si naredili ime Fantje treh vasi. Leta 1985 so odprli društveno knjižnico ter fotosekcijo, pripravili kulturno-zabavni večer, kjer so prikazali življenje v kraju. Društvo deluje še danes in zelo radi sodelujejo z OŠ Lovrenc. Žal društvo še danes ne premore svojih prostorov, zato gostujejo v šoli (Urih, 2010).

V okviru kulturnega društva deluje pet sekcij. Gledališka sekcija je doživela lepe uspehe predvsem v 80-ih letih, ko je delovala pod mentorstvom Majde Vodušek in Andreja Fekonje. Pripravili so veliko iger, kot npr. Odkritosrčna lažnivka, Moj ata, socialistični kulak, Peg, srček moj. Po letu 1987 je delovanje gledališke sekcije počasi tonilo v pozabo. Po letu 1994 je sekcija ponovno oživela. 2005 so pripravili zadnjo gledališko predstavo z naslovom En dan resnice avtorja Toneta Partljiča (Urih, 2010).

Otroška gledališka sekcija je zaživela pod mentorstvom Matejke Pišek. Prvič so se predstavili s predstavo Čarovničin veseli božič. Sekcija deluje še danes. Od ustanovitve so uprizorili še naslednje gledališke predstave: Čudežni ključek, Dedek Mraz in škratje, Magnetni deček, Jelka ter Kdo je napravil Vidku srajčico (Urih, 2010).

Recitacijsko sekcijo vodi Stanka Peršuh. Člani sekcije in OŠ Lovrenc so pripravili številne proslave ob najrazličnejših priložnostih (Urih, 2010).

Ljudski pevci Fantje treh vasi so najstarejša skupina kulturnega društva, saj prepevajo več kot 40 let. Obletnico delovanja so obeležili s samostojnim koncertom. Letno sodelujejo na več kot 20 nastopih v kraju in bližnji okolici (Urih, 2010).

Kvartet flavt je nastal leta 2006, ko so se društvu priključile mlade flavtistke, ki delujejo kot kvartet flavt. Mlade flavtistke sodelujejo na vseh večjih prireditvah v okviru občine Kidričevo in tudi zunaj nje (Urih, 2010).

Društvo danes letno pripravi dve prireditvi, in sicer ob materinskem dnevu in ob božiču, sodelujejo pa tudi na prireditvah občine. Prav tako še sodelujejo z drugimi društvi, z izdelki kreativnih delavnic pa popestrijo razstave (Urih, 2010).

2.3.4 PO POTEH SPOMINOV

2.3.4.1 Ime kraja

Vsi intervjuvanci so povedali, da je kraj dobil ime po svetniku svetem Lovrencu. Vas Lovrenc se je do leta 1948 imenovala Sv. Lovrenc, nato pa spremenila v Lovrenc na Dr. p. (Pulko, 2016).

2.3.4.2 Vaške legende in zgodbe

Lovrenčani so bili med seboj večkrat sprti zaradi kur, ki so skakale čez ograje. Ko pa je bilo potrebno, so stopili skupaj in si pomagali. Tudi vas Lovrenc se je delila na dele vasi, ki so jih poimenovali Gorenjci in Spodnja Špatla ter Gmajna. Gmajnarji so se potem preimenovali v Sarajevčane. Kar koli se je dogajalo, so bili Gorenjci vedno prvi (Pulko, 2016).

Znana je bila po lepih zelenih kostanjih, ki so dali senco izmučenim kmetom po dolgem in utrudljivem delu na polju, ženske pa so z njihovimi sadeži umivale lase. Iz kostanjev so naredile kremo, ki so jo vtirale v noge. Ko so bili kostanji suhi, so z njimi podkurili ogenj v peči. Okrog kostanjev so bile klopce. Čez dan so na njih sedeli otroci, zvečer očetje, v nočnem času pa fantje. Večkrat so ob njih prepevali (Pulko, 2016).

Mnogo je bilo dela na polju, kjer so na njivah pridelovali krompir, koruzo, rž, pšenico, največ pa so pridelovali hrane za krmljenje prašičev. Krave so se pasle na gmajni, konji pa so bili za delo pri pripravi zemlje, da je obrodila sadove. Uporabljali so jih za prevoz kurjave iz gozda ali pa za prevoz po opravkih v mestu. Kljub obilici težkega dela so se vaščani radi zbirali skupaj ob kostanjih. Imeli so župana v vasi, ki je vodil dela, ki so bila potrebna za skupnost. Pri njem so bile vsakoletne licitacije za zemljo, ki je bila v lasti skupnosti. Kateri kmet je več plačal, je lahko na tej zemlji pasel živino skozi vse leto. Pri županu so se tudi dogovarjali o kulturi na vasi (Pulko, 2016).

V Lovrencu je že pred letom 1900 obstajalo prosvetno društvo. To društvo je delovalo še posebej množično med obema vojnama. Društvo je vsako leto pripravilo gledališko igro. Te igre so najprej izvajali na župnijskem dvorišču, potem so zgradili svojo dvorano, kjer ima danes prostore Društvo upokojencev Lovrenc. Tudi pevski zbor je bil zelo znan naokoli. Vsi pevci so bili hkrati cerkveni pevci, ki jih je vodil čudovit organist, ki je v času II. svetovne vojne organiziral, da so pevci peli v cerkvi latinske pesmi, da ni bilo treba peti v nemščini. Otroci so se takrat v šoli učili in pogovarjali le nemško (Pulko, 2016).

2.3.4.3 Poroka

Dekleta so se poročala s fanti iz domače vasi. Če pa si je katera izbrala fanta iz sosednje vasi, je ta moral plačati mauto²⁷. Pred ohcetjo so fantje naredili šrango, da svatje niso mogli iti v cerkev. Plačati je moral kar veliko vsoto, posebno če je bilo dekle doma z večje kmetije. Fantje so največkrat ta

²⁷ mauta – del šranganja, ko so zaprli nevesto, dokler zanjo ženin ni plačal odkupnine

denar v gostilni zapili. »Starešina« (priča) je postavil tri vprašanja, na katera je moral ženin odgovoriti. Prva je potem prišla iz hiše starejša nevesta z otrokom, druga je bila krancjunfrova²⁸, tretja pa je bila prava nevesta. Neveste so bile večinoma v belih oblekah, v zimskem času z belimi pleti okrog ramen. Za šopek pa so imele rožice, ki so si jih naredile iz papirja. Tudi plete so pletle same (Pulko, 2016).

Kakšen dan pred poroko, ki so bile običajno v ponedeljek, je bil kronclpint²⁹. Takrat so prinesla dekleta nevesti šopek. Skupaj so naredile pušlne³⁰ za svate in kroncl³¹ za nevesto. Nevesta je ta šopek na poročni dan pustila v cerkvi na oltarju. Zbrali so se vsi mladi tudi iz sosednje vasi. Igrala jim je godba, ki je potem tudi igrala na ohceti (Pulko, 2016).

Navadno je bila gostija doma, odvisno od tega, kje je bilo dovolj prostora. Včasih je bila gostija en dan pri nevesti, drugi dan pri ženinu ali obratno. Čez en teden je bilo pogostvaje³² v ožjem krogu, povabljene so bile priče, brati, sestre in starši. Nevesta je zapustila dom in odšla na možev dom z doto, ki je vsebovala posteljnino, prte, posodo, porcelan in steklo (Pulko, 2016; Šešo, 2015).

Slika 4: **a** Babičina bala (Vir: Brumen A., 2016); **b** babičina bala (Vir: Brumen A., 2016)

2.3.4.4 Oblačila

Oblečeni so bili zelo preprosto. Doma so imeli vsi oblečene predpasnike, ženske predpasnike »v celem« ali takšne, ki so se zavezali okrog pasu, moški pa kuhňške³³ (modre predpasnike za okrog vratu, ki so se zavezali okrog pasu). Fantje so nosili hlače in pulover ter kapo. Deklice so imele daljše oblekice, obvezno predpasnik, ruto in pletene štrample³⁴. Pletena jopa je bila daljša, kapo ali ruto so nosile pozimi. Dekleta in fantje so imeli veliko pletenih oblačil, ki so jih naredili kar doma. Par čevljev so imeli za boljše priložnosti, za vsak dan so uporabljali gumijaste škornje, večinoma pa so hodili kar bos. Deklice so poleg gumijastih škornjev nosile tudi čevlje, narejene pri domačem čevljarju (Šešo, 2015).

Obleke babic so bile dolge do peta. Te obleke so bile, ko so šle babice na polje, v pasu prepasane, da jih spodaj niso umazale. Moda se je pričela spreminjati. Značilno za njihovo mladost je bilo to, da so ljudje nosili praznje in delovne obleke. Za praznike so se lepo oblekli. Dekleta so imela obvezno dolga krila. Bluza je imela dolge rokave, svilen predpasnik do pasu. Na glavi so nosile ruto, ki so ji pravili »poštihel«. Moški so imeli na glavi vedno klobuk, premožnejši že uro na verižici. Med tednom so ženske in moški čez oblačilo nosili moder predpasnik. Ženske niso nosile dolgih hlač. Najprej so se

²⁸ krancjunfrova – družica

²⁹ kronclpint – srečanje neveste in neporočenih deklet, ko so izdelovale šopke za svate

³⁰ pušln – šopek

³¹ kroncl – poročni šopek

³² pogostvaje – pogostitev

³³ kuhňšek – predpasnik

³⁴ štrample – nogavice

ojunačile deklice, ko so bile že v gimnaziji. V Lovrencu so imeli dolga leta nižjo gimnazijo (Pulko, 2016).

Mama gospoda Medveda je bila po poklicu šivilja in je skrbela, da so bili vedno spodobno oblečeni. Kljub svojemu poklicu jim ni zašila veliko oblačil, saj ni imela veliko časa (Ciril Medved, 2016).

2.3.4.5 Hišna imena

Posamezne družine so klicali po kakšnem delu, ki so ga opravljali nekoč ali v tistem času. Tako so imeli Furmanove (prevozniki s konji), Malarovi (pleskar). Hišna imena so bila še: Petkovi, Lackovi, Košinetovi, Kovačevi, Mastenovi itd. Poleg tega so poimenovali tudi ulice: Rožmarinova, Žabja, Pijanska (Šešo, 2015).

2.3.4.6 Hrana

Jedli so trikrat dnevno, za zajtrk belo kavo s kruhom, žgance (polento) ali zelje. Za kosilo so jedli krompir, zelje, repo, fižol, zelenjavne enolončnice. Meso so jedli v nedeljo (letno so zaklali enega ali dva prašiča). Za večerjo so jedli mlečni riž, mlečni »gris« (zdrob), belo kavo. Vmes so pojedli kakšno sadje ali keks (Šešo, 2015).

Ob nedeljah je bil na mizi pečen bel kruh ali kakšna druga sladica. Kruh so pekle mame doma, saj je imela vsaka hiša krušno peč. Se je pa dogajalo, da so bili nekateri tudi brez kruha, takrat je bil navadno kriv gospodar, ker je bil prevečkrat v gostilni (Pulko, 2016).

2.3.4.7 Prazniki in praznovanje

Včasih so praznovali bolj god kot rojstni dan. Praznovali so ga znotraj družine. Za darilo so dobili jajčko. Otroci so bili krščeni, šli so k obhajilu in birmi. Na krstu so bili prisotni samo botra in starši. Ob obhajilu se je jedla kokoš. Za birmo so povabili sorodnike. Poroka je bila civilna in cerkvena. Poroke so bile doma v kmečkih hišah. Pri bogatih je gostija trajala dva dni, pri revnih pa en dan. Mrlič je ležal doma dva dni, ponoči se je ob njem bedelo. Ob krsti so molili in prepevali cerkvene pesmi. Po pogrebu je sledila sedmina na domu. Prazniki so se praznovali skromno (Rozika in Franc Smolinger, 2015).

Večkrat so bile veselice, dobivali so se na vasi in prepevali. Fantje so hitro dobili kakšen liter vina od vaščanov, če so zapeli. Hodili so tudi pet k dekletom, kakšen starejši moški pa je igral harmoniko. Včasih so fantje kaj ušpičili, npr. na ograjah hiš so zamenjali dverce³⁵, zamenjali so rože na oknih hiš. Če je k dekletu iz vasi prihajal kak fant iz druge fare, so mu kaj naštimali³⁶, npr. naredili luknjo na avtomobilu (Pulko, 2016).

Na veselicah, ki so bile v gasilskem domu, so se večkrat stepli. Gasilski dom še zmeraj stoji na istem mestu, kot je stal nekoč (Pulko, 2016).

Še posebej veselo je bilo ob pustu. V nedeljo so hodili orači, v torek popoldne pa otroci. Zvečer so se ljudje našemili za dvorano. Ob božiču so okrasili krispan³⁷, na katerega so obesili kekse, jabolka, bombone, v papir ovite korenčke in orehe (Pulko, 2016).

Ko je bila v družini smrt, so vaščani stopili skupaj. Pomagali so družini, tudi pri pripravi sedmine, to je obredno kosilo po pogrebu. Ob smrti so pokojni ležali doma. Dva dni so hodili ljudje na molitve, kjer pa se ni samo molilo. Poseben kotiček so imela dekleta, ki so prepevala. Tudi fantje so bili zbrani posebej. Nekaj časa so prepevali vsak zase, potem pa skupaj. Po polnoči, ko so starejši šli počivat, so bili mladi še vedno ob mrliču. Zaigrali so tudi karte, se šli rihtarja, samo da jim je minila noč. Na dan pogreba v vasi kmetje niso delali na polju. Vsi so se udeležili pogreba umrlega. Krsto so nosili štirje

³⁵ dverce – vrata ograje

³⁶ naštimati – narediti

³⁷ krispan – božično drevo

moški iz vasi kot tudi križ. Tudi govore so že imeli. V vasi so imeli kmeta, ki je vsakemu umrlemu povedal poslovilno besedo. Cerkveni pevci so zapeli v slovo (Pulko, 2016).

2.3.4.8 Kmečka opravila

Kmečka opravila so bila: sajenje, sejanje, okopavanje, oranje, »vlačenje« (brananje), izkopavanje krompirja, puljenje repe, gnojenje s hlevskim gnojem itd.

Delo na kmetiji se je opravljalo ročno. Kosilo se je s kosami. Seno se je obračalo z lesenimi vilami in nalagalo na lesene vozove. Travniki se je pograbljal³⁸ z lesenimi grabljami. Z voza se je seno ročno metalo z vilami na kolarnico. Žito se je kosilo s srpi in kosami. Žito so povezali v snope in nato obračali in sušili. Suhe so naložili na voz, doma pa so ga s cepci zmlatili. Zrnje so očistili z vejarjem, nato pa ga spravili v kašte³⁹ (Franc Smolinger, 2015).

Pri gospe doma so imeli kočarijo, imeli so malo zemlje, dve kravi, prašiče in kokoši. Kmetje so živeli okrog njih. Oče je hodil v službo, bil je zidar v Mariboru. Mama je hodila delat k okoliškim kmetom, npr. v zameno za to, da so jim le-ti zorali njive. Delo na kmetiji je potekalo tako, da so zgodaj vstali, zemljo so zorali s konji, sadili so krompir, repo in koruzo, sejali so pšenico in ječmen. Pasli so krave na »vaških gmajnah« ali ob »potih«, ki so bila njihova last in so na njih pustili rasti travo. Na njive so šli popoldan. V tistih časih so tudi ob sobotah hodili v službo in v šolo. V nedeljo pa se ni nič delalo (Kozoderc, 2016).

V zimskem času so ženske pri vsaki hiši vezle prte, pletle jopice ali kape. Ko pa je imela hiša pripravljene suhe bučnice, so se srečali skupaj pri luščenju bučnic, kjer so si pripovedovali zgodbe. Če pa je prišel še harmonikar, so najprej zapeli, nato pa še zaplesali. Tako so bili skupaj tudi v jeseni, ko so spravljali kmetijske pridelke v kleti, kot so: obrezovanje korenja, repe ali ličkanje koruze (Jožef Medved, 2016).

Slika 5: **a** Leseno kolo z lojtrnika (Vir: Brumen A., 2016); **b** merilne posodice (Vir: Brumen A., 2016)

2.3.4.9 Znane osebe kraja

Spomni se učiteljice, ki je učence tepla in vlekla za lase. Spomni se župnika, ki je bil v redu. V vasi je bila stara gostilna Zdolšek (na mestu, kjer je še zdaj gostilna), spomni se gostilničarja in njegove žene. Vaških posebnežev je bilo kar precej, zdravilcev pa ni bilo (Jožef Medved, 2016).

2.3.4.10 Denar in obrt

V vasi so bili furmani, ki so vozili les z Boča. Les so potem naložili na vlak in ga odpeljali. Iz gramoznice, ki je bila ob tovarni TGA v Kidričevem, so tudi vozili pesek in gramoz (Kozoderc, 2016).

³⁸ pograbljati – pograbit

³⁹ kašta – prostor, kjer so hranili žito

Denar so v njeni mladosti predstavljali dinarji in pare. V vasi so bili obrtniki: kovači, šoštarji⁴⁰ in žnidarice⁴¹, ki so imeli svoje delavnice (Kozoderc, 2016).

2.3.4.11 Bivališča

Hiše so bile zgrajene skoraj enako. Najprej je bila »prva hiša« (velika soba), nato »lojpa« (hodnik), kuhinja in »štiblč« (mala soba). Kopalnice ni bilo, prav tako tudi vodovoda ne. Ženske so prale večinoma pri studencu. Studenci so bili na »vago«. Čiste, zdrave pitne vode je bilo vedno dovolj. Ker so bile hiše pokrite s slamo, je bilo tudi več požarov. Tako je nastalo tudi gasilsko društvo. Štirje moške so staknili skupaj glave in najprej z ročno, potem pa že s konjsko opremo odšli gasit požare. Kaj hitro so se jim pridružili mladeniči. Vsaka hiša je imela člana gasilskega društva. Po nekaj letih so se jim pridružila tudi dekleta. Ko ni bilo požarov, pa so gasilci organizirali razne mitinge. To so bila srečanja, kamor so prišli ljudje iz širše okolice (Pulko, 2016).

2.3.4.12 Zgodbe iz šolskih dni

V šoli se niso sezuvali in slačili, ker je bilo pozimi bolj mrzlo. V razredu jih je bilo okrog 30. V Lovrencu je bila dolga leta nižja gimnazija, ki je danes enakovredna zaključenim devetim razredom. Majhni otroci niso obiskovali vrtca. Mame so bile doma z otroki. Če je bilo delo na polju, so šli otroci zraven. Včasih so na mlajše bratce in sestrice popazili starejši bratje in sestre. Če so bili otroci že dovolj veliki, pa so morali pomagati (Pulko, 2016).

2.3.4.13 Stari predmeti

Doma so imeli verske knjige, sveto pismo in Mohorjeve knjige. Hišni pripomočki so bili: stari likalniki (železni), petrolejke, širhakli⁴², lesen lopar za kruh. Posoda je bila glinasta in plehnata⁴³. Pribor so bile žlice, noži in vilice. Imeli so krušno peč (Kozoderc, 2016).

2.3.4.14 Igrače in otroške igre

Otroci so se igrali z žogo, npr. med dvema ognjema, igrali so se skrivalnice, gnilo jajce, gugalji so se z »ojzgelco« (gugalnico). Dekleta so imela tudi vozičke za punčke s katerimi so se sprehajale po vasi (Kozoderc, 2016).

2.3.4.15 Rokopisne pesmarice, vremenski pregovori, molitve, kletvice, romanja

Včasih so peli pesmi: »Res lepa je lovrenška fara«, »En hribček bom kupil«, »Kolkor kapljic, tolko let«, »Jaz pa grem na zeleno travco«, »Jager pa jaga« ipd. (Jožef Medved, 2016).

Vremenski pregovor, ki se ga spomni, je: »Zofija, ki led razbija, če ga ni, ga pa naredi.« (To pomeni, da če do 15. maja ni mraza, ne bo več mrzlo.) (Jožef Medved, 2016)

Molili so običajne molitve, kot se molijo še danes. Doma niso preklinjali, ker so bili zelo pobožni, zato se ne spomni nobenih kletvic. Molili smo očenaš, kruh je naš (pove v smehu). Morali smo znati rožni venec (Kramberger, 2016).

Vsako leto je 5. avgusta potekalo romanje na Svete gore. Šli so peš, prespali so v cerkvi na Svetih gorah ali na kozolcih. Tretji dan so se vrnili nazaj. Na romanje se je vedno šlo zaradi zaobljube, pred tem je bila namreč v vasi kuga in poginila je vsa živina. Ljudje so potem vsako leto šli na romanje, da ne bi živina več poginjala. Hodili so tudi vsako leto na romanje na Ptujsko Goro, in sicer 15. avgusta

⁴⁰ šoštar – čevljar

⁴¹ žnidarice – šivilje

⁴² širhakil – grebljice

⁴³ plehnata – emajlirana

(»male maše«) in 8. septembra (»velike maše«). Šli so prav tako peš, ampak ne tako organizirano, ker je bilo bliže (Kozoderc, 2016).

Večkrat je izbruhnil požar. Včasih so požar ljudje nalašč podtaknili, da so dobili izplačano zavarovalnino od zavarovalnice. Požara jim namreč velikokrat ni uspelo pogasiti, saj so gasili z ročno brizgalno. Spomni se, da je bil enkrat velik požar v Starošincah, ko je gorelo več hiš (Kozoderc, 2016).

Gospa se je rodila po vojni, zato se sama vojne ne spominja. Govorili pa so, da so med vojno in po njej ubili več ljudi iz vasi, in to kar na podlagi sumov, da so sodelovali z Nemci. Človek je izginil kar čez noč. Ve za primer, ko so takoj po vojni ubili lastnika in lastnico trgovine, ker sta bila sumljiva, da sta sodelovala z Nemci. Ubili so tudi nekega 23-letnika, ki so ga pred tem tri dni tako mučili, da so ljudje v okolici slišali, kako je kričal tam, kjer so ga imeli zaprtega, malo iz vasi (Kozoderc, 2016).

Fantje in dekleta so se kar veliko družili med seboj. Ljudskih godcev in pevcev v vasi ni bilo, pevski zbor je bil v cerkvi. Mladinske plese so imeli v gasilskem domu ob vikendih ali praznikih (Kozoderc, 2016).

Prvi televizor je imela le ena družina v vasi okrog leta 1965; kolikor se spomni, je bil televizor v klubu že prej in so tja hodili gledat televizijo. Električno so v vasi dobili po vojni, že pred njenim rojstvom (Kozoderc, 2016).

2.4 ŽUPEČJA VAS

2.4.1 KRATKA ZGODOVINA ŽUPEČJE VASI

Zgodovina vasi je povezana z bližnjo cerkvijo in župnijo Sv. Lovrenca. Cerkev je prvič omenjena leta 1323. Kraj je bil prvič omenjen v 12. oz. v začetku 13. stoletja. V listini med 1193 in 1220 se kraj imenuje »aput Soukendorf«. Iz srednjega veka je še več omemb kraja v pisnih virih. Kraj je zapisan v različnih oblikah. Med leti 1220 in 1230 je kraj omenjen kot Suppedragen, leta 1320 kot Saukendorf, leta 1432 Sawkendorf in S. Larencien Pfarr im Obern Traueld. Leta 1451 je zapisana oblika Supansdorff, leta 1496 Sawtendorf in Saukendorff ter leta 1500 Seykendorff. V 17. in v začetku 18. stoletja se v matičnih knjigah uporablja nemško ime Supendorf ali Saupendorf (Suppe – župa). Ime vasi je seveda povezano s pojmom »župan«, ki je v vasi prebival (kraj ali vas, kjer je »župec« ali župan stanoval ali kjer je bila županija) (Terbuc, 2010).

Friderik III. Ptujski je imel v lasti posesti iz Župečje vasi. Župečja vas je kasneje spadala v gospostvo Maidenburg v Apačah, ki je pripadalo gospodom Ptujskim. Ko je umrl Friderik III., je posesti leta 1496 podedovala njegova sestra Neža Stubenberška (Hernja Masten, 2010, str. 137–138).

Salzburški nadškof Hieronim je 7. julija 1786 podelil štiri kmetije v Župečji vasi Leopoldu Werdenburgu. Župan gosposke Ravno polje je vedno bival v Župečji vasi, po čemer je vas pravzaprav dobila ime (Hernja Masten, 2010, str. 137–138).

Podružnična cerkev Sv. Antona stoji na obronku vaške gmajne v sredini vasi. Zgradili so jo leta 1910 v neogotskem stilu z zaobljubo pred živinsko boleznijo. Zavetnik cerkve je Anton Puščavnik. V cerkvi je glavni oltar s kipom Antona Puščavnika v sredini, levo in desno sta Janez Krstnik in nadangel Mihael. Glavni oltar nima posebne umetniške vrednosti. Dragocenejši je oltar sv. Barbare, levo in desno sta kipa sv. Miklavža in sv. Florijana, na vrhu je podoba sv. Ane. Oltar je leta 1855 izdelal Tomaž Fontani iz Konjic. Postaviti pa ga je dala neka gospa Marija Kreisl iz Trovc, v spomin na pokojnega moža, kar lahko razberemo iz napisa na oltarju. Oltar je bil v začetku 60. let 20. stoletja prenesen iz cerkve Sv. Lovrenca (Frank, 2010).

Poleg podružnične cerkve izstopa velika stanovanjska hiša, imenovana Butova vila. Leta 1934 sta jo zgradila Jakob in Matilda Fideršek. Lastnik hiše je bil jugoslovanski žandar. Zakonca nista imela otrok, zato so hišo podedovale tri nečakinje, ki so jo leta 1988 prodale. Takrat je bila odtujena tudi meščanska oprema. Ostala je le miza in nekaj tapiciranih stolov ter lepo oblikovane lončene peči v sobah. Hišo je kupil Franc Planinšek z ženo, ki je hišo na novo prekril in opremil s sanitarijami ter kopalnico. Hišo obdajajo lep vrt, brajda in veliko gospodarsko poslopje (Frank, 2010).

2.4.2 ZANIMIVI DOGODKI MED LETI 1940 IN 1950

V Župečji vasi se je pričelo partizansko gibanje sredi avgusta 1944. Glavna postojanka je bila pri Tomažu Brezni, pri katerem so se zbirali hrana in drugi materiali, katere so nato odnašali partizanskim enotam (»Pošiljam poročilo o zbranih podatkih in dogodkih iz NOB«, SI_ZAP/0078 OLO Poverjenišтво za prosveto, AS 96, OV 389).

V istem letu, ko je potekala elektrifikacija Lovrenca, so elektrificirali še Župečjo vas (Šepec Karel. Šolska kronika 1945/46, str. 8).

4. novembra 1950 se je zgodil na cesti blizu potoka Polskave umor. Predikaka Jožef iz Župečje vasi je ubil z ročico svojega soseda Tomaža Črnka. Krvavo obračunanje med vaškimi fanti je bilo v okolici v navadi. Jožefu Predikaki so dosodili 18 let ječe, vendar so mu kazen naknadno znižali na 10 let (Sestavil Marčič Adolf, Kronika za šol. leto 1950/51, str. 4).

Pomembnejših dogodkov sam kraj ni doživel. Konec 50-ih let je prašič pri kolinah ugriznil kmeta v roko (Nesreča ne počiva. V: Ptujski tednik, letn. 12, števil. 5, str. 4).

2.4.3 KULTURNO DELOVANJE

V Župečji vasi sicer ni nobenega kulturnega društva, ampak ljudje vseeno vsako leto uprizorijo stare običaje. Tako predstavijo mladim običaj šranganje, orače ter pokače. Prav tako je znano tudi žegnanje konj, ki je znano v bližnji in širši okolici.

Šranganje oz. mauta je potekala različno, odvisno od tega, ali je nevesta odšla iz kraja ali je ostala v vasi. V vsakem primeru je moral ženin nevesto plačati. Po navadi je dal denar svoji priči, ki je opravila plačilo. Šrangali so samo neporočeni mladi fantje. Če se je nevesta omožila v drug kraj, so fantje postavili mauto na poti iz vasi, če pa je ostala v vasi, so ženinu s šrangom zaprli pot v vas in s tem do neveste. Po navadi je ženin že kakšen večer prej povabil ledik⁴⁴ fante iz vasi v vaško gostilno. Ženin je moral na mauti dokazati, da je vreden vaškega dekleta, zato so mu fantje zastavili razna kmečka opravila, kot so: sekanje in žaganje drv, delo z mlatilnico, klepanje kose, košnja trave ... Ko je ženin opravil s kmečkimi opravili, so mu fantje radi zastavili kakšno dvoumno oz. šaljivo vprašanje. Sledila je pokušnja vina. Ženin je poskušal razne pijače in med njimi je moral izbrati najboljše vino. Fantje so mu najprej ponudili vinski kis ali sok kislega zelja ali sok rdeče pese, pokvarjeno vino in šele nato pravo vino. Med tem so vaški fantje zbijali šale na račun ženina, priče in ostalih svatov ter barantali za ceno. Ceno so med samo mauto objavljali na lesenem loparju in jo velikokrat spreminjali, odvisno od tega, kako dobro se je izkazal ženin. Barantanje je trajalo precej časa, a na koncu so se zmeraj pogodili. Zgodilo se je tudi, da je bilo barantanje manj uspešno in je prišlo do prepira. Mauta je bila vesel dogodek za ženina, svate in mlade fante iz vasi, ki so z zasluženim denarjem plačali popivanje. Običaj maute je danes zelo podoben običaju iz preteklih let. Šrangom postavijo neporočeni mladi fantje iz vasi, ko se nevesta v spremstvu svatov poslovila od doma in staršev, ne glede na to, ali se omoži v drug kraj ali pa ostane v vasi. Največkrat jo postavijo na takem kraju, kjer se svatje ne morejo izogniti ceste. K mauti najprej pristopijo ženin s pričo in vsi svatje. Ko je barantanje in plačilo neveste končano, vendarle pokličejo nevesto s svojo pričo k mauti, da ji vaški fantje, s katerimi je odraščala, podarijo darilo v spomin in ji izrečejo lepe želje. Mauta je tudi danes zelo vesel dogodek, poln šaljivih spominov in prigod (Lobenwein, 2010).

V času pusta se zberejo fantje iz vasi, da sestavijo skupino »oračev«. Običaj se je razvil nekje po drugi svetovni vojni. Nekoč so imeli največ dela s plugom, ki ga je bilo potrebno popraviti in okrasiti s smreko ter barvnimi trakovi iz krep papirja. Plug so izdelali iz prvega dela otroškega vozička, kjer je bilo oje za obračanje, in mu zadaj dodali star plug. S papirjem so okrasili kape konjičev in kurentov. Skupino oračev sestavljajo: dva kurenta, pokač, orač, dva konjiča in jajčnica. Ko je šega nastala, si fantje niso mogli privoščiti kurentije, zato so narobe obrnili svoje zimske bunde, ki so služile kot kožuh in si oprtali kravje zvonce. Masko so izdelali iz zajčje kože, ki so ji na spodnji strani prilepili karton. Rogove so izdelali iz slame in za okras uporabili peresa. Pokač je bil oblečen v srajco in »fortuh«, s klobukom na glavi, ki ga je krasilo pero. Seveda pa je potreboval tudi bič. Tega so fantje sami izdelali iz ličja s posebnim postopkom pletenja. Najprej je pred hišo zapokal pokač, nato so kurenti z zvonjenjem privabili gospodarja in gospodinjo iz hiše. Oznanili so, da prihajajo za »debelo repo«. Ljudje so se jih razveselili, saj so orači prinašali dobro letino, kar je kmetom veliko pomenilo. Jajčnica, ki je prosila za kakšen majhen dar, je bil seveda moški, oblečen v žensko. Od gospodinje je dobil predvsem jajca, le redko denar. Orač je nato po dvorišču zaoral s plugom, ki sta ga vlekla dva konjiča. Tako so od hiše do hiše klicali dobro letino. Orači iz Župečje vasi so hodili celo pustno soboto, pričeli so zgodaj zjutraj v domači vasi in nadaljevali proti Pleterjam in prišli vse do Cirkovc. Danes na pustno soboto orači zgodaj zjutraj oznanjujejo, da po stari navadi prihajajo od hiše do hiše ter

⁴⁴ ledik – samski

prinašajo dobro letino in odganjajo zimo. Včasih so dobivali v dar predvsem jajca, danes dobijo predvsem denar. Danes v običaju sodelujejo tudi fantje iz okoliških vasi. Razlika je tudi v opremi (Pišek, 2010).

Pokači iz Župečje vasi so bili uradno ustanovljeni kot skupina leta 1995, ko so nastopili na karnevalu na Ptuj. V Župečji vasi se je začelo pokati že okrog leta 1960. Pokači iz Župečje vasi v resnici izvirajo iz oračev, kateri so vsako leto na pustno soboto hodili po vasi. Vsako leto po svečnici so se pokači začeli pripravljati na pust tako, da so se zbirali na vasi in pokali z biči, po navadi na več koncih vasi. Naloga pokačev, tako kot oračev, je, da odganjajo zimo, prinašajo dobro letino in odganjajo zle duhove. S pokanjem predstavljajo Župečjo vas in nadaljujejo tradicijo dedov, očetov, generacij pred nami ter tudi kulturo slovenskega naroda, saj je običaj pokačev poznan samo v širši okolici Ptuja. Zaščitni znak pokača je seveda bič, ki si ga spletejo sami. Prav tako so prepoznavni po edinstvenih oblačilih, saj je pokač oblečen v belo srjaco, črn »laiblc«, na hrbtu ima pripeto ruto s franži, prepasan modri predpasnik in na glavi klobuk (Žerak, 2010).

V Župečji vasi vsako leto organizirajo tradicionalno žegnanje konj. To je obred, ki vključuje blagoslov konj s sveto mašo, kulturnim programom in pogostitvijo gostov. Žegnanje konj se je začelo pozimi leta 1997 na pobudo Stanka Medveda iz Mihovc in Janka Erbusa s Ptujске Gore. Na idejo sta prišla, ker se jima je zdela Župečja vas primerna za prireditve. S pobudo sta se obrnila na Zvonka Babiča, v pričakovanju, da bi ta blagoslov izpeljali. Vaščani so bili pripravljeni priskočiti na pomoč. Na dan praznika Sv. Štefana se je 1997 v Župečji vasi odvila prireditev. Kljub snežnim razmeram se je udeležilo 12 konj in nekaj gostov. Žegnanje konj je potekalo v zimskem času vse do leta 2002. Takrat so prireditev prestavili na pomladanski čas, na praznik svetega Jurija. Čez nekaj let se je novica o žegnanju konj v Župečji vasi razširila tudi v širši okolici. Tako se iz leta v leto praznovanja udeleži več konjarjev. Prireditev poteka takole. Konjarji se zberejo na ovinku pri gostilni v Župečji vasi. V paradi nadaljujejo pot okoli središča vasi in se nastanijo na prireditvenem prostoru t. i. »župečki gmajni«. Najprej poteka kulturni program, nato pa g. župnik opravi sveto mašo in blagoslovi vsakega konja posebej s kruhom in soljo. Po koncu obreda so pogoščeni vsi konjarji in tudi gledalci (Babič, 2010).

2.4.4 PO POTEH SPOMINOV

2.4.4.1 Ime kraja

Franc Pernat in njegova žena Ana sta povedala, da kraj nosi ime v povezavi s tem, ker so se kraji takrat delili na župe in so imeli župane. Po županu naj bi se torej imenovala Župečja vas (Franc Pernat in Ana Pernat, 2015).

2.4.4.2 Vaške legende in zgodbe

Zakonca Pernat se nista spomnila nobene vaške legende, le to, da so starejši strašili otroke, da hodijo coprnice. Starejši ljudje so verjeli v "coprnice". Tisti, ki so bili vinjeni, so govorili, da so jim "coprnice" predstavljale ograje, medtem ko so hodili domov, in da je po zraku letela "coprnica". Če krava pri dojenju ni dala mleka, so ženske verjele, da jim je "coprnica po štriku podojila kravo" (Franc Pernat in Ana Pernat, 2015).

Če kakšnim svatom na poroki niso hoteli dati jesti ali piti, so jim zamašili dimnik. Če so dobili hrano in pijačo, pa je bilo vse v redu (Franc Pernat in Ana Pernat, 2015).

2.4.4.3 Poroka

Najprimernejši čas za poroke je bil od božiča do pusta. Pri nevesti so se pred poroko zbrala vaška dekleta in prinesla šopek v slovo. Domači so dekleta pogostili, potem pa je družina šla k bližnjemu sosedu, kateri je izpraznil primerno sobo, kjer so nato imeli dekliščino oz. kronclpint. Plesalo se je

takrat le ob muzikantu, saj gramofonov še niso imeli. V Župečji vasi je harmoniko največkrat raztegoval Vindišev Tevž iz Pleterij (Peršuh, 2010).

Poroke so bile po pričevanju Ane Pernat čisto drugačne kot danes. Gospod Zafošnik je povedal, da so prišle staršine⁴⁵ k ženinu in nevesti, potem pa so šli skupaj na poroko. Ženin je moral iti po nevesto. Z muzikanti se je šlo peš do cerkve. Civilne poroke so bile v naši krajevni skupnosti. Civilne poroke so bile po navadi en ali dva dni pred cerkveno (Ana Pernat, 2015; Anton Zafošnik, 2015).

Pred poroko je bila "mauta", če je ženin prišel iz tuje fare. Če je živel na drugi strani cerkve, je bila že "mala mauta". Ženinu in svatom so rekli, da ne bo dobil neveste, če ne bodo plačali. Potem so trikrat poslali iz nevestine hiše nevesto – najprej so poslali iz hiše "staro žensko", potem malo mlajšo, lepšo in na koncu najmlajšo. Gostije so trajale dva dni. Prvi dan je bila gostija pri nevesti, drugi dan pa pri ženinu. Čez teden dni je bilo "pogostovanje", spet so imeli skupno kosilo. Včasih so se še starši prepirali, pri kom naj bo, in sicer pri ženinu ali nevesti (Ana Pernat, 2015).

2.4.4.4 Oblačila

Ženske so otroke oblačile v kakšne stare cunje ali kombineže. Ana Pernat se spomni, da še takrat niso imeli kopalk. Moški so si zavezali namesto kopalk šurc⁴⁶, ženske pa kombinežo (Ana Pernat, 2015).

Moški so imeli suknjo, srajco, redhozne⁴⁷, škornje, surine⁴⁸, klobuk na krajec. Bili so visoki šuhi⁴⁹ in nizki šuhi. Obvezno so imeli doma vedno kuhnšek⁵⁰. Imeli so lesen pripomoček, ki se je imenoval hlapec, s katerim so si pomagali pri sezuvanju škornjev. Le-tega gospod Zafošnik hrani še zdaj. Ko smo se šli kopat, smo imeli moški namesto kopalk zavezan kuhnšek (Anton Zafošnik, 2015).

Gospod in gospa Žunkovič se spominjata, da so otroke dajali v plenice do takrat, ko so začeli hoditi. Namesto kopalk so moški imeli kuhnšek, ženske pa kombinežo (Janez in Terezija Žunkovič, 2015).

Gospa Dolenc se spominja, da so imele deklice in majhni dečki kiklice⁵¹. Doma so imeli šiviljo. Bili so krojači in šoštari. Doma so imeli oblečene kuhnške. Vse ženske so nosile adrce⁵². Doma so moški imeli cejgaste hlače⁵³, zato da ni bilo potrebno toliko peglat⁵⁴. K maši pa so imeli suknjo in hlače (Dolenc, 2016).

Otroci so imeli oblečena zelo zakrpana oblačila, imeli so "tri flike na kolenu". Kakšno novo oblačilo ali novi čevlji so se kupili pred veliko nočjo ali pred novim letom. Drugače pa so nosili vedno iste čevlje. Pozimi se v šoli niso ne slačili ne sezuvali, ker je bilo hladno (Dolenc, 2016).

Po vojni so šele prišla kakšna boljša oblačila, predvsem plašči, prej jih še ni bilo. Moški so nosili jakne na gumbe. Doma so imeli vsi oblečene predpasnike, moški hlače in srajco (Dolenc, 2016).

⁴⁵ staršine – priče

⁴⁶ šurc – predpasnik

⁴⁷ redhozne – hlače s hlačnicami, dolgimi malo čez kolena

⁴⁸ surina – zimska suknja

⁴⁹ šuhi – čevlji

⁵⁰ kuhnšek – predpasnik

⁵¹ kiklica – krilo

⁵² adrca – ruta

⁵³ cejgaste hlače – bombažne hlače

⁵⁴ peglanje – likanje

Slika 6: **a** Bratranec Ivana šibile z mamo (Vir: Šibila I., 1959); **b** Ivan Šibila z botrom (Vir: Šibila I., 1964)

2.4.4.5 Hišna imena

Vsaka hiša je imela svoje hišno ime. Pernatovi se po domače imenujejo Plajnšekovi. Potem pa so še Šjeberčvi, Lipetvi, Friglovi, Mrčinkovi, Peharovi, Grilčovi, Mrčinkovi, Krznarji, Košineti, Marošekvi, Lackovi, Žunkovičevi, Tečetve, Brentovi, Pavleki, Ofari, Zečovi, Božičkovi, Tudejvi, Malezetvi, Zotlarvi, Marčjekvi, Fuksovi, Kukoviči, Ignečvi ... (Franc Pernat in Ana Pernat, 2015; Anton Zafošnik, 2015; Janez in Terezija Žunkovič, 2015; Dolenc, 2016).

2.4.4.6 Hrana

Jedli so domačo hrano, kot so žganci, zelje, fižol, repa. Pili so belo kavo. Za malico je bila kakšna klobasa na kruh ali pa špeh⁵⁵, na njivo pa so si nesli ocvirke. Zakonca Pernat ugotavljata, da danes tega nihče ne jé. Včasih, če je bilo kakšno težje delo na polju, niso imeli kosila in je bila samo večerja (Franc Pernat in Ana Pernat, 2015).

Gospod Zafošnik se spominja, da so za zajtrk jedli fižol, repo, zelje, žgonke⁵⁶, kislo župo⁵⁷, ejnmohc⁵⁸ ali pa šmorn⁵⁹. Za kosilo je bil zmučkan bob⁶⁰ ali pa šnitkan bob⁶¹, meso in solata. Za večerjo je bila mlečna župa⁶², mlečni riž in bela kava (Anton Zafošnik, 2015).

Ko so bila poletja in so bili več na poljih, so pri Dolenčevih imeli pet obrokov: zajtrk, dopoldansko malico, kosilo, popoldansko malico in večerjo. Za zajtrk so jedli žgance, fižol, repo, prežgono župo⁶³. Pili so belo kafe⁶⁴ in mleko. Za kosilo je bila juha, meso, pražen krompir in pečejak⁶⁵. Za večerjo je bila prosena kaša, prerezan kuhan krompir, jeseni pa še tiva⁶⁶ ter kuhani ali pečeni kostanji (Dolenc, 2016).

⁵⁵ špeh – svinjska mast

⁵⁶ žgonki – žganci

⁵⁷ župa – juha

⁵⁸ ajnmohc – piščančja obara

⁵⁹ šmorn – carski praženec

⁶⁰ zmučkan bob – pire krompir

⁶¹ šnitkan bob – skuhan narezan krompir

⁶² mlečna župa – mlečni močnik

⁶³ prežgona župa – prežganka

⁶⁴ kafe – kava

⁶⁵ pečejak – jajčni narastek

⁶⁶ tiva – endivija

Gospod Lampret se spominja, da so jedli trikrat dnevno. Zjutraj žgance, zelje, fižol in jajce, za kosilo krompir in za večerjo mlečno ali slivovo župo. Za sladico je bil včasih sirov štrukelj (Maks Lampret, 2015).

Tudi pri Nežiki Lampret so jedli trikrat ali štirikrat dnevno. Za zajtrk so jedli kruh, mleko, belo kavo (ječmen so pražili doma), marmelado, zaseka je bila že razkošje. Za kosilo so jedli fižol, zelje, repo, krompir, meso (pred vojno so klali enega prašiča na leto, med vojno pa tri ali štiri, saj je potekala blagovna menjava in so v zameno za meso dobili kaj drugega, kar so potrebovali). Za večerjo so jedli mlečno juho, mlečni riž, mlečni "gris", včasih krompir (jedli so ga tudi po trikrat na dan). Kosilo so imeli okrog enih popoldne, večerjo pa ob različnih urah. Če so šli na njivo, je bila vmes še malica: kislo mleko in kruh, sadje, predvsem jabolka. Pili so vino in vodo. Doma so imeli kvinton in gemaj, ker so imeli brajde, pa tudi malo šmarnice. (Gemaj je bil kakšnih 14 dni prej zrel, bil je gost in temen za razliko od kvintona.) Po vojni so po vaseh v zabojih vozili radensko, ki so jo lahko kupili. Drugače pa je imela vsaka hiša svoj studenec. Če je otrok jokal, so gazo namočili v sladkor in jo dali majhnemu otroku v usta (Nežika Lampret, 2015).

2.4.4.7 Prazniki in praznovanje

Včasih so bolj praznovali god kot pa rojstni dan. Otroke so nesli h krstu, šli so k obhajilu in k birmi. Takrat so imeli tudi pogostitev. Poroka je bila civilna in cerkvena. Običajno so praznovali krst, obhajilo, birmo, poroke. Za obhajilo se gospod Pernat spominja, da ko je bil še g. župnik Špindler, so njega in njegovo družino povabili h gospodu župniku in kuharica je vsem dala eno šalco⁶⁷ bele kave in žemljico (Franc Pernat, 2015).

Poleg krsta, obhajila, birme, poroke so praznovali še god, božič, veliko noč, mali šmarn⁶⁸ in veliki šmarn⁶⁹, vse svetnike in jožefovo. Rojstnih dni niso praznovali. Za antonovo je bil vedno furež⁷⁰ (Anton Zafošnik, 2015).

Rojstnih dni pri Dolenčevih prav tako niso praznovali. Praznovali so godove, krst, obhajilo, birmo, poroko, štefanovo, jurjevo. Na jurjevo so celo šli na sejem na Ptuj. Za obhajilo se gospa Ana spominja, da so pri gospodu župniku dobili žemljo, kafe in pecivo (Dolenc, 2016).

Na veselicah so se po drugi svetovni vojni večkrat stepli. Veselice so imeli v gasilskem domu, ki ga danes več ni, ali pa kar na vasi, na prostem. Igral je ansambel, prodajala se je pijača (Dolenc, 2016).

Ob treh kraljih so hodili ponoči pet po hišah. Pred oknom so peli, potrkali so, svetili so z zvezdo, v kateri je bila sveča. Odrasli so poklicali in zbudili otroke ter so vsi skupaj gledali in poslušali petje "Svetih treh kraljev" (Peršuh, 2010).

Ob smrti človeka so rekli: "Če je človek celo življenje živel v hiši, bo tudi mrtev tri dni ležal doma." Če je kdo naredil samomor, je potem pokrit ležal v "totenkamri" (mrliški vežici), zavili so ga v vrečo. V enem kotu ob cerkvi so pokopavali samomorilce, nevernike in nezakonske otroke (Peršuh, 2010).

Po vojni so postavili božično drevesce in jaslice. Na božično drevesce so obesili orehe, kekse in bombone (Peršuh, 2010).

Pred veliko nočjo se je vsa hiša počistila, vse se je opralo, prostori so se prepleskali. Ob veliki noči so blagoslovili živino, dali so ji malo črnega kruha in oskubljeno listje iz "presmeca" (butare) (Peršuh, 2010).

Mladi so si organizirali plese pri Frasovih, Gulčovich, Frončovich, Rnejovich in še kje ter si tako popestrili zimske večere. Na te plese so prihajali tudi fantje sosednjih vasi. Plesalo se je običajno do druge ure

⁶⁷ šalca – skodelica

⁶⁸ mali šmarn – praznik rojstva device Marije

⁶⁹ veliki šmarn – Marijino vnebovzetje

⁷⁰ furež – koline

zjutraj. Ponavadi se je ples končal z romantičnim "pojštertancom", kjer so se že nakazale nove simpatije, ob tem plesu so fantje morali prispevati denar v klobuk, zbirka pa je bila za muzikanta (Peršuh, 2010).

2.4.4.8 Kmečka opravila

Na kmetiji so opravljali naslednja kmečka opravila: s konji so orali zemljo, sadili sadike in sejali semena, okopavali so z motikami, ročno kosili s kosami, tolkli so grude zemlje in grabljali z grabljami. Potem so pospravljali pridelke z njive. Ob prvem svitu so že bili na travniku, ob sedmih zjutraj so jim na travnik nesli zajtrk.

Najprej je bilo delo v štali⁷¹, tako kot je še danes. Spomladi se je sadil krompir. Delali smo vse ročno. Bilo je veliko dela (Franc Pernat, 2015).

Pri Zafošnikovih so zjutraj vedno najprej nakrmili živino. Ko je bila pomlad, so sadili krompir, ko pa je bila jesen, in sicer po malih mešah,⁷² pa so se lotili pobiranja krompirja. Ker so imeli veliko zemlje, so odšli v Haloze ali pa na Hrvaško po pobiralce. Tudi gospod in gospa Žunkovič se spominjata, da so imeli pomoč s Hrvaške in Haloz. Imeli so tri košnje trave – seno, otavo in otavič. Junija so pokosili deteljo. Meseca maja so sejali proso. V jeseni pa so kožuhali⁷³ koruzo (Anton Zafošnik, Pleterje; Janez in Terezija Žunkovič, 2015).

Spomladi so pri Dolenčevih sadili krompir. Sadili so še ječmen ter rž. Imeli so dve ali tri košnje: seno, otavo ter otavič. Z bratom Francem sta s konji vozila na Hrvaško prodajat krompir (Dolenc, 2016).

Spominja se, da je po travnikih večkrat poplavljal. Delo na kmetiji je potekalo tako: zjutraj so vstali, imeli zajtrk, potem so dali motiko na ramo, šli na njivo ali na pašo še pred šolo. Potem so bili ves dopoldan v šoli, po šoli pa so šli domov in spet na njivo (Dolenc, 2016).

2.4.4.9 Znane osebe kraja

Gospod Pernat se najbolj spominja porodne babice, ki je hodila od hiše do hiše in umivala otroke. Župnika pa sta bila g. Špindler in g. Gutman (Franc Pernat, 2015).

Gospod Zafošnik se tudi spominja g. župnika Špindlerja in g. župnika Gutmana. Spomni se, da je bila gostilna Frasova, Brenclova in Zdolšekova. Učitelji so bili Sel, Vuk Karla in Šoštarč Marija. Spomnim se jajčnc⁷⁴, ki so hodile po vasi. Eno so klicali Rakečka, ki nam je iz Maribora prinesla, ko je prišla na dom po jajca, knjige in novice. Imeli smo vaškega pastirja, ki je zbiral živino in jo odpeljal na skupni travnik (Anton Zafošnik, 2015).

Janez in Terezija Žunkovič se spominjata še kaplana Breznika ter živinozdravnika Pihlarja (Janez in Terezija Žunkovič, 2015).

Učitelji, ki se jih spominja gospa Dolenc, so bili Kordež Karl, Vrbinc Angelca, Križan Majda, Rajšter Branko, Kozoderc Neža. Župnika sta bila Špindler Franc in Gutman Jožef, gostilničar pa Zdolšek. Bil je brezdomec Belec Franc. Tudi ona se spominja, da je bila v vasi jačnca, ki so jo klicali Rakečka. Spominja se, kako je umrla. Sedela je na oji⁷⁵. Zaspala je, ko se je vozila, in padla pod kolo. Krave so šle naprej in voz jo je povozil (Dolenc, 2016).

Spominja se župnika, ki je bil v Lovrencu na Dravskem polju, in kaplana, ki je učil verouk. Tudi šola je bila v Lovrencu na Dravskem polju, učenci so obiskovali štiri leta osnovno šolo, nato pa so lahko šli še v gimnazijo na Ptuj, ki je trajala osem let (Dolenc, 2016).

⁷¹ štala – hlev

⁷² male meše – praznik rojstva device Marije

⁷³ kožuhanje – ličkanje

⁷⁴ jajčnca – kupuje jajca in jih prodaja v mesto

⁷⁵ oje – drog na sprednjem delu voza

Doma so bili zelo pobožni. Zvečer ali v nedeljo popoldan se je molil rožni venec. Pri vseh hišah so bili zelo pobožni. Gostilne v Pleterjah ni bilo, ne spomni se tudi kakšnih vaških posebnežev. "Zdravile" so kakšne ženske, mahale so ob stenah pri otrocih in ljudje so verjeli, da to zdravi. Kuhali so domače zdravilne čaje. K zdravniku na Ptuj se ni šlo hitro, šele ko je bilo res že zelo hudo (Dolenc, 2016).

2.4.4.10 Denar in obrt

Glede denarja se spomni, da so bili pred 2. sv. vojno dinarji in krone, po vojni pa so bili dinarji in pare. V vasi je bilo nekaj obrtnikov. Bili so kovači in kolarji. Kovači so kovali konje in rihtali⁷⁶ pluge. Pravzaprav je imela vsaka vas vedno kovača in zidarja. Bili so še šoštarji⁷⁷ in šivilje. Mizar je prišel na dom in pri hiši postoril, kar je bilo treba, tudi krojač in čevljar sta prišla na dom in kar tam sešila oblačila ali naredila čevlje, komur je bilo potrebno. Kolar je izdeloval vozove in kolesa. V vas so prišli cigani, ki so popravljali dežnike, brusili nože, spali pa so kar v naravi. Pek je včasih prinesel od drugod v košu žemlje, ki so se dale kupiti. Trgovina je bila v Lovrencu na Dravskem polju (Franc Pernat, 2015).

Furmanov ni bilo. Spomni se, da so iz Narapelj vozili obdelane kamne za oboke vrat v Maribor. Čez noč so jih pripeljali domov, potem pa jih naslednji dan odpeljali v Maribor (Franc Pernat, 2015).

V kraju sta bili dve kovačnici. Kovačnica pri Flogarovi Katri je bila starejša in tam že niso več delali, ko so odprli Beletovo kovačnico. Kovačevo delo je bilo potrebno, saj so takrat kmetje v vasi imeli po dva konja, kovaške roke in kladivo pa so potrebovali plugi, vozovi, koleslji in vrsta drugega orodja za kmečka opravila (Peršuh, 2010).

Trgovino so v vasi odprli leta 1937. Iz Ljubljane je prišel trgovec Križ in odprl prodajalno. Pek s Ptujске Gore mu je po potrebi s kolesom vozil v trgovino kruh in sveže žemlje. Gospa Pepca Drevenšek se najraje spominja, ko ji je oče dal kovanec, da si je v trgovini kupila svežo žemljico (Peršuh, 2010).

2.4.4.11 Bivališča

Stavbe so bile starinske, kot jih danes lahko še nekaj vidimo. Bile so zidane, butane⁷⁸ ter cimprane⁷⁹. Imele so slamnate strehe, zaradi tega so imeli vsak teden nekje požar. Nekatere strehe so pa že bile iz cigla ali opeke. Hiše so imele majhna okna (Anton Zafošnik, 2015).

Vse hiše v vasi so si bile podobne, vse so bile zgrajene na isti način: na eni strani večja soba, na drugi strani manjša soba, na sredini najprej veža ali hodnik, nato kuhinja. Kopalnice ni bilo. Sredi vasi sta bila kovačnica in gasilski dom z ročno brizgalno, hiše pa so bile okrog (Anton Zafošnik, 2015).

Fantje so se dobivali na vasi v hlevih, poleti pa zunaj in so šli "dekleta klicat". Dekleta so bila zaklenjena, fante so spuščala v sobo skozi okno, včasih so lahko šli skozi "gitre" (rešetke na oknih) v hišo (Anton Zafošnik, 2015).

2.4.4.12 Zgodbe iz šolskih dni

Zvezkov zakonca Pernat več nimata. Gospod Pernat pa se je spomnil dogodka, ko je hodil v 3. razred osnovne šole in se je pičil na gnojnih vilah. To je bila sobota in nikogar ni bilo doma. Bilo je tako hudo, da nisem mogel več hoditi. V ponedeljek so me odpeljali k dohtarju⁸⁰ na Ptuj. Tam mi je tisto rano smodil, ampak to ni nič pomagalo. Iz tiste rane se mi je potem noga čisto zvila in sploh nisem mogel hoditi. Po besedah me ta dohtar verjetno ni prav zdravil. Potem pa so me poslali v Maribor. V bolnišnici sem bil kakšne tri tedne, da so mi nogo naravnali. A niti tisto ni pomagalo. Tako so mi

⁷⁶ rihtali – urejali

⁷⁷ šoštarji – čevljarji

⁷⁸ butane – hiša iz ilovice

⁷⁹ cimprane – lesena hiša

⁸⁰ dohtar – zdravnik

morali na koncu dati nogo v gips⁸¹. Potem pa sem šel domov in sem normalno hodil v šolo. A ker gips ni imel pete, se je raztrgal. Takrat je že bil jesenski čas in je bilo že mrzlo pa nisem mogel več v takem hoditi pa so me starši dali na picikl⁸² in so me tišali⁸³ v šolo in domov. Po tistem sem šel še enkrat k zdravniku, da so mi naredili nov gips s peto. Potem pa je noga le začela celiti. Je pa trajalo približno pol leta, da se je povsem zacelilo (Franc Pernet, 2015).

Gospod Zafošnik se je spomnil pesmi »Prelepo je res na deželi«, ki so jo prepevali v šoli (Anton Zafošnik, 2015).

2.4.4.13 Stari predmeti

Pernetovi imajo krušno peč še danes, a je ne uporabljajo več. Kruh se je pekel vsak teden, spekli so po 4–5 kolačev. Imeli so lopar, s katerim so v peč dali kruh (Franc Pernet, 2015).

Vse, kar je bilo nabožnega, se je hranilo, npr. sveto pismo, kipci, verski tisk, ostalo pa se je zavrglo, tako ni ostal noben šolski zvezek, knjiga ali kaj podobnega (Franc Pernet, 2015).

Stara orodja so bila: vile, grablje, motike, lopate, kramp, sekire. Hišni pripomočki so bili še: širhaki⁸⁴ (grebljica), burkle, leseni valjček, mlinček za orehe, flajšmašina⁸⁵, navadna metla, metla iz kožuhovine za krušno peč. Posoda je bila glinena, imeli so železno ponev, porcelanaste in emajlirane krožnike, pribor (žlice, vilice, nože). Imeli so torej krušno peč. V hiši so bile nabožne slike, križ, bogec⁸⁶, kipec Marije in kipci drugih svetnikov (Franc Pernet, 2015).

2.4.4.14 Igrače in igre

Igrač je bilo zelo malo. Oče jim je naredil lesen skiro, picikl⁸⁷ je imel le oče. Gospod Pernet pa je imel še lesene sanke. Zakonca Žunkovič se spominjata, da sta se igrala v pesku. Njen mož pa je povedal, da je imel leseni lojtrani vozek⁸⁸ (Franc Pernet, 2015; Janez in Terezija Žunkovič, 2015).

Gospod Zafošnik se je rad igral igro »kuglo krpat« ter ristanc z zlomljenim ciglom⁸⁹ (Anton Zafošnik, 2015).

Otroci so si sami izdelali vozeke⁹⁰, naredili so si "harmonike" iz koruznega ličja, piščalke iz vrbovega lesa, izdelali so si frače. Ampak gospod je povedal, da tako ni bilo veliko časa za igro. Otroci so se igrali "gnilo jajce", šli so se skrivalnice. Pozimi so se smučali na kupu snega ob hiši ali se drsali po zaledenem travniku (Anton Zafošnik, 2015).

2.4.4.15 Rokopisne pesmarice, vremenski pregovori, molitve, kletvice, romanja

Kletvice so občasno uporabljali. Molitve so bile podobne današnjim. Učili so se jih pri verouku. Verouk je bil v šoli. Bilo pa je seveda bolj strogo kot zdaj (Franc Pernet, 2015).

Gospod Zafošnik se je spomnil nekaj vremenskih pregovorov:

- Če Vinka sonce peče, v sode vino teče.
- Dež in veter pred božičem, jamo koplje rado mrličem.
- Igrajo v sušcu se mušice, v aprilu vzame rokavice (Anton Zafošnik, 2016).

⁸¹ gips – mavec

⁸² picikl – kolo

⁸³ tišali – potiskali

⁸⁴ širhaki – grebljice

⁸⁵ flajšmašina - mesoreznica

⁸⁶ bogec – podoba Jezusa na križu

⁸⁷ picikl – kolo

⁸⁸ lojtrani vozek – majhen lesen voziček

⁸⁹ cigl – opeka

⁹⁰ vozeke – vozičke

Gospod in gospa Zafošnik se spomnita še nekaj pregovorov o vremenu: Božič zeleni, velika noč snežena. Matija led razbija.

Gospa Dolenc se je rada igrala mlin s koruzo. Molitve so bile podobne današnjim. Vremenski pregovori so:

- Svečnica zelena, velika noč snežena.
- Matija led razbija, če ga pa ni, pa ga naredi.
- Dež in sneg pred božičem koplje jamo rad mrličem.
- Pred vojno so rekli, da je toča "božja kazen", po vojni pa več ne.
- Če ima Boč kapo, bo dež.
- Ob poscani Zofki tri dni dežuje.
- Kdor dolgo leži, ima malo rži. (Dolenc, 2016)

Ženske so v tistih časih pele ljudske pesmi, npr. Abraham 'ma sedem sinov, da bi pa obstajala kakšna pesem posebej iz njihovega kraja, se ne spominja. Gospod in gospa Bauman se spominjata nekaterih pesmi, ki so jih ljudje radi prepevali. Te so bile: Pod okno luna sije, Mi smo čuli praviti, Rasti, rasti deteljica, Na bregu stoji dekle, Večernica, Deviški rožmarin, Zakaj nocoj tak žalostno?, Tam, kjer teče bistra Zila, V hladni senci se sprehajam, Po gozdu lovec hodi, En dan življenja, Moži, žene zaročene, Človek zdrami srce moje, Glejte, že sonce zahaja, Ptički en čas pojo (Jožef in Marija Bauman, 2015).

Vsako leto je bilo 3. avgusta romanje iz Župečje vasi na Svete gore pri Podčetrtku. Romali so peš. Šli so ob enih zjutraj iz cerkve, ob petih popoldne pa so prišli na Svete gore. Hrano so nesli s sabo. Zvečer so šli na goro in spali v cerkvi, drugi dan pa so šli nazaj proti domu. Ko so romarji romali na Svete gore, so si prepevali naslednjo pesem. Besedilo pesmi je leta 1993 posredovala Dolenc Terezija, ki je živela v Župečji vasi 21.

Iz stare zgodovine mi čitali smo,
kako je našim očetjem bilo,
če človek premislil bi si to,
v srcu očeh bi žalostno blo.

Okoli leta popisanega
kaj tukaj zgodilo se je to,
en tisoč sedemsto petinsedemdeset,
saj vsakemu znano je blo.

V Župečji vasi pastirček je bil,
na rog je zatrobil živinco dobil,
na gmajno jo žene, ne ve kaj bo,
da domu je prignau več ne bo.

Šiba božja prišla je k nam,
da živinca nam je poginila tam,
od žalosti ne vejo, kaj bo to,
če zmeraj naprej bo to šlo.

Iz vasi so prišli žene, možje,
pogovarjajo, kaj pregrešeno je,
al hitro premislijo si le-to,
da obljubo prelomili so.

Ob prejšnih letih procesja je bla

na Sv. gore zaobljubljena,
pa so zapustili jo tako,
da nihče več ni vedel za njo.

Ko drugo jutro odpravljata se,
Gašpar Vodušek ž njim tovariš gre,
konjičke sta jahala v dalno pot,
iskat pomoči za naš rod.

Ko na Sv. goro prijahala sta,
konjičke zunaj pustila sta,
onija podala se kleče,
v cerkev svetišče matere.

Na prvi pogled vsa solzna sta,
ko sta Marijo zagledala,
solze si brišeta, milo zdihujeta,
ker ona pomagati zna.

Ko tja do trona prideta,
se z jokom ostavita in prosita,
gor roke držita, na tron se ozrita,
da ona pomagati zna.

Ko sta vse to izpolnila,
procesijo sta zaobljubila
in svete maše plačala,
goreče Marijo sta molila.

Podala sta se oba domov,
ker sta uslišana božjih potov
doma sta veselje uživala,
da Marija je živinco ozdravila.

Takoj hiti vse staro mladó
k procesijo gor na sveto goró,
zahvalit se gorski materi
za ozdravljenje očividno.

V Župečji vasi na cerkvica je,
sv. Anton kraljuje v njej,
tam pozvonijo, mi skupaj hitimo,
v procesijo skupno na Sveto goro.

Tako še dan – danes je vse to,
da ob polnoči se združimo
in lučke prižgimo, k Mariji hitimo
na strmo goro, na Sveto goro.

Spominska slika tukaj bo,
na desni strani oltarja, to
naj vsaki pogleda gor na njo,

kako se zgodilo takrat je to.

Naj vsaki človek vzame si zgled,
kako jo moraš na svetu živet,
Marije se zročmo prau lepo,
da nas ona uslišala bo.

Že kolko ljudi v tej cerkvi je blo,
ki danes v hladni zemlji so,
vsak dan se sliši zvon, tako
Marija naj spremlja dušo v nebo.

V nebesih tam se združimo naj,
pod plaščem Marijinim vekomaj,
naj večna luč tamkaj sveti nam,
pri bogu in Mariji v nebesih tam (Lobenwein, 2010)

Na štefanovo je bila "tepešnica", tepežkali so otroke. Prazniku se je reklo tudi "nedolžni otročiči" (Jožef in Marija Bauman, 2015).

Molili so običajne molitve, v marcu so bile v cerkvi "večne molitve", ko se je v cerkvi molilo tri dni zaporedoma (Jožef in Marija Bauman, 2015).

Pri njih doma niso preklinjali, ker so bili zelo pobožni. Kletvice, ki se jih spomni od drugih, pa so bile: "jebenti mater", "kurve, kurve", "porka madona" (Jožef in Marija Bauman, 2015).

3 REZULTATI IN DISKUSIJA

Ugotavljamo, da nam je uspelo ohraniti vsaj delček zapuščine naših prednikov, da bodo podatki koristni za nadaljnja raziskovanja naše kulturne dediščine.

Žal je mnogo bogastva pozabljenega, kajti »zakladi kulture« so žal že mnogi umrli. Ker se podatki niso zapisovali in ker mlajših te teme niso zanimale, so šli v pozabo. Ko so mlajši rodovi prenavljali panonski tip hiš, so starine in listine zaradi »nekoristnosti« sežgali ali vrgli na odpad.

Verjamemo, da je o zgodovini naše občine že veliko zbranega, me dodajamo naš skromen del, kajti zavedamo se, da kamen na kamen zgradi palačo.

Veliko dela smo vložile v delo z informatorji, s pomočjo sošolcev in njihovih staršev ter dedkov in babic zbirale gradiva, fotografirale stare predmete, skenirale stare dokumente, zapisovale dragocene podatke, se sestajale s starejšimi občani in predstavniki kulturnih društev, oblikovale nalogo, pripravljale gradivo za razstavo ob plenarnem delu naše raziskave ...

Potrdile smo zastavljene hipoteze in strnile naslednje zaključke naše raziskovalne naloge:

Na vzorcu starejših občanov štirih obravnavanih naselij ugotavljamo, da:

- smo živeli pod nemško nadoblastjo plemičev kot hlapci;
- se zapisi nastanka krajevnih imen pojavljajo nekje v 13. stoletju;
- imamo kmečke korenine, kasneje so predniki zaradi zgodovinskih razmer postali delavci;
- so naši predniki preživljali turške vpade;
- so preživeli več vojn, najbližja je 2. sv. vojna;
- je bilo veliko političnih pretresov;
- so gostilne bile središča družabnega življenja;
- so obstajale zanimive gradnje hiš;
- so predniki verovali v čarovnice;
- so naši dedki in babice v otroštvu vzgajali norčije tako kot mi danes;
- so obiskovali drugačne šole z drugačnimi učitelji;
- so nosili posebna oblačila;
- niso praznovali rojstnih dni;
- so morali že kot otroci opravljati težka kmečka opravila;
- so imeli manj znanih osebnosti;
- so uporabljali posebna orodja in predmete;
- so redke otroške igrače bile narejene iz naravnih materialov;
- so radi peli in praznovali;
- je družina bila sveta stvar;
- so se kulturno udeleževali;
- so bile poroke in smrti pomembni obredi;
- so uživali zdravo kmečko hrano;
- so imeli posebej sestavljen spisek kmečkih opravil glede na letne čase;
- je pesem Tam dol! na ravnem polju ponarodela;
- so po 2. sv. vojni praznovali pogoste državne praznike;
- so zeleni kostanji iz Lovrenca na Dr. polju simbol v občinskem grbu;
- so poznali veliko pregovorov, predvsem o vremenu;
- so, kadar so bili jezni, tudi preklinjali ...

Pogrešamo izročilo ljudskih pesmi.

Tema je široka in obsežna.

Zakaj smo se lotile raziskovanja?

1. Prikazati kulturno dediščino skozi zgodovino.
2. Z zapisi zanimivih pričevanj smo želele prispevati k spoznavanju življenja ljudi v preteklosti in ga primerjati z vsakdanjim življenjem – življenjem v sodobnosti.
3. Spoznavati slovensko krajevno kulturno dejavnost in razvijati zavest pripadnosti.
4. Spoznati nekaj primerov kulturne dediščine in jo ohraniti bodočim rodovom.
5. Prikazati način življenja naših dedkov in babic v najrazličnejših življenjskih situacijah.
6. S slikovnim gradivom popestriti teoretični del naloge.
7. Z razstavnimi eksponati približati publiki kulturno dediščino naše pokrajine.

Starejši občani so s pričevanji in sodelovanjem bogato popestrili teoretični in prikazovalni del raziskave. So dragocen prispevek za ohranjanje zgodovine in slovenskega jezika oz. folklore.

Želimo, da bi ta raziskovalna naloga prispevala k množičnejši raziskavi naše kulturne zapuščine, da bi bila brana in uporabljena tudi v pedagoške in raziskovalne namene.

4 ZAKLJUČEK

Kulturna dediščina je vse tisto, kar je rezultat ustvarjalnosti človeka in njegovih različnih dejavnosti, družbenega razvoja in dogajanj, značilnih za posamezna obdobja v slovenskem prostoru. Zaradi njihove zgodovinske, kulturne in civilizacijske sporočilne vrednosti je spoštovanje in varovanje kulturne dediščine zaveza naroda in vsakega posameznika.

Kulturna dediščina je bogata posoda znanja, iz katere pijemo modrosti življenja.

Učenci se v šoli že zgodaj seznanjamo s kulturno dediščino, a le površinsko.

Spoznamo ogromno novih informacij, a ne tako podrobno in sistematsko, zato smo s to nalogo poskusile poglobljeno iskati svoje korenine, se poistovetiti s predniki in zapustiti blago naslednikom.

Pomembno je zavedanje o tem, kdo smo, od kod prihajamo, kako so živeli, kaj nam zapuščajo, naša dolžnost pa je, da vse to ohranimo.

Za izvedbo raziskovalne naloge smo porabile veliko prostega časa, a nam ga ni žal.

Marsičesa smo se naučile, spoznale marsikatero življenjsko modrost in resnico.

Žal mladi danes starejšim vse premalokrat prisluhnemo. Ker »nimamo časa«. A čas neusmiljeno teče ...

Če bi nadaljevale z raziskovalnim delom, bi se lotile tudi etnološke dediščine, ki se prepleta tudi s tehnološko in memorialno dediščino, kamor sodijo mlini, žage, gradovi, dvorci, kapele, rojstne hiše pomembnih osebnosti, čebelnjaki, kozolci ...

Naše želje so, da postanemo raziskovalci množičnejši in tako uspešnejši.

Naše delo je le kamenček v bogatem mozaiku raziskav kulturne dediščine naših prednikov. 11.4. 2016 se bomo predstavile tudi ob dnevu šole, ki bo nosil naslov Prepletamo niti sedanjosti in preteklosti.

Avtorica ilustracije: Andreja Pevec
Podgornik, 9. a

5 LITERATURA IN VIRI

5.1 ČASOPISNO GRADIVO

- Odkup žitaric smo dosegli. V: Naše delo, leto 1, št. 4 (26. avgust 1948), str. 1.
- Masovni sestanki v tednu gasilstva. V: Naše delo, letn. 1, št. 7 (23. avgust 1948), str. 4.
- Zgledne grupe ljudskih inšpektorjev. V: Ptujski tednik, letn. 3, šte. 1 (5. januar 1951), str. 2.
- V Ptujskem okraju napredujejo obrtno produktivne zadruge. V: Ptujski tednik, letn. 3, šte. 8 (2. marec 1951, str. 2.
- Zakaj dobivamo v Apače samo«lahko» vino?. V: Ptujski tednik, leto 5, št. 50 (12. december 1952), str. 2.
- V okraju še 17 odstotkov brez elektrike. V: Ptujski tednik, leto 6, šte. 9 (27. februar 1953), str. 4.
- Iz naših krajev. V: Ptujski tednik, leto 6, šte. 31 (31. julij 1953), str. 2.
- Iz Lovrenca na Dravskem polju. V: Ptujski tednik, leto 6, šte. 10 (6. marec 1953), str. 3.
- Titova štafeta bo razgibala ves okraj. V: Ptujski tednik, leto 6, št. 20 (15. maj 1953), str. 3.
- Titova štafeta. V: Ptujski tednik, leto 7, šte. 19 (14. maj 1954), str. 1.
- Uspešno gostovanje KUD Kungota v Staršah. V: Ptujski tednik, leto 7, št. 22 (4. junij 1954), str. 2.
- Dokončni predlog nove upravno-teritorialne ureditve na področju ptujskega okraja. V: Ptujski tednik, letn. 8, šte. 11 (18. marec 1955), str. 1.
- Proslava 10. obletnice osvoboditve v Hajdini. V: Ptujski tednik, letn. 7, št. 24 (17. junij 1955), str. 1.
- Tudi v Lovrencu smo praznovali 10-letnico osvoboditve. V: Ptujski tednik, letn. 8, šte. 26 (1. julij 1955), str. 2.
- Okrajno gledališče Ptuj. V: Ptujski tednik, letn. 10, šte. 24 (28. junij 1957), str. 3.
- V platneni vasi vihra zastava. V: Ptujski tednik, letn. 10, šte. 27 (19. julij 1957), str. 4.
- Kratke z vseh strani. V: Ptujski tednik, letn. 10, šte. 31 (16. avgust 1957), str. 2.
- Alkoholizem in razno gorje. V: Ptujski tednik, let. 11, šte. 8 (28. februar 1958), str. 6.
- Nov gasilski prapor v Apačah. V: Ptujski tednik, letn. 11, šte. 26 (4. julij 1958), str. 3.
- Naduti pijanci izzivajo pretepe. V: Ptujski tednik, letn. 11, št. 34 (29. avgust 1958), str. 2.
- Prometna nesreča pri Kungoti. V: Ptujski tednik, letn. 12, št. 32 (14. avgust 1959), str. 4.
- Avtobusna zveza Kidričevo–Maribor. V: Ptujski tednik, letn. 13, št. 4 (29. januar 1960, str. 3.
- Pomlad na vasi. V: Ptujski tednik, letn. 13, šte. 15 (15. april 1960), str. 4.
- Priprave nogometašev Aluminija. V: Ptujski tednik, letn. 13, št. 37 (16. september 1960), str. 6.
- Nesreča ne počiva, V: Ptujski tednik, letn. 12, št. 5 (6. februar 1959), str. 4.

5.2 INTERNETNI VIR

Cankar, Ivan. Moje življenje. Ljubljana, Genija, 2012. Dostop: file:///C:/Users/Ucitelj/Downloads/moje_zivljenje.pdf (24. 2. 2016), str. 5.

Slovenski ljudski plesi. 2016. Dostop: <http://www.folklor.si/slovenski-ljudski-plesi/> (24. 2. 2016).

5.3 INTERVJU VANC I

BAUMAN, Jožef, Župečja vas 43, 70 let, (ustno sporočilo), 28. 12. 2016.

BAUMAN Marija, Župečja vas 43, 72 let, (ustno sporočilo), 28. 12. 2016.

DOLENC Ana, Župečja vas 56, 77 let, (ustno sporočilo), 21. 12. 2016.

HUZJAN, Jože, Dom upokojencev Ptuj enota Park Kidričevo, 82 let, (ustno sporočilo), 15. 2. 2016.

KOZODERC, Stanislav Martin, Dom upokojencev Ptuj enota Park Kidričevo, 79 let, (ustno sporočilo), 15. 2. 2016.

KRANJC, Marjana, Apače 230, 62 let, (ustno sporočilo), 9. 12. 2015.

KRAMBERGER, Konrad, Dom upokojencev Ptuj enota Park Kidričevo, 87 let, (ustno sporočilo), 15. 2. 2016.

KRIVEC, Jože, Ptujška Gora 64, 65 let, (ustno sporočilo), 28. 11. 2015.

LAMPRET, Nežika, Župečja vas 50a, 80 let, (ustno sporočilo), 13. 12. 2015.

LAMPRET, Maks, Župečja vas 50a, 77 let, (ustno sporočilo), 19. 12. 2015.

MEDVED, Ciril, Dom upokojencev Ptuj enota Park Kidričevo, 65 let, (ustno sporočilo), 15. 2. 2016.

MEDVED, Jožef, Lovrenc na Dr. p., 60 let, (ustno sporočilo), 4. 2. 2016.

METLIČAR, Ivan, Kungota pri Ptuju, (ustno sporočilo), 22. 2. 2016.

MURKO, Stanislava, Dom upokojencev Ptuj enota Park Kidričevo, 91 let, (ustno sporočilo), 15. 2. 2016.

PERNAT, Ana, Župečja vas 14, 77 let, (ustno sporočilo), 27. 12. 2015.

PERNAT, Frančišek, Župečja vas 14, 76 let, (ustno sporočilo), 27. 12. 2015.

PIŠEK, Marija, Apače, 75 let, (ustno sporočilo), 13. 2. 2016.

PLANINŠEK, Mihaela, Apače, 66 let, (ustno sporočilo), 9. 12. 2015.

POŽGAN, Marija, Kungota pri Ptuju, (ustno sporočilo), 20. 12. 2015.

PULKO, Hedvika, Lovrenc na Dr. p., (ustno sporočilo), 7. 1. 2016.

SMOLINGER, Franc, Lovrenc na Dr. p., 74 let, (ustno sporočilo), 27. 12. 2015.

SMOLINGER, Rozika, Lovrenc na Dr. p., 69 let, (ustno sporočilo), 27. 12. 2015.

ŠEŠO, Nežika, Lovrenc na Dr. p., 57 let, (ustno sporočilo), 9. 12. 2015.

TROP, Edvard, Dom upokojencev Ptuj enota Park Kidričevo, 88 let, (ustno sporočilo), 15. 2. 2016.

VINDIŠ, Janko, Kungota pri Ptuju, (ustno sporočilo), 24. 2. 2016.

ZAFOSNIK Milena, Apače, (ustno sporočilo), 11. 11. 2015.

ZAFOŠNIK Anton, Pleterje 27, 93 let, (ustno sporočilo), 10. 12. 2015.

ZUPANIČ, Marija, Kungota pri Ptuju, (ustno izročilo), 12. 3. 2016.

ŽNIDER Janko, Kungota pri Ptuju, (ustno izročilo), 24. 2. 2016.

ŽUNKOVIČ, Janez, Župečja vas 55, 89 let, (ustno sporočilo), 5. 12. 2015.

ŽUNKOVIČ, Terezija, Župečja vas 55, 86 let, (ustno sporočilo), 5. 12. 2015.

5.4 MONOGRAFSKO GRADIVO

Hernja Masten, M. Zgodovina prostora občine Kidričevo s prikazom nekdanje občine Sveti Lovrenc na Dravskem polju. V: Kolar, N. (ur.) Zbornik občine Kidričevo, Kidričevo: Občina Kidričevo 2010, str. 122–141.

Urih, D. Kulturna društva v občini Kidričevo. V: Zbornik občine Kidričevo: Občina Kidričevo 2010, str. 328–349.

5.5 ČLANEK V PERIODIČNI PUBLIKACIJI

Hernja Masten, M. Kungota in Ravno polje. Časopis za zgodovino in narodopisje. 2004, let. 75/40, zvezek 1, str. 41–60.

Hernja Masten, M. Okrajni urad Ravno polje po popisu iz leta 1811. Časopis za zgodovino in narodopisje. 2004, let. 75/40, zvezek 1, str. 105–128.

Kaiserfeld, H. Ravno polje, zibelka sodobne ovčereje na Štajerskem. Časopis za zgodovino in narodopisje. 2004, let. 75/40, zvezek 1, str. 69–90.

Oblak, B. Historičnogeografski pregled Dravskega polja in vasi Kungota. Časopis za zgodovino in narodopisje. 2004, let. 75/40, zvezek 1, str. 9–18.

Pucko, I. Podružnična cerkev Sv. Kunigunde pri Kungoti na Dravskem polju. Časopis za zgodovino in narodopisje. 2004, let. 75/40, zvezek 1, str. 167–170.

5.6 ŠOLSKA KRONIKA

Šepec Karel. Šolska kronika 1945/46, V: Kronika šole Lovrenc 1946/47–1961/62, 14. september 1946.

Zapisala Klara Botolin, Kronika za šol. leto 1946/47, V: Šolska kronika Lovrenc 1946–1947 – 1961/1962, september 1947.

Zapisala Klara Botolin, Kronika za šol. leto 1948/49, V: Šolska kronika Lovrenc 1946–1947 – 1961/1962, 20. avgust 1948.

Sestavil Marčič Adolf, Kronika za šol. leto 1949/50, V: Šolska kronika Lovrenc 1946–1947 – 1961/1962, september 1950.

Sestavil Marčič Adolf, Kronika za šol. leto 1950/51, V: Šolska kronika Lovrenc 1946–1947 – 1961/1962, september 1951.

Kronika za šol. leto 1952/53, V: Šolska kronika Lovrenc 1946–1947 – 1961/1962, september 1953.

Sestavil Janez Pucko, Kronika 1954/55, V: Šolska kronika Lovrenc 1946–1947 – 1961/1962, september 1955.

Sestavil Janez Pucko, Kronika za šolsko leto 1955/56, V: Šolska kronika Lovrenc 1946–1947 – 1961/1962, september 1956.

Sestavil Janez Pucko, Kronika za šol. l. 1957/58, V: Šolska kronika Lovrenc 1946–1947 – 1961/1962, september 1958.

Sestavil Janez Pucko, Kronika za šol. leto 1959/1960, V: Šolska kronika Lovrenc 1946–1947 – 1961/1962, september 1960.

5.7 ZBORNİK

Babič, Zvonko. Žegnanje konj v Župečji vasi. V: Zbornik ob 100-letnici cerkve v Župečji vasi. Župečja vas Kidričevo: Občina, 2010, str. 124–125.

Frank, Zdenka. Dravsko polje II., leto 2002 (CRPOV). V: Zbornik ob 100-letnici cerkve v Župečji vasi. Župečja vas Kidričevo: Občina, 2010, str. 35–38.

Lobenwein, Mateja. Ustno izročilo. V: Zbornik ob 100-letnici cerkve v Župečji vasi. Župečja vas Kidričevo: Občina, 2010, str. 78–80.

Lobenwein, Mateja. Šranganje v Župečji vasi. V: Zbornik ob 100-letnici cerkve v Župečji vasi. Župečja vas Kidričevo: Občina, 2010, str. 117–118.

Peršuh, Stanka. Zotlarjeva Pepka pripoveduje. V: Zbornik ob 100-letnici cerkve v Župečji vasi. Župečja vas Kidričevo: Občina, 2010, str. 81–86.

Pišek, Sonja. Orači iz Župečje vasi. V: Zbornik ob 100-letnici cerkve v Župečji vasi. Župečja vas Kidričevo: Občina, 2010, str. 119–121.

Terbuc, Bojan. Iz zgodovine kraja. V: Zbornik ob 100-letnici cerkve v Župečji vasi. Župečja vas Kidričevo: Občina, 2010, str. 12.

Žerak, Marko. Pokači iz Župečje vasi. V: Zbornik ob 100-letnici cerkve v Župečji vasi. Župečja vas Kidričevo: Občina, 2010, str. 122–123.

5.8 ZGODOVINSKI ARHIV PTUJ

Zgodovinski arhiv na Ptuj, SI_ZAP/KA Ptuj, signatura 407/1–10.

»Pošiljam poročilo o zbranih podatkih in dogodkih iz NOB«, Zgodovinski arhiv na Ptuj, SI_ZAP/0078
OLO Poverjenišstvo za prosveto, AS 96, OV 389, 30. maj 1949.

»Prošnja za dodelitev gradbenega dovoljenja«, Zgodovinski arhiv na Ptuj, SI_ZAP/0014 OLO, AS 4,
OV 7/27, 8. marec 1951.

- »Potrdilo«, Zgodovinski arhiv na Ptuju, SI_ZAP/0014 OBLO Cirkovce, AS 16, OV 9/16, 26. marec 1956.
- »Vabilo na proslavo 70-letnice v nedeljo, 29. 7. 1956«, Zgodovinski arhiv na Ptuju, SI_ZAP/0014 OBLO Cirkovce, AS 835, OV 8/16, 25. julij 1956.
- »Zapisnik«, Zgodovinski arhiv na Ptuju, SI_ZAP/0014 ZMS, AS 3, OV 3/27, 12. avgust 1956.
- »Poročilo o delu mladinske organizacije«, Zgodovinski arhiv na Ptuju, SI_ZAP/0014 ZMS, AS 3, OV 3/27, 6. maj 1959.
- »Zapisnik«, Zgodovinski arhiv na Ptuju, SI_ZAP/0014 ZMS, AS 3, OV 3/27, 20. januar 1960.
- »Zapisnik vodilnega odbora in mladinskega sestanka«, Zgodovinski arhiv na Ptuju, SI_ZAP/0014 ZMS, AS 3, OV 3/27, 14. marec 1960.
- »Podatki«, Zgodovinski arhiv na Ptuju, SI_ZAP/0014 ZMS, AS 3, OV 3/27, 5. junij 1960.
- »Zapisnik redne letne konference«, Zgodovinski arhiv na Ptuju, SI_ZAP/0014 ZMS, AS 3, OV 3/27, 26. oktober 1960.
- »Zapisnik 2. redne seje mladinske organizacije, Zgodovinski arhiv na Ptuju, SI_ZAP/0014 ZMS, AS 3, OV 3/27, 12. december 1960.

6 PRILOGE

6.1 DEJAVNOSTI OB DNEVU ŠOLE:

6.1.1 DRUŽBOSLOVNE RAZISKOVALNE METODE

DATUM	11. 4. 2016	
KRAJ	OŠ KIDRIČEVO	
IZVAJALCI	UČITELJI	
UDELEŽENCI	UČENCI OD 1.–9. RAZREDA	
ČAS TRAJANJA	5 UR	
CILJI	<ul style="list-style-type: none"> • spoznavanje družboslovnih raziskovalnih metod in uporaba le-teh • spoznavanje značilnosti domačega in širšega okolja • spoznavanje običajev domačega in širšega okolja • samostojno pridobivanje informacij • povezovanje in interpretiranje informacij • razvijanje sporazumevalnih zmožnosti • razvijanje pripadnosti šoli • navajanje na timsko sodelovanje 	
POTEK DELA	1. URA	<p>UVOD V RAZISKOVANJE</p> <p>je namenjen pogovoru z učenci o tem, kaj je raziskovanje, kako se nanj pripravijo, kaj so raziskovalne metode in katere poznajo, predstavitvi delavnic in napotkom za delo.</p> <p><u>Predlog:</u> Učenci naj s pomočjo učitelja naredijo miselni vzorec, okrog katerega zapišejo pomembne ključne besede, gluhi telefon ...</p>
	2. URA	DELAVNICA: raziskovanje z uporabo različnih družboslovnih metod
	3. URA	DELAVNICA: raziskovanje z uporabo različnih družboslovnih metod
	4. URA	DELAVNICA: raziskovanje z uporabo različnih družboslovnih metod
	5. URA	<p>POKAŽIMO, KAJ ZNAMO, KAJ SMO SE NAUČILI</p> <p>in/ali EVALVACIJA</p> <p>Skupaj z učenci izvedemo evalvacijo opravljenih dejavnosti.</p>

6.1.2 Igra: GLUHI TELEFON

Učenci v skupinah poiščejo podatke na določeno temo (npr. znane osebe v naši občini, pomembne zgradbe v občini ...). Skupini sta za to igro lahko tudi le dve. Skupine naj iščejo različne vrste podatkov. O tem zapišejo besedilo (omejimo jih na število besed, da besedilo ni predolgo). V zapisanem besedilu označijo ključne besede. Spet jim določimo, koliko ključnih besed naj ima besedilo.

Skupine besedila menjajo. Če je v skupini več kot pet učencev, določijo pet učencev, ki bodo sodelovali v drugem delu – v igri GLUHI TELEFON. Besedilo dobi le prvi učenec, ostali zapustijo razred. Učenec besedilo prebere in ga mora po spominu povedati sošolcu, ki pride v razred (tudi tu jih časovno omejimo). Ta sošolec pove tretjemu, tretji četrtemu in ta zadnjemu, petemu. Peti/zadnji mora zgodbo/besedilo povedati na glas ostalim, ki spremljajo, koliko ključnih besed se je ohranilo.

Besedilo lahko predhodno tudi sami pripravimo (lahko je kakšna smešna ali zanimiva zgodba, vezana na občino). Učenci le izvedejo *gluhi telefon*. Kot taka je morda najbolj primerna za uvodno motivacijo.

Igra je povzeta iz kviza Moja Slovenija!

6.1.3 PANTOMIMA

Igra je primerna za izvedbo po kvizu in raziskovanju, kjer ključne besede ali podatke poskušamo predstaviti brez besed, s pantomimo.

Vsako tekmovalno skupino časovno omejimo.

Koliko ugank – pantomim uspe SKUPINA rešiti v omenjenem času?

Nekaj predlogov za pantomimo: ... Besede naj se navezujejo na pojme, objekte, običaje, kulturo ... naši občini.

Potek:

Prvi učenec v skupini izžreba pojem in ga predstavi s pantomimo. Ko je uganka rešena, naslednji v skupini izžreba drugi listič ... Igra se nadaljuje do izteka časa.

Pripomočki: Vsak pojem je na svojem lističu. Lističe premešamo in damo na kupček. Pantomimik si listič vzame z vrha kupčka.

6.1.4 KVIZ: KAKO DOBRO POZNAM OBČINO KIDRIČEVO?

Kviz lahko izvedemo:

- po raziskovalnih delavnicah, da z njim preverimo, koliko novega so se učenci naučili;
- lahko ga vključimo pred raziskovanjem in bodo učenci potem sami iskali odgovore na vprašanja, na katera niso znali odgovoriti, ali pa po kvizu raziskujejo le ključne besede – odgovore na vprašanja.

PRED KVIZOM UČENCE SEZNANIMO:

- da se bodo preizkusili v kvizu v vprašanjih, ki se navezujejo na kulturo, znamenitosti, običaje, šport, znane osebnosti ... naše občine;
- namen igre je, da se o občini Kidričevo naučijo in/ali raziščejo kaj novega, nekaj, česar še niso vedeli.

ZAČETEK IGRE:

- Igra poteka v krogu po vzoru didaktične igre Moja Slovenija – IGRA ROJSTNI DAN, kjer si igralci v krogu podajajo darilo, v katerem tiktaka ura in odšteva čas igre. Ko ura zazvoni, se igra zaključi. Tekmovalec, kateremu je darilo »zazvonilo«, mora skupaj s člani svoje skupine opraviti kakšno zabavno ali drugo nalogo.

PRIPOMOČKI ZA IGRO:

- lističi ali kartončki z vprašanji in odgovori (glej naslednje strani – priloga);
- darilna škatlica, v katero damo budilko ali štoparico, ki jo nastavimo na poljuben čas.

POTEK IGRE:

Učenci se formirajo v 2 tekmovalni skupini in sedejo izmenično v krog (vsak ima levo in desno od sebe člana nasprotne skupine). Tekmovalci si bodo zaporedoma v krogu podajali darilce oz. škatlico z uro.

Učitelj vodi igro – tekmovalcem postavlja vprašanja (kviz).

Na vprašanje odgovarja tisti, ki v roki drži darilo. Tekmovalec sme podati darilo naprej le v primeru, da pravilno odgovori na vprašanje. Če odgovora na vprašanje ne pozna, reče NAPREJ! Odgovor na vprašanje v tem primeru glasno pove učitelj. Tako imajo vsi tekmovalci priložnost, da si zapomnijo čim več podatkov, saj se bo ISTO vprašanje ponovilo še kdaj. Nato tekmovalcu postavi naslednje vprašanje.

KAJ LAHKO NAREDIMO Z VPRAŠANJI, NA KATERA UČENCI NISO PRAVILNO ODGOVORILI?

- A) Listke damo nazaj k drugim vprašanjem in tako bodo prišla vprašanja znova na vrsto.
- B) Vprašanja lahko shranimo za raziskovanje – učenci morajo sami poiskati informacije.

Igra se konča, ko nekomu zazvoni ura v škatlici. Ta tekmovalec mora s svojo skupino opraviti neko dodatno (zabavno) nalogo, o kateri se že prej dogovorimo ali jo določi učitelj, npr. zapojejo pesem ...

6.1.5 KVIZ VPRAŠANJA

Opomba: Spodnja vprašanja so bila pripravljena z namenom, da se ob učenju tudi zabavamo. Mnoga od njih pa so vsekakor aktualna tudi za učence, saj pokrivajo cilje učnih načrtov.

Katera je najstarejša zgradba v Kungoti?	V katerem stoletju je bila zgrajena cerkev Sv. Lovrenca?
Kateri je najbolj znan običaj občine Kidričevo?	Imenuj vsaj enega častnega občana občine!

Kateri znani športnik je hodil na OŠ Kidričevo?	Kaj je obstajalo v občini v času I. in II. svetovne vojne?
Po kom se imenuje občina?	V katerem mesecu praznujemo občinski praznik?

Kaj je bila po ljudskem izročilu naloga pokačev?	Kako se imenuje spomenik pred trgovino Mercator?
Kateri kraj v občini se je imenoval Maydburch?	Kateri kraj v naši občini se je v preteklosti imenoval Saukendorff?

Kakšne barve je zastava občine?	Naštej simbole, ki so na grbu občine!
Na koliko polj oz. delov je razdeljen občinski grb?	Kako se imenuje občinsko glasilo?

Na katere občine meji občina Kidričevo? Navedi vsaj 3!	Na katerem bregu Drave leži Kidričevo?
Izmisli si rimo na besedo ohcet, grad ...	Kateri pustni lik izvira iz Župečje vasi?

Raziskovalna naloga: OJ MLADOST TI MOJA

Dopolni rimo:	V kaj sta oblečena orač, pokač?
Poznate kakšnega kulturnega umetnika iz naše občine?	Kako je naslov najbolj znane pesmi iz Kungote ...?

Kako se imenuje pot, ki nas vodi po krajevni zgodovini?	Po katerem svetniku nosi ime župnija v Lovrencu?
Nadaljuj ljudsko pesem ...!	Zapoj ali recitiraj del pesmi ...!

Kdo je urednik občinskega glasila?	Kako se je imenoval mogočni grad, ki je stal na ...?
Razložite izvor imena kraja ...!	Kako se je imenovala zgradba ...?

6.1.6 DRAMATIZACIJA LJUDSKIH OBIČAJEV

NAVODILO

V desetih minutah je potrebno sestaviti zgodbo enega izmed ljudskih običajev in se pripraviti na dramatizacijo. Po pretečenem času boste pripravljeno odigrali drug drugemu.

Vsaka skupina mora iz razrezanih delov v pravilnem zaporedju sestaviti enega izmed ljudskih običajev. Izmed ponujenih rekvizitov izberete tiste, ki jih boste kasneje uporabili v dramatizaciji.

1 točko boste dosegli, če boste besedilo sestavili v pravilno zaporedje.

1 točko boste dosegli, če boste vsak del običaja uporabili v dramatizaciji, ki mora biti čim bolj izvirna.

POROKA

Pred odhodom k poroki se nevesta **poslovi – slovo** od staršev (pri vernih družinah jih prosi odpuščanja za vse grehe, ki jih je storila). Enako stori ženin, če zapusti dom. Za blagoslov mora oče prekrižati nevesto. Ženina ponekod pričakajo domači, da opravi nekaj nalog, saj s tem pokaže, kako iznajdljiv in dober mož bo nevesti (sekanje drv, žaganje drv, zabijanje žebeljev v les, klepanje kose ali srpa ...). Ti običaji so še ponekod prisotni, vendar so redki – le na podeželju.

Na dan poroke je ponekod navada, da mora ženin nevesto najprej poiskati, ker se mu skrije, domači pa mu ponudijo nekaj drugih "nevest", ki so običajno grde, stare itd.

Na določenem mestu v nevestini vasi postavijo vaški fantje **šrango – oviro**. Na njej se ob branju ženitovanjskega pisma, ki je napisano v lepih verzih na pergamentni papir, pogajajo o višini odškodnine za nevesto oz. za njeno čuvanje v mladosti. Višina je običajno odvisna od premoženjskega stanja, po navadi pa se danes vsaj okvirno predhodno dogovorijo. Poleg tega imajo fantje pripravljeno mizico, na kateri so kozarčki in vrči z vinom. Ko se vse dogovorijo, dobijo kozarček za lepo popotnico, saj se vsak povabljeni ustavi in nekaj spije. Če se o ceni niso mogli dogovoriti ali če so celo pobegnili in se niso ustavili pri oviri, so se fantje maščevali in so stresli kup gnoja pred nevestino hišo. Ta običaj je popolnoma izginil.

ORAČI

Orače sestavljajo: tri do šest konjičev (*kujekov*), *pokač*, *baba*, en ali več korantov in muzikant. Na hišno dvorišče najprej priteče korant in z ropotanjem oznani svoj prihod. Ko na hišni prag prideta gospodar ali gospodinja, korant zapleše in z ježevko zariše ris na tleh.

Baba pristopi in vpraša gospodinjo ali gospodarja, če bodo dali orati. Ko pristanejo, pokač zapoka z bičem, kujeki pa zdirjajo v krogu in vlečejo za sabo plug, ki ga drži za ročaj plužar ali eden od korantov. Baba poskakuje z njimi v krogu in seje pleve iz sejače.

Po končanem oranju baba pristopi h gospodinji in sprejme plačilo: denar ali jajca in klobaso. Pristopijo tudi koranti, ki prosijo za denar, in pokač, ki prosi denar za bičeve repke. Sledi pogostitev s pijačo in pustnimi jedmi (vino, kruh, šunka, krofi).